

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANA BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇEVİRİMİÇİ MEDYADA MÜLTECİLER:
TÜRKİYE VE BANGLADEŞ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MD ATAULLA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

GAZİANTEP
KASIM 2020

ÖZET

ÇEVİRİMİÇİ MEDYADA MÜLTECİLER: TÜRKİYE VE BANGLADEŞ ÖRNEĞİ

ATAULLA, MD

Yüksek Lisans Tezi

İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

Kasım-2020, 149 sayfa

Tez çalışmasında, Türkiye’de ve Bangladeş’te çevrimiçi yayın yapan haber sitelerinde 2018 ve 2019 yıllarında yer alan haberler inceleme konusu yapılmıştır. Bu çerçevede, SimilarWeb internet sitesinin 1 Şubat 2020 tarihli sıralaması çerçevesinde Türkiye’de ilk iki sırada yer alan Hürriyet ve Sabah gazeteleri ile Bangladeş’in ilk internet haber sitesi www.bdnews24.com ve en yüksek tirajlı internet haber sitesi www.thedailystar.net internet sitelerinde yer alan haberler incelenmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında yer alan haberlerin sayısı binlerle ifade edildiğinden, her bir haber sitesinden onar tane olmak üzere toplam kırk haber seçilmiş ve Teun van Dijk’in eleştirel haber çözümlemesi çerçevesinde bu haberler incelenmiştir. Türkiye’deki Suriyelilere ve Bangladeş’teki Rohingyaılara ilişkin seçme haberlerde, özellikle olumsuz bir şekilde mülteci imajına katkıda bulunan unsurların yer aldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar haber metinleri objektif olarak görünse de metnin detaylı çözümünden okuyucuya aktarılan olumsuz unsurlar seçilebilmektedir.

Anahtar sözcükler: Yeni medya, Mülteci, Sığınmacı, Nefret söylemi, Türkiye, Bangladeş, Suriyeli, Rohingya

ABSTRACT

REFUGEES IN ONLINE MEDIA: THE CASE OF TURKEY AND BANGLADESH

ATAULLA, MD

MA Thesis

Communication and Social Transformation Department

Supervisor: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

November-2020, 149 pages

In this thesis, published news in the years 2018 and 2019 about the Syrian and the Rohingya refugees in online news websites of Turkey and Bangladesh has been studied. Websites of the Hurriyet and Sabah newspapers of Turkey was ranked as the first and the second leading online news sites in Turkey by the SimilarWeb on February 1, 2020. Additionally, www.bdnews24.com is the first published online news website of Bangladesh, while www.thedailystar.net is the ranked first news website of Bangladesh. In this regard, news texts published on the said news websites has been analyzed. Due to the fact that there are thousands of news about the refugees in the online news websites of both countries, a total of 40 news texts, consisting of 10 news from each websites, has been selected and these news texts has been analyzed in light of the Teun van Dijk's critical news analysis model. Selected news texts about the Syrians in Turkey and the Rohingyans in Bangladesh exhibit the negative points which contribute to the images of the refugees. Despite the fact that the news texts seem as objective, a detailed analysis of the texts reveals the negative points conveyed to the readers.

Key words: New media, Refugee, Asylum seeker, Hate speech, Turkey, Bangladesh, Syrian, Rohingya

ÖN SÖZ

Göç olgusu, tarih boyunca varlığını sürdüren bir olgudur. İnsanlar çeşitli sebeplerle tarih boyunca bireysel ya da kitlesel olarak ülke içine ya da dışına göç etmişlerdir. Ancak göç sürecinde yaşanan zorlukların yanısıra, insanların göç ettikleri yerlerde de farklı zorluklarla karşılaştıkları görülmektedir. İnsanlar, akıllı ve sosyal varlıklardır. Dolayısıyla insanların kendi varlıkları haricinde ailevi, sosyal, kültürel çeşitli bağları bulunmaktadır. Göç eden insanların yeni yerleştikleri yerlerde, o yerlerin yerleşikleriyle olan ilişkileri de sorunları içinde barındırmaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri yerlerdeki toplumla entegrasyonu önem taşıırken, asimilasyon gibi tehlikeler de gündeme gelebilmektedir. Ancak açık olan husus, göçmenlerin göç ettikleri yerlerde çeşitli sorunlarla karşılaşmalarının muhtemel olduğudur.

Göçmenlerin sıklıkla karşılaştıkları sorunlardan birisi, kendilerine yönelik nefret söylemi ve nefret suçudur. Üzerinde anlaşılan net bir tanımı olmamakla birlikte, belirli ırk, din, etnik köken ya da cinsiyet temelli ayrımcılık yaratan söylemler nefret söylemine sebebiyet vermektedir. Nefret suçları ise, nefret söylemlerinin söylemden eyleme dönüşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Günümüzde hukuk sistemleri nefret suçlarını suçların nitelikli halleri olarak düzenleyerek daha ağır cezalar yoluyla engellemeye çalışmaktadır. Ancak nefret söyleminin ve neden olduğu nefret suçlarının tam olarak engellenmesi mümkün olmamaktadır.

Yeni medya, bilgi ve internet teknolojilerindeki gelişmeye bağlı olarak, geleneksel medyanın dönüşerek yaygınlaşmasına işaret etmektedir. Eskiden tek taraflı bilgi ve haber aktarımı gerçekleştiren ve baskın grupların kontrolü altındaki medya araçları, günümüzde internet teknolojileri yoluyla daha fazla sayıda birey ya da grubun çok geniş bir kitleye ulaşmasına İmkân tanıyan yeni medya halini almıştır. İnternet siteleri, bloglar, sosyal medya araçları ve benzeri araçlar yoluyla alıcılar haberlerin oluşumuna ve yayılmasına hizmet etmekte ve kendi düşüncelerini ve görüşlerini geniş bir kitleyle paylaşmasına yol açmaktadır. Geleneksel medya

araçlarındaki editoryal denetim olgusu günümüzde zorlaşmaktadır ve bu sayede etik kurallar ihlal edilerek nefret söylemine kapı aralanmaktadır.

Bu çerçevede, tez çalışması kapsamında, yeni medya araçları yoluyla Türkiye ve Bangladeş internet medyasında yer alan haberler nefret söylemi bağlamında incelenmektedir. Bu iki ülkenin seçiminde; her iki ülkenin de özel konumları nedeniyle tarihsel süreçte göç alan ülke olma özelliklerini günümüzde de sürdürmeleri yatmaktadır. Gerçekten de her iki ülke, öz kaynaklarını kullanarak çok sayıda mülteciyi barındırmakta, yoğun mülteci nüfusuna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve güvenliğe ilişkin çeşitli konuları kendi başlarına çözmekte ve bu açıdan diğer ülkelere örnek teşkil etmektedirler. Sonuç olarak, mülteci meselesi bir anlamda da bir insanlık dramıdır ve her iki ülke de bu dram karşısında kayıtsız kalmamıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
EKLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
C. Araştırmanın Yöntemi	2
D. Sayıtlar	4
E. Hipotezler.....	4
F. Sınırlılıklar	4
G. Tanımlar	5
H. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/Çalışmalar	6

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Teorik Açıdan Göç Ve Göç Kuramları	7
1.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	8
1.1.2. Lee'nin İtme Çekme Kuramı	9
1.1.3. Ekonomik Kuramlar	14
1.1.4. Göç Sosyolojisi	17
1.1.5. Göç ve Göçmenlerle İlgili Temel Kavramlar	25
1.1.6. Türkiye'de Mülteci Sorunu.....	31
1.1.6.1. Türkiye'nin göç tarihi	32
1.1.6.2 Türkiye'de Suriyeli mülteci sorununa genel bakış.....	35
1.1.6.3. Türkiye toplumuna etkileri.....	40

1.1.6.4. Türkiye ekonomisine etkileri	45
1.1.6.5. Türkiye siyasetine etkileri	48
1.1.6.6. Türkiye güvenliğine etkileri	52
1.1.7. Bangladeş'te Mülteci Sorunu	54
1.1.7.1. Bangladeş hakkında temel bilgiler	54
1.1.7.2. Rohingya Müslümanları	61
1.1.7.3. Bangladeş'te mülteci sorununa genel bakış	63
1.1.7.4. Göçün Bangladeş toplumuna etkileri	63
1.1.7.5. Göçün Bangladeş ekonomisine etkileri	65
1.1.7.6. Göçün Bangladeş siyasetine etkileri	66
1.1.7.7. Göçün Bangladeş güvenliğine etkileri	70
1.2. Nefret Söylemi ve Yeni Medya	72
1.2.1. Nefret Söylemi ve Nefret Suçu	73
1.2.2. Yeni Medya ve Nefret Söylemi	84
1.2.2.1. Etnik kökene dayalı ve ırkçı nefret söylemi	87
1.2.2.2. Cinsiyetçi nefret söylemi	89
1.2.2.3. Din ve nefret söylemi	91
1.2.2.4. Siyasal nefret söylemi	93

II. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1. Örneklem	96
2.1.1. Türkiye Basını	96
2.1.1.1. Makro yapı	96
2.1.1.2. Mikro Yapı	105
2.1.2. Bangladeş Basını	110
2.1.2.1. Makro yapı	111
2.1.2.2. Mikro yapı	119

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKLAR	129
EKLER	146
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Fairchild'in göç modeli.....	22
Tablo 1.2: Petersen'in göçe ilişkin sınıflandırması.....	23
Tablo 1.3: Suriyelilerin ülkelere dağılımı	38
Tablo 1.4: Rohingya göçmenlerin bulundukları ülkeler	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Göçte Kaynak ve Hedef Faktörler ile Engeller.....	10
Şekil 1.2: Göç Etme Kararı	13
Şekil 1.3: Yıllara Göre Suriyeliler	38
Şekil 1.4: Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı.....	39
Şekil 1.5: Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Sayısı.....	40

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Suriyelilerin İllere Dağılımı	10
Ek 2: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	13

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AfD:	Almanya için Alternatif
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AL:	Avami Ligi
ARSA:	Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu
BBC:	Britanya Yayın Kuruluşu
BM:	Birleşmiş Milletler
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BNP:	Bangladeş Milliyetçi Parti
CIA:	Merkezi İstihbarat Teşkilatı
ESA:	Eleştirel Söylem Analizi
GSYH:	Gayrisafı Yurtiçi Hasıla
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
ORSAM:	Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Araştırmanın konusu, Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medya araçlarında mültecilere yönelik nefret söyleminin incelenmesidir. Bu bağlamda, Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mültecilerin nasıl yansıtıldıkları ve mültecilere yönelik nefret söyleminin varlığı ve unsurları araştırılmaktadır.

Araştırmanın problemleri ise; Türk ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mülteciler nasıl haberleştirilmektedir? Haberlerde nefret söylemine yer verilmekte midir? Mültecilere ilişkin Türkçe ve Bengalce haberlerde söylem açısından olumlu ya da olumsuz farklılaşma bulunmakta mıdır?

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mültecileri içeren haberlerin doğasını anlamak, mülteciler bazında farklı hususlar varsa bunları tespit etmek ve varsa nefret söylemi içeren haberlerdeki unsurları belirlemektir.

Araştırmanın önemi ise, nefret söylemi gibi hassas bir konuya ilişkin Türk ve Bangladeş çevrimiçi medyasını inceleyen ilk çalışma olmasıdır. Yeni medyanın en önemli özelliği okuyucuları da etkileşime dahil etmesidir. Bu açıdan geleneksel medya araçlarından ayrılan yeni medya araçlarından birisi de çevrimiçi haber kaynaklarıdır. Okuyucular çevrimiçi araçlar yoluyla yorumlarda bulunabilmekte, ilgili konuları tartışabilmekte ve sosyal medya araçları yoluyla bu haberlerin dolaşımını arttırabilmektedir. Bilgi çağında bu özellikler elbette önemlidir. Bununla birlikte, bu yeni İmkânların dezavantajları da bulunmaktadır. Haberlere ilişkin denetim mekanizması bazı durumlarda yetersiz kalmakta, doğruluk hıza feda edilebilmektedir. Haberlerin yayılım hızı da kamuoyu nezdinde etki oranını arttırmaktadır. Bu açıdan, konunun örnekler bazında ele alınması ile bir ölçüde farkındalık yaratılmaktadır.

C. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma probleminin niteliği çerçevesinde eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmaktadır. Eleştirel söylem analizinde betimleme yöntemi kullanılmaktadır. Söylem analizinde araştırma konusu veri kabul edilmemekte ve ilk iş olarak araştırma konusunun sorgulanması gerçekleştirilmektedir. Eleştirel söylem analizinde ise, haber metinlerinin ideolojik boyutları bozularak onların asıl kaynağı gösterilmekte ve baskıcı karakterleri ortaya konularak ilgili metinler yeniden inşa edilmektedir.

Haber metinlerinin analizinde, Teun A. Van Dijk'in sistematik haber çözümlemesi metoduna başvurulacaktır. Bu metodu kullanmamızın başlıca nedeni, Van Dijk'in eleştirel söylem analizine katkı sağlayan başlıca yazarlardan birisi olması, getirdiği sistematik yaklaşımla haber metinlerinin analizinde uygun bir araç olması ve dolayısıyla iletişim alanında en çok başvurulmuş yöntem olması nedeniyle çalışmalar arasında karşılaştırmaya imkân tanınmasıdır.

Bir araştırma tekniği olmayan söylem analizi, kendine has bir yönetime sahip olmasıyla diğer nitel araştırma tekniklerinden ayrılmaktadır. Nitel araştırmalarda araştırma konusu veri kabul edilerek bu çerçevede bir inceleme gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, söylem analizinde araştırma konusu veri kabul edilmemekte ve ilk iş olarak araştırma konusunun sorgulanması gerçekleştirilmektedir.

Foucault'nun çalışmasında (aktaran Elliott, 1996: s. 65); insanların sadece söylem sınırlamaları içinde düşünebildikleri, söylem analizinin merkezinde yer alan eleştirinin ise, genel itibarıyla toplumsal grupların ya da kişilerin güç edinmek ve ideolojik fikirlerini geniş kesimlere ulaştırmak üzere dili ne şekilde kullandığı üzerine çevrildiği olduğu ifade edilmektedir.

Soy, cinsiyet ve din devlet ile entelektüellerce oluşturulan söylemler toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır. Güç içermeleri nedeniyle bütün söylemler ve yaklaşımlar ideoloji ve iktidar temelinde şekillenmektedir. Eleştirel söylem analizi (ESA), metinlerin ideolojik boyutlarını bozarak onların asıl kaynağını göstermekte ve baskıcı karakterini ortaya koyarak onları yeniden inşa etmektedir. Söylemlerdeki güç unsuru nedeniyle söylem ve eylem birbirleriyle yakında

bağlantılıdır. Söylem analizinin amacı, hakikat ve söylem arasındaki kompleks alakayı ortaya çıkarmaktır.

Fairclough'a (2010: s. 10-11) göre ESA'nın başlıca özellikleri aşağıdaki şekildedir;

1. Yalnızca söylemin (ya da metinlerin) analizi değildir, sosyal sürecin diğer unsurlarıyla söylem arasındaki ilişkilerin sistematik disiplinlerarası analizinin bir formunun parçasıdır.
2. Yalnızca söylemin genel yorumu değildir, metinlerin sistematik analizinin bir formudur.
3. Yalnızca tanımlayıcı değildir, aynı zamanda normatiftir. Söylemsel boyuttaki sosyal yanırları ve bunları doğrulamanın ya da bunlardan kaçınmanın muhtemel yollarını ortaya koyar.

Eleştirel anlayışın söylem yapıları ile iktidarın tesis ettiği yapılar arasındaki ilişkinin değerlendirmesini ele alan Teun van Dijk, çalışmasında dilin İmkânları ile tesis edilen iktidar ilişkilerini ortaya koymaktadır. Van Dijk'in çalışmaları, toplumsal farklılıkların söylem içinde nasıl bir hiyerarşik düzende konumlandırıldığını açıklamaktadır.

ESA'da van Dijk'in kurucusu olduğu sosyo-bilişsel yaklaşım, ESA'nın sosyopsikolojik vechesini ele almak suretiyle sosyal temsil teorisine yaslanmaktadır. Van Dijk, biliş, söylem ve toplum kavramları arasında etkileşim kurmakta, güce ulaşma araçları olarak söylemin kontrolüne eğilmektedir. Daha çok stereotipleşme, etnik kötüye kullanım ve egemen gruplara direnme ile ilgilenmektedir (Yardım & Doğruel, 2019, s. 141). Sözkonusu yaklaşım, ideolojilerin toplumun öndegelen isimlerinin belleklerinde temsil açısından belirli çizimler oluşturduğunu ele almaktadır. Anılan bilişsel temsil çizimleri, toplumsal veya etnik kimliklere, tutum ve davranış, algı ve analiz şekillerine, hedefler ve diğer uygulamalarla ilgili normlar tesis etmek suretiyle kişisel ve toplumsal yaklaşımlara şekil vermektedir. Tutum ve anlayışların da söyleme yansıdığı görülmektedir. Bu nedenle, kişinin bilişsel seviyede inşa ettiği ideolojik kapsam, söylemin özelliği bakımından esas çıkış noktasını oluşturmaktadır. Söylemin deşifresi anılan bilişsel yapılanmayı meydana çıkarmalıdır (Karaduman, 2017, s. 40).

Haber söylemini biçimlendiren kontrks unsurlarını dikkate alarak deşifre yapmanın önemli olduğunu vurgulayan van Dijk, dilsel çözümlemeyi "sentaktik" (sözdizimsel) ve "semantik" (anlambilim) olmak üzere ikiye ayırmaktadır (van Dijk, 2004, s. 50). Sözdizimi cümleleri dilbilgisi bakımından ele alırken, anlambilimi ise

bütün söylemin manasını ifade etmektedir. Van Dijk'in söylem çözümlemesi makro ve mikro olmak üzere iki yapıdan oluşmaktadır. Makro planda tematik ve şematik çözümleme yapılmakta olup, başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, bağlam bilgisi, artalan bilgisi ve fotoğraflar araştırılmaktadır. Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retorik çözümlemeleri yapılmakta, söylemdeki cümlelerin etken veya edilgen, basit veya kompleks olması, cümleler arası sebepsel ve fonksiyonel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri mikro çözümlemede önem verilmesi elzem hususlardır.

Teun van Dijk, haberin söyleminin halihazırdaki söylemlerin bir mamulü olduğunu ifade etmekte, makro ve mikro yapılar arasındaki analitik ayrımın haberin söylemindeki önemine değinmektedir. Yazılı basındaki haberlerde, başlıklar, haber girişi, spotlar ve fotoğrafların yer aldığı tematik yapı haberin makro yapısını oluşturmakta, ana olayın sunumu, ardalan bilgisi, bağlam bilgisi, haber kaynakları ve yorumun yer aldığı şematik yapı ise durumu tesis etmektedir. Bu çerçevede, haberin başlığı ve girişleri, haberin muhtevasının bir özeti olarak değerlendirilebilmektedir (Karaduman, 2017, s. 40).

D. Sayıtlar

Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mültecilere ilişkin haberlerde yer yer nefret söylemi içeren hususlar bulunmaktadır.

E. Hipotezler

Yokluk (Sıfır) Hipotezi: Türk ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mültecilere ilişkin haberlerde önemli farklılıklar vardır.

Araştırma (alternatif) Hipotez: Türk ve Bangladeş çevrimiçi medyasında mültecilere ilişkin haberlerde fark yoktur.

F. Sınırlılıklar

Yeni medya oldukça geniş bir araç çeşitliliğine sahiptir. Bu açıdan, araştırmada Türkiye'de ve Bangladeş'te çevrimiçi yayın yapan haber sitelerinde yer alan haberler incelenmektedir. Güncel olması bağlamında, 2018 ve 2019 yıllarında yer alan haberler araştırma konusu yapılmıştır. Etki düzeyi en yüksek kaynakların seçimi amaçlanmıştır. Bu çerçevede, SimilarWeb internet sitesinin 1 Şubat 2020

tarihli sıralaması çerçevesinde Türkiye’de ilk iki sırada yer alan Hürriyet ve Sabah gazetelerinin internet sitelerinde yer alan haberler incelenmiştir. Bangladeş’te ise, önde gelen İngilizce haber siteleri olarak, Bangladeş’in ilk internet haber sitesi www.bdnews24.com ve Bangladeş’in en yüksek tirajlı internet haber sitesi www.thedailystar.net internet sitelerinde yer alan haberler incelenmiştir. Bangladeş medyasında İngilizce haberlerin seçilme nedeni ise, Bengalce haber metinleri ile İngilizce metinler arasında içerik itibarıyla fark olmaması ve okuyucuların doğrudan haber metinlerine ulaşmalarının sağlanmasıdır.

2018 ve 2019 yıllarında Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında yer alan haberlerin sayısı binlerle ifade edildiğinden, her bir haber sitesinden onar tane olmak üzere toplam kırk haber seçilmiştir. Haberlerin seçiminde rastgele bir seçime gidilmiştir. Bununla birlikte, sayılı haber seçiminde haberlerin ortak karakterleri de göz önünde bulundurulmuştur. Seçilen haberlerde nefret söyleminin varlığı temel kriterdir. Seçilen haberler, Teun van Dijk’in eleştirel haber çözümlemesi çerçevesinde incelenmiştir.

G. Tanımlar

Söylem; sosyal, siyasal, kültürel ve iktisadi çevre gibi sosyal hayatın bu taraflarıyla da alakalıdır. Söylem bu haliyle hem bir lisan pratiği, aynı zamanda ideoloji, enformasyon, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün değişimiyle fiile evrilen lisan uygulamaları hakkındaki süreçleri de kapsamaktadır (Sözen, 1999, s. 20).

Söylem analizinin literatürde çok sayıda tanımı mevcut olmakla birlikte, tarihi sürece bağlı şekilde çok sayıda tanımı da bulunabilmektedir. Sözen (1999, s.81) söylem analizinin üç temel unsuru bulunduğunu ifade etmektedir: “Saussurecü anlayışa dayanan yapısalci dilbilim; ikincisi Wittgenstein’in dilsel felsefesinden yararlanan post-pozitivizm; üçüncüsü dil felsefesinde Gadamer ve bir yarısı yapısalcılara, bir yarısı hermenötiğe dayanan Riceur’dan etkilenen hermenötik”.

Eleştirel söylem analizi; Klasik söylem analizinden farklı olarak, güç ve bilgi ile politik ve ideolojik ilişkilerin belirli bir söylem etrafında nasıl değiştiğini incelemektedir.

Diğer tanımlar, yeri geldikçe kavramsal çerçevede verilecektir.

H. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/Çalışmalar

Ele alınan araştırma konusu, yalnızca ulusal tezler bağlamında incelenmiş olup konuya ilişkin uluslararası tez bulunmamaktadır. Keza, Bangladeş özelinde de bu konuda bir tez çalışması mevcut olmayıp, araştırmalar Türk çevrimiçi medyası özelinde yürütülmüştür.

Bu çerçevede, konuya ilişkin ulusal tezler incelendiğinde; Karamete (2019) ve Toprak (2018), Twitter’da Suriyeli mültecilere yönelik bir nefret söyleminin yeniden üretildiğini ve sosyal medyanın Suriyeli mülteciler üzerinden nefret söylemini üretme ve yayma konusunda kolaylık sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Ünür (2018), Ekşi Sözlük özelinde Suriyeli mültecilere yönelik milliyetçilik kaynaklı olumsuz tutumlarla karşılaşıldığını ve aynı zamanda yerleşik halka sahte bir mağduriyet yaratma gibi bir unsurun bulunduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Burkay (2017) da dijital katılımcı sözlüklere ilişkin incelemesinde, Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemlerinde yeni medya ortamlarının birer araç olduğu sonucuna varmıştır. Öztürk (2017) ise, internet haber siteleri özelinde Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerin okuyucu yorumlarında nefret söylemlerine rastlamıştır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Teorik Açıdan Göç ve Göç Kuramları

İnsanların göç etmeleri farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Söz konusu farklılıklar göç sürecinin tamamı üzerinde büyük etkilere sahiptir. Göçmenlerin, kendilerini kabul eden toplumla bütünleşmelerine yol açan koşullar, süreçteki bütün taraflar açısından büyük etkilere yol açmaktadır. Göç deneyimi ifadesi, farklı göç nedenlerine bağlı olarak, sosyolojik olarak gözlemlenebilen farklı sonuçların ortaya çıkacağına işaret etmektedir. Örneğin, ülke içinde yer değiştiren göçmenlerle, siyasi nedenlerle farklı ülkelere göç eden göçmenlerin aynı göç deneyimini yaşadıklarını iddia etmek mümkün değildir. Çoğu durumda, ev sahibi toplumların mültecilerin gıda ve barınak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamasını beklenmektedir. Vatanlarını terk etmek suretiyle yabancı ülkelere göç etmek zorunda kalmanın ve yakınlarını geride bırakmanın yol açacağı psikolojik travma da aynı zamanda mültecilerin göç ettikleri toplumlara ve kültürlerine ayak uydurmalarını zorlaştıracaktır. Göçün farklı nedenlerine bağlı olarak tek bir teori göç sürecine ilişkin kapsamlı bir açıklama ortaya koyamamaktadır.

Konuya ilişkin olarak bütüncül nitelikte kapsamlı bir teori sunulması mümkün olmamakla birlikte, insanların neden göç ettiklerine ilişkin açıklamalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Geniş siyasi ve ekonomik etkileri nedeniyle nüfus hareketlerini daha iyi anlamak bakımından göç teorileri büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde göç hareketlerini farklı bakış açılarıyla ele alabilmek mümkün olacaktır. Her bir göç hareketi arkasında çeşitli nedenler barındırmaktadır. Örnek olarak, üçüncü dünya ülkelerinden gelişmiş ülkelere olan göçün nedenini yalnızca ekonomik etkenler çerçevesinde ele alırsak, bu durumda göç hareketlerinin katı göç yasalarından ziyade geniş ölçekli uluslararası ekonomik anlaşmalarla çözülebileceğini de iddia edebiliriz. Ancak konu arkaplanda daha karmaşık bir nitelik

taşımaktadır. Bu nedenle, kuramsal olarak çeşitli araştırmalara başvurmak suretiyle göç konusunu daha iyi bir şekilde ele almamız mümkündür.

Göç konusuna ilişkin literatür yüzlerce yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Konuyu bilimsel açıdan ele alan ilk çalışma olması nedeniyle araştırmada ilk olarak Ernest Ravenstein'in göç kanunları tartışılacaktır. Alana ilişkin ilk çalışma olmasının yanı sıra, kendisinde sonra gelen çalışmaları etkilemesi bakımından da Ravenstein'in göç kanunlarını anlamak büyük önem taşımaktadır. Keza, Ravenstein'in çalışmalarını referans alarak Ravenstein'in kabaca üzerinden geçmiş olduğu göçü teşvik eden hususları sistematik bir açıdan ele alması bakımından Everett Lee'nin çalışmaları önem arz etmektedir. Yine kavramsal olarak bazı göç çeşitlerini ele almaları bakımından Henry Pratt Fairchild ve onu takip eden William Petersen'in kuramları da ele alınacaktır.

Literatürde önem taşıyan adigeçen çalışmaları ele aldıktan sonra, göç konusunda önemli bir etken olan ekonomik şartlar çerçevesinde konuyu ele alan çalışmalar, ekonomik kuramlar başlığı altında incelenecektir. Daha sonra ise, sosyolojik açıdan göç kuramları incelenecektir.

1.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

İlk göç teorisini olarak Ernest Ravenstein geniş ölçüde kabul görmektedir. Bir İngiliz coğrafyacısı olan Ravenstein 1885 yılında yayınladığı makalesinde geliştirdiği göç kanunlarını sistematize ederken, İngiltere ve Galler'deki nüfus sayımlarından faydalanmıştır. Ravenstein'in amacı, göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmaktır. Makalesini de o dönemde Dr. William Farr tarafından göçün herhangi bir kanuna bağlı olmadığına iddia edilmesi üzerine, adigeçene bir yanıt olarak hazırlamıştır.

Ravenstein'in göç kanunları kısaca aşağıdaki şekildedir (Ravenstein, 1885, s. 198-199):

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu kısa bir mesafe kat etmektedir ve göçmen akımları şeklinde sanayi ve ticaret merkezlerine yönelmektedir. Göçün temel nedeni ekonomiktir. Sanayideki, ticaretteki ve ulaşımdaki gelişmelere bağlı olarak göç artmaktadır.
2. Göç alan şehirlerin göçmenleri hazmetmesi ise, şehir merkezlerini çevreleyen kırsal kesimlerde oturan yerleşiklerin şehir merkezlerine hareket etmesi ve boşalan

yerlerin göçmenler tarafından doldurulmasıyla olmaktadır. Büyük şehirler, doğumlardan ziyade göçlerle büyümektedirler.

3. Yayılma süreci, hazmetme sürecinin tersidir ve benzer özellikler göstermektedir.
4. Her bir göç dalgası, telafi edici nitelikte karşı bir dalga oluşturmaktadır.
5. Uzun mesafe kateden göçmenler, genellikle büyük ticaret ve sanayi merkezlerini tercih etmektedirler.
6. Şehirlerde yaşayanlara nazaran kırsal bölgelerdeki insanlar göç etmeye daha yatkındır.
7. Kadınlar göçe daha yatkındır. Ancak kadınlar doğdukları ülke içinde daha fazla göç ederken, erkekler sıklıkla ülke dışına hareket etmektedir. Göçmenlerin çoğu yetişkindir; aileler nadiren doğdukları ülke dışına göç etmektedirler.

Ravenstein tarafından ortaya konulan göç kanunları, esas itibarıyla iki farklı göç modelini ele almaktadır. Bu çerçevede, ilk göç modeli; aşamalı bir biçimde, kısa uzaklıklı ve müteselsil bir şekilde endüstri ve ticaret merkezlerine doğru ortaya çıkmaktadır. Göç ikinci modelde ise, aşamasız, uzun mesafeli ve direkt ticaret ve sanayi merkezlerine doğru gerçekleşmektedir. Anılan modellerin müşterek noktası göçün, ticaretin ve endüstrinin gelişmek suretiyle insanlara istihdam sağladığı büyük yerleşim yerlerine yönelik olarak ortaya çıktığıdır.

Ravenstein göç yasaları, döneminin iktisadi yapısına dayanan bilgi vermektedir. Ancak, günümüzdeki çok faktörlü ve daha kompleks göç olgusunun anlaşılması hususunda yeterli göç kanunları olarak tanımlanamamaktadırlar. Örneğin, inceleme konusu yaptığımız iki ülke olan Türkiye ve Bangladeş'te göç olgusunu yalnızca Ravenstein'in açıkladığı olgularla ele almamız mümkün değildir. Konuya kavramsal bakımdan önemli bir açıklama getirmekle birlikte şiddete, savaşa ya da iç karışıklığa bağlı göç olgusunu anlamakta Ravenstein'in teorisi yetersiz kalmaktadır. Ancak takip eden göç teorilerine ve modellerine zemin yaratması bakımından Ravenstein'in ortaya koyduğu göç kanunları büyük önem taşımaktadır.

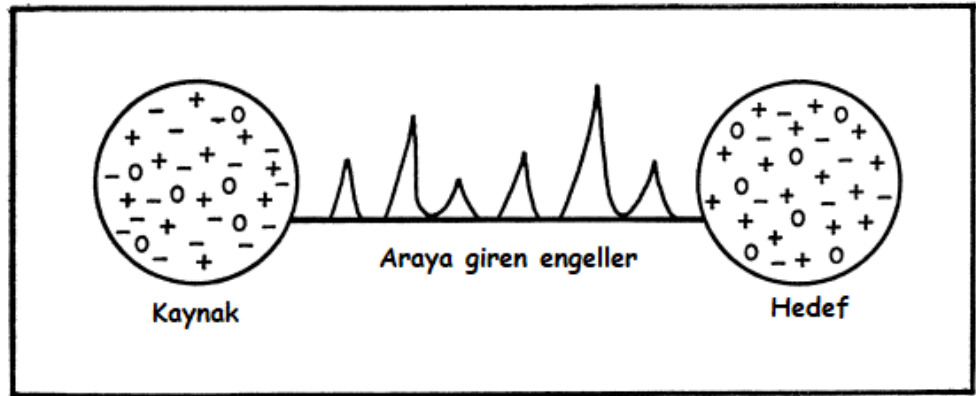
1.1.2. Lee'nin İtme Çekme Kuramı

Everett Lee, 1966 tarihli Bir Göç Teorisi başlıklı makalesinde göçe neden olan faktörleri incelemiştir. Her ne kadar daha sonra farklı yazarlar tarafından geliştirilse de teorisi itme-çekme teorisi olarak ün ve yaygınlık kazanmıştır. Lee de esasen Ravenstein'in göç kanunlarından etkilenmiştir.

Everett Lee makalesinde göç kararına etki eden faktörleri dört ana başlıkta toplamıştır (Lee, 1966, s. 50). Bunlar şu şekildedir;

1. Kaynak bölgeye ilişkin faktörler,
2. Hedef bölgeye ilişkin etmenler,
3. Engellerin araya girmesi
4. Kişisel faktörler

Kaynak bölgeye ilişkin faktörler, insanları ülkelerinden uzaklaşmaya iten faktörler, bir diğer ifadeyle itme faktörleridir. Hedef bölgeye ilişkin faktörler de aksine, insanların göç etmeyi istedikleri bölgeye ilişkin faktörlerdir yani çekme faktörleridir. Bu faktörler, ülkelerin metropol bölgeleridir. Araya giren engeller ise mesafe ve ulaşım gibi engellerdir. Teknolojik gelişmelerle bu engeller azalmıştır. İlave olarak; maliyet, etnik engeller ve kişisel faktörler de araya giren engeller arasında yer almaktadır. Son olarak, kişisel faktörler de göç kararının bağlı olduğu faktörlerdir.

Şekil 1.1: Göçte kaynak ve hedef faktörler ile engeller (Lee, 1966, s. 50)

Yukarıda yer alan Şekil 1.1 uyarınca, her bölgede insanları o bölgeye çeken ya da o bölgede kalmalarını sağlayan ve o bölgeden uzaklaştıran sayısız faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, şekilde + ve – sembolleriyle gösterilmektedir. O ile gösterilenler ise insanların kayıtsız oldukları hususlardır. Faktörlerin bazıları herkesi aynı şekilde etkilerken bazıları da farklı insanları farklı biçimde etkilemektedir.

Lee'nin teorisi uyarınca; mesafe, fiziksel ve siyasi engeller ile kendisine bağımlı kişilere sahip olma durumları göçü yavaşlatabilmekte ve hatta engelleyebilmektedir. Göç süreci seçicidir zira yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi farklılıklar insanların itme-çekme faktörlerine karşı tepkilerini etkilemekte ve bunlar aynı zamanda insanların araya giren engellerle mücadele etme yeteneklerini belirlemektedir. Ayrıca, kişinin eğitimi, kabul eden topluma ilişkin bilgi düzeyi ve aile bağları göçü kolaylaştırabilmekte ya da zorlaştırabilmektedir.

Lee'ye göre göçmenlerin özellikleri şu şekildedir (Lee, 1966, s. 56-57):

1. Göç seçicidir,
2. Hedef bölgedeki artı faktörlere duyarlı göçmenler pozitif seçicidir.
3. Kaynak bölgedeki eksi yönler duyarlı göçmenler negatif seçicidir.
4. Tüm göçmenler birlikte ele alındığında göç seçimi çift dorukludur.
5. Pozitif seçimin derecesi araya giren engellerin zorluklarıyla artar.
6. Göçmenlerin özellikleri kaynak ve hedef bölge nüfuslarının arasında olmaya eğilimlidir.
7. Yaşam döngüsünün belli aşamalarında göç eğilimi göçmenlerin seçiminde önemlidir.

Ravenstein'in göç modelinde kırsal-kentsel nüfus ve kadın-erkek ayrımı bazında bazı değerlendirmeler yapılmıştı. Lee'nin modelinde ise bu hususlara ilaveten insanların yaşam dönemleri de göç kararını etkileyen faktörler arasında sıralanmaktadır. Keza, Lee modelinde yaş, cinsiyet ve köken haricinde, göç olgusu daha ziyade münferit kararlara bağlanmış ve birey bazında bu kararı belirleyen etkiler üzerine yoğunlaşmıştır.

Lee'ye göre göçün miktarı ise aşağıdaki faktörlere bağlıdır (Lee, 1966, s. 52-54):

1. Bir bölge içindeki göç miktarı o bölgedeki alanların farklılık derecesine bağlıdır.
2. Göç miktarı insanların çeşitliliğine bağlıdır.
3. Araya giren engellerin aşılmasındaki zorluklara bağlıdır.
4. Ekonomideki dalgalanmalara bağlıdır.
5. Yukarıda sayılan faktörlere bağlı olarak göçün miktarı ve derecesi zamanla artma eğilimindedir.
6. Bir ülke ya da bölgedeki gelişmenin durumuna bağlıdır.

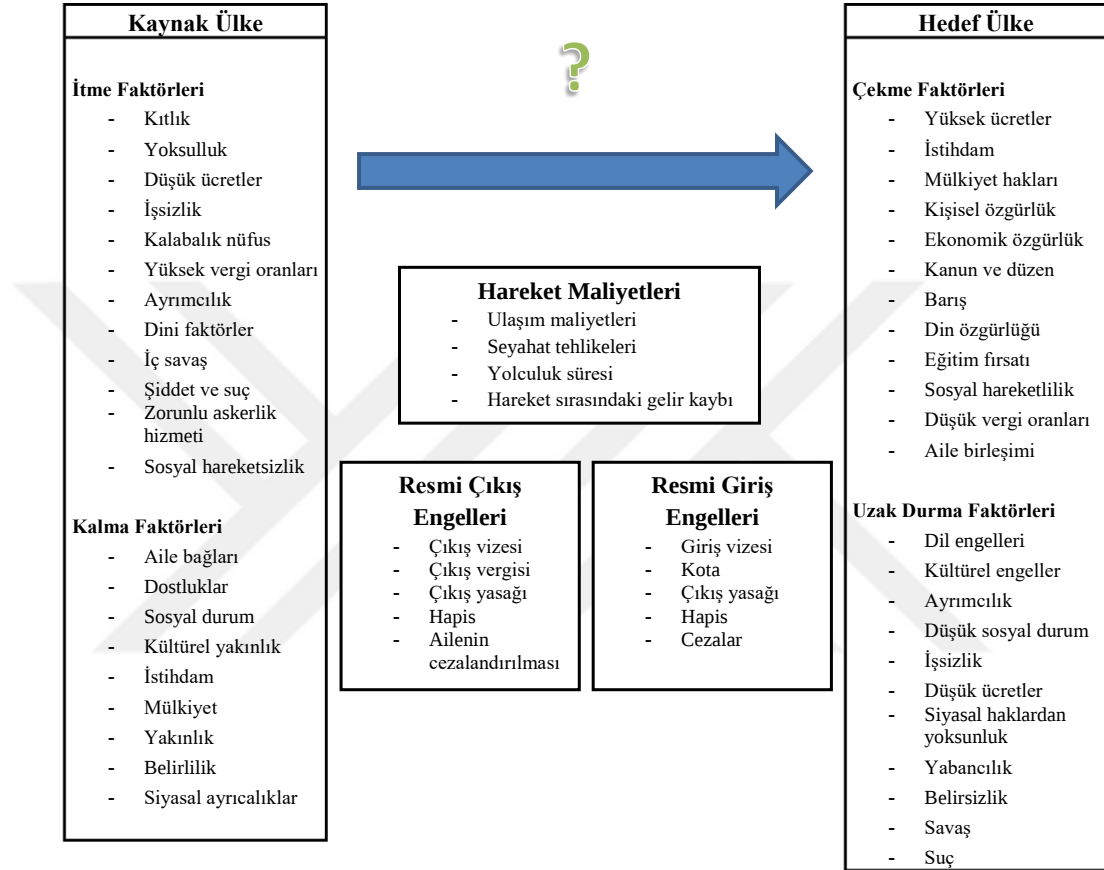
Göçün miktarına etki eden faktörlere baktığımızda, farklılık ve ekonomik gelişmişlik özelliklerinin Ravenstein gibi Lee modelinde de öne çıktığını görmekteyiz. Yukarıda belirtilen faktörler geçerliliğini korusa da Türkiye ve Bangladeş örneklerinde daha farklı faktörler kendisini göstermektedir. Savaş, baskı ya da karışıklık gibi durumlarda ekonomik açıdan refah içinde olan kesimler dahi zorunlu olarak göç kararı alabilmektedir. Araya giren engeller tabii ki göçe etki etmektedir ancak hayatta kalabilme çabaları da göç kararında engelleri göze alabilmede büyük bir etken olacaktır.

Lee, göç akımlarını ve karşı akımları aşağıdaki faktörlere bağlamaktadır (Lee, 1966, s. 54-56):

1. Göç büyük ölçüde iyi tanımlanmış akımlar şeklinde gerçekleşir.
2. Her büyük göç akımının ardından bir karşı akım gelişir.
3. Kaynak ve hedef ülkelerin benzer olmaları halinde akımlar ve karşı akımlar düşük düzeyde etkilidir.
4. Göç akımının ana kaynağı kaynak ülkedeki eksi faktörlerse akımın etkinliği yüksek olacaktır.
5. Araya giren engellerin büyük olması halinde de akımın etkinliği yüksek olacaktır.
6. Göç akımının etkinliği ülkenin ekonomik durumuna bağlıdır. Refah döneminde yüksek, durgunluk durumunda düşük olacaktır.

Yukarıda belirtilen akımlara ilişkin faktörlere baktığımızda, aslında bazen göç kararının anlık da olabileceğini belirtmek gerekir. Türkiye ve Bangladeş örneklerinde bu durum bu şekilde başlamıştır. Devam eden göç akımlarını ise planlanmış göç akımları çerçevesinde ele alabiliriz. Nitekim ikinci maddede belirtildiği gibi, göç akımları ardıl akımları da beraberinde getirmektedir. Genel olarak üçüncü maddede belirtilen ülkelerin gelişmişlik düzeyi olgusu, zorunlu göçlerde gelişmişlik düzeylerinden bağımsızdır ve bu durum dördüncü maddede de belirtilmektedir. Araya giren engellerin büyük olması akımın etkinliğini yükseltmektedir. Türkiye ve Bangladeş örneklerinde de bu durum kendisini göstermektedir zira geçiş yolundaki bu ülkeler mülteciler açısından güvenli bir liman teşkil ederken aradaki engelleri göze alabilenler çeşitli açılardan daha kalifiye nitelikteki göçmenleri içermektedir ve bunlar daha sonra farklı ülkelere göç ederek etkilerini arttırmaktadır. Nitekim bu çerçevede tercihler refah düzeyi daha yüksek ülkelere yönelmektedir ve Türkiye ve Bangladeş açısından düşük etkili göç akımları

diğerleri açısından yüksek etkiye sahip olabilecektir. Keza, Abadan-Unat'ın (2002) da deyimiyle, kişiler kanun dışı yol ve vasıtalarla göç etmeyi kafalarına koymuşlarsa, hapis, sınır dışı edilme ve ölüm gibi olguları da dikkate almaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 7)

Şekil 1.2: Göç etme kararı (European Commission, 2018)

Lee'nin ortaya koymuş olduğu Şekil 1.1'e kapsamlı bir katkı, Bodvarsson ve Van den Berg'den gelmiştir. Adıgeçenlerin oluşturduğu kapsamlı şekil yukarıda yer almaktadır. Aslında Ravenstein ve Lee modellerinde incelenen göç modelleri daha ziyade ekonomik nedenlere bağlanmaktaydı. Bodvarsson ve Van den Berg'in çalışmalarında ise itme ve çekme faktörleri geniş bir çerçevede ele alınması, Türkiye ve Bangladeş örneklerinde göç olgusunu daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ravenstein ve Lee modelleri, tartışmasız olarak literatüre katkı sağlayan önemli çalışmalardır ve günümüzde hala göç olgusunu açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Ancak göç dinamik bir süreçtir ve yasal, ekonomik, idari ve diğer sürekli değişen birçok nedenlerden etkilenmektedir. Güncel bir çalışma olması nedeniyle Bodvarsson ve Van den Berg'in çalışmaları günümüzdeki göç olgusunu anlamaya daha da yardımcı olmaktadır. Yalnızca itme ve çekme faktörleri açısından değil, bu faktörlere rağmen kaynak ülkede kalma ve hedef ülkeden uzak durmayı gerektiren nedenlerin yanısıra giriş-çıkış engelleri ile hareket maliyetleri de günümüz koşullarını açıklayacak şekilde genişletilmiştir.

1.1.3. Ekonomik Kuramlar

Uluslararası düzeyde göçe ilişkin çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Ancak bunlar daha ziyade itme-çekme teorisinin çeşitleridir. Göç hareketlerinin ekonomi üzerindeki önemli etkisi, ekonomistlerin de bu konuda çalışmalarını ve ekonomik göç teorileri geliştirmelerine neden olmuştur.

Neoklasik ekonomi teorisine göre uluslararası göç küresel işgücü arzına ve talebine bağlıdır. İşgücü kıtlığı yaşayan ülkeler yüksek ücretlerle işgücü fazlası olan ülkelere işgücü çekmektedirler. Keza, Neoklasik anlayışa göre ekonomik eşitsizlikler uluslararası göç hareketlerini etkilemektedir. Bu durumda ülkenin zenginleşmesine bağlı olarak ülkeden kaynaklanan göç hareketleri azalmakta, ülkeye yönelen göç hareketleri de artmaktadır. Ancak bazı akademisyenlere göre ülkelerin ekonomik büyümesiyle bu ülkelere diğer ülkelere göç hareketleri azalsa da bu olgu da tartışmalara açıktır. Richmond'a (1994: s. 217) göre, her ne kadar ekonomik büyüme göç etme ihtiyacını azaltsa da yükselen küresel ekonomik ve sosyal sisteme bağlı olarak ülkenin ekonomik büyümesinden bağımsız olarak göç hareketleri de azalışın aksine artış göstermektedir. Salt (1992: s. 1080-1081) da aynı görüşü paylaşmaktadır. Yazara göre, dünya genelinde faaliyet gösteren sistemler göç hareketlerinde belirleyici durumdadır ve ekonomik küreselleşmeye, sermaye hareketliliğine, uluslararası şirketlerin faaliyetlerine bağlı olarak insan kaynakları da diğer üretim faktörleri gibi kâr amacıyla ticarete konu edilebilmektedir.

Göçün ekonomik kuramlarından bir diğeri de parçalı işgücü piyasası teorisidir. Göçmen Kuşlar: Göçmen İşgücü ve Endüstriyel Toplamlar isimli kitabında Michael Piore (1979: s. 35-43) birinci dünya ekonomilerinin yapılandırılmış ve bu nedenle belirli bir düzeyde göçmen ihtiyacında olduğunu ifade etmektedir. Teorisine göre gelişmiş ülkelerin ekonomileri ikili bir ayrıma sahiptir.

Birincil işgücü piyasasında güvenli, yüksek ücretli işler yer almaktadır. İlgili ülkelerin vatandaşları bu işleri tercih etmektedir. İkincil işgücü piyasasında ise düşük ücretli işler yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerin vatandaşları, ikincil işgücü piyasasındaki kötü çalışma koşulları nedeniyle bu işlerde çalışmayı tercih etmemektedirler. Parçalı işgücü piyasası teorisi, ülke vatandaşlarının çalışmaktan kaçındığı ancak ülke ekonomisi açısından gerekli olan bu işlerde göçmenlerin çalıştırıldıklarını ifade etmektedir.

Yukarıda Piore'nin görüşlerini destekler ve açıklar mahiyette, Wallerstein (2004: s. 59); emeğin düşük ücretli halinin birincil kaynağının daima emek pazarına ilk kez giren, taşradan yeni gelen göçmenler olduğunu belirtmektedir. Dünya çapındaki ölçüler bakımından bakıldığında göçmenlerin oldukça düşük ücretleri kabullerinin sebebi ise; kazandıkları net gelirin daha önce kırsaldaki faaliyetlerinden kazandıkları net gelirden yüksek olması ve içtimai açıdan köksüzleşmelerine bağlı olarak siyasi olarak birlik tesis edememeleri, bu nedenle kendi menfaat ve haklarını etkin bir şekilde müdafa etmekten aciz olmalarıdır.

Immanuel Wallerstein'in geliştirdiği dünya sistemleri teorisi de yine ekonomik kuramlar arasında önem taşıyan bir diğer göç teorisidir. Dünya sistemleri teorisinde merkez ve çevre ülkeler yer almaktadır. Merkez ülkeler, teknolojik bakımdan gelişmiş ülkelerdir ve makineleşme düzeyleri yüksektir. Çevre ülkeler ise devletin zayıf olduğu, devlet idaresinin hiç sağlanamadığı ya da sınırlı ölçüde sağlanabildiği bölgelere işaret etmektedir. Wallerstein bu nedenle çevre ülke yerine daha ziyade çevre bölge nitelendirmesinde bulunmaktadır. Merkez ve çevre ülkelerin yanı sıra bir de yarı-çevre ülkeler olarak adlandırılan bir grup bulunmaktadır. Bu grupta yer alan ülkeler özelliklerine göre farklı derecelerde bulunmaktadırlar. Bazıları eskiden merkez ülkeler, bazıları ise çevre ülkelerdir. Bu teoriye göre, uluslararası göç küresel kapitalizmin bir yan ürünüdür. Uluslararası göçün modern görünümü, çevreden (fakir ülkeler) merkeze (zengin ülkeler) doğrudur. Bunun nedeni ise, birinci dünya ülkelerinin endüstriyel gelişimlerinin neden olduğu faktörlerin üçüncü dünyada yapısal ekonomik sorunlara yol açması ve bu nedenle itme faktörü oluşturmalarıdır (Wallerstein, 1976, s. 229-233).

Dünya sistemleri teorisine göre uluslararası göç, kapitalizme bağlı gelişmelerin doğal bir sonucudur. Kapitalist ekonomi merkez ülkelerden daha geniş kapsamda çevre ülkelere yayıldıkça, dünya nüfusu da artan oranda pazar

ekonomisine dahil edilmektedir. Çevre ülkelerdeki üretim faktörleri dünya piyasalarının kontrolüne dahil oldukça göç dalgaları teşkil etmekte, bunların da ciddi bir bölümü dış ülkelere yönelik oluşmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 15).

Dünya sistemleri teorisinin bir diğer boyutu da küreselleşme sürecini de içermesidir. Günümüzde küreselleşme süreci göç olgusu açısından da büyük önem taşımaktadır. Süreçte ülkeler birbirlerine yakınlaşmış ve göç olgusu önceki dönemlere göre farklı bir boyuta taşınmıştır. Sınır aşan ekonomik ve siyasi sorunlar göç hareketlerini hızlandırmıştır. Bilgi çağı da bilginin yayılımını hızlandırmış ve böylece Arap Baharı olgusunda da görüldüğü gibi toplumsal hareketler siyasi sonuçlara yol açmıştır. Bahsekonu faktörlerin tamamının ülke içi ve sınır aşan göç hareketleri üzerinde tartışmasız etkileri bulunmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte işgücünün hareketliliği de artmış ve iradi göç hareketleri, beyin göçü gibi göçün farklı boyutları da hız kazanmıştır.

Parçalı işgücü piyasası teorisi ve dünya sistemleri teorisi her ne kadar göç olgusuna oldukça açıklayıcı yaklaşımlar getirseler de kimi eleştirilere maruz kalmaktadırlar. Burada tezimiz kapsamında belirtmek istediğimiz eleştiri, her iki teorisinin de mikro düzeyli kararları gözardı etmeleridir. Massey v.d. (1993: s. 432), yeni göç ekonomisi anlayışının göçün ekonomik boyutunu yalnızca işgücü piyasaları açısından ele almadığını, göçün hanehalkı tarafından alınan bir karar olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre, hanehalkı kararlarını etkileyen mikro düzeyli karar süreçleri genellikle her iki teoride de gözardı edilmekte ve toplulaştırma suretiyle analizler yapılmaktadır. Parçalı işgücü piyasası teorisinde göç modern sanayi toplumlarının yapısal gereksinimlerine bağlanırken, dünya sistemleri teorisi göçü küreselleşmenin ve uluslararası piyasaların birbirleriyle artan etkileşiminin doğal bir sonucu olarak değerlendirmektedir.

“Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucudur. Kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya’daki merkezlerden giderek daha geniş halkalar hâlinde yayıldıkça dünya nüfusunun giderek büyüyen kısmı dünya pazar ekonomisine dâhil edilmektedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta, bunların önemli bir kısmı dış ülkelere doğru yönelmektedir” (Abadan-Unat, 2002, 15).

Göçün ekonomik boyutları, uluslararası göçün analizinde büyük önem taşımaktadır. Ancak yapılan eleştirilerde haklılık payı da yok değildir. Ekonomik

açından göç incelemeleri konunun yalnızca bir kısmını ele almaktadır. Burada hem zorunlu, hem iradi göç bağlamında açıklamalarda bulunmaktadır. Ancak Türkiye ve Bangladeş'teki göç olgusunu incelemek açısından konunun yalnızca ekonomik boyutlarını ele almak yetersizdir. Bu iki ülke açısından göçün nedenleri ekonomik olmanın çok daha ötesindedir.

1.1.4. Göç Sosyolojisi

Kavramsal, ekonomik ve siyasi kuramların yanısıra, göç olgusunun sosyolojik boyutları da büyük önem taşımaktadır ve bu araştırmayla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle, sosyolojik etkileri bakımından göç kuramları bu başlık altında ele alınmaktadır.

Göç kavramı hem bir nedeni hem de bir sonucu ifade etmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında, göçün sosyolojik ve iktisadi değişimlerin bir neticesi olarak ortaya çıktığını, bu bağlamda göç olgusunun bir netice olduğunu ifade edebiliriz. Bununla birlikte, göç önemli toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunma potansiyeliyle aynı zamanda bir neden olarak da ifade edilebilmektedir (Cebeci, 2015, s. 142).

Göç süreçleri oldukça karmaşıktır. Göçmenler yalnızca maddi vücutları ile değil, tüm manevi ve kültürel değerleri ile birlikte göç ettikleri topluma dahil olmaktadır. Sahip oldukları tüm bu birikim gittikleri toplumda hayatta kalmak için gerekli bilgileri yeniden tecrübe etme süreciyle birleştğinde sosyal zorluklar kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır (Adıgüzel, Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, 2016, s. 183)

Göç, öncelikle göç eden insanların iradi eylemlerinden oluşmaktadır. Ekonomik, siyasal ve diğer itme-çekme faktörleri göç kararını şekillendirme bakımından büyük önem taşımakla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi göç davranışı bireylerin ya da ailelerin göç etme yönündeki kararları sonucunda ortaya çıkmaktadır ve bir önceki bölümde belirtildiği üzere, makro teoriler konunun mikro boyutunu gözardı etmektedir. Ancak, göç kararının sonrasında, kimlik, çokkültürlülük, uyum ve birlikte yaşama gibi bazı konular da gündeme gelmektedir.

Göçmenler, kültürlerini ve kimliklerini de gittikleri ülkelere taşımaktadır. Buna bağlı olarak, yakın bölgelerde yaşamaya başlayan göçmenler kültürel gettolar oluşturmaktadır. Göçmenlerin kendi kültürlerini beraberinde gittikleri ülkelere

taşımalarıyla bir kültürel değişim süreci de ortaya çıkmaktadır. Ev sahibi toplumlar açısından ise, göçmenlere bağlı olarak ortaya çıkan çokkültürlülük durumlarına bağlı olarak farklı kültürler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar ve bunların çözümleri konuları gündeme gelmektedir. Çokkültürlülüğün; ulusa meydan okuma, grup hakları arayışı ve sömürge karşıtı bakış açısı şeklinde üç boyutu olduğunu belirten Joppke (1996); ABD, Almanya ve Birleşik Krallık'a ilişkin çalışmasında, her üç ülkede de bu boyutların farklı öncelik sıralarında bir araya getirildiğini belirtmektedir. Yazara göre, grup hakları arayışı ve sömürgecilik karşıtı bakış açısı, doğası gereği birbiriyle bağlantılıdır. Bunun nedeni ise, kamusal tanınma ve özel tazminat taleplerinin, önceki sömürgeleştirme eylemlerine atıfta bulunularak gerekçelendirilmesidir.

Toprak, kan ve bağlılık gibi kısıtlılıklar kapsamında vatandaşlığı ele alan ulus-devlet anlayışı, kimi zaman milliyetçi ve ideolojik olarak değerlendirilebilecek bir bakış açısına de sahiptir. Özellikle göçmenlerin ya da vatandaş olmayan yabancıların haklarına yönelik arayışlar bağlamında, ulus-devlet anlayışı çoğu zaman tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Uluslararası göç dalgaları, sanayi toplumlarında vatandaşlık kurumunun ulus-devlet anlayışındaki yerini tartışmaya açmıştır. Çağdaş devirlerde göç, aynı zamanda “biz” ve “onlar” kavramları üzerine kuruludur. Bunun sonucunda, mevcut ve olası tüm problemlerin temeli olarak gösterilen yabancılar genellikle bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Risk, şüphe ve belirsizlikler ile sosyolojik problemler yabancılara yüklenmiştir (Koyuncu, 2018, s. 289). Ulus-devlet, uluslararası göçü, ulus devletin tesis ettiği sınır, sistem ve sosyal refah düzenine yönelik bir meydan okuma olarak değerlendirmektedir. Kendi vatandaşları olan yerliler karşısına göçmenleri yabancı olarak çıkarmaktadır. Bu konumlandırma akabinde ise göçmenler; legal, illegal, düzensiz, kaçak, evraksız vb. alt gruplara dağıtılmak suretiyle ötekileştirilmektedir. 11 Eylül terör saldırılarından sonra uluslararası sistemin güvenlik paradigmasına kaymasıyla, göçmenler devletler açısından potansiyel tehditler şeklinde değerlendirilmeye başlanmıştır (Öner, 2012, s. 14).

Göçmen dayanışma ağları veya sosyal ağlar kuramı, göçe neden olan gerekçelerden ziyade, göçün devamlılığını, sürüp gitmesini sağlayan faktörleri ve göçle birbirine bağlanan mekân ve insanlar arasındaki etkileşimi ve paylaşımı ele almaktadır (İhlamur-Öner, 2012, s. 311). Kuram, göçmenlerin geldikleri ve

yerleştikleri ülkeler ile, eski ve yeni göçmen ile mukim halk arasında müşterek kökler, hemşehrilik, ırkdaşlık ve dostluk gibi daha mikro ilişkilere atıfta bulunmaktadır. Bu ağların ve bağlantıların mevcudiyeti uluslararası göçün sürmesinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Zira söz konusu ağlar, göçmenlerin göçe başlamalarından yerleşip iş bulmalarına kadar geçen süreçte önemli fonksiyonlara sahiptir (Abadan-Unat, 2002, s. 18). Göçmen dayanışma ağları bilhassa düzensiz göçmen olarak tanımlanan gruplar bakımından ülkelerindeki akrabalarına maddi kaynak transferleri için güvenli bir kanal sunmaktadır. Bulundukları ülkede yasal oturma ve çalışma izinleri olmayan düzensiz göçmenler, kazandıkları paraları saklamakta güçlük çekmekte ve para transferi için bankaları kullanmak istememektedirler (İhlamur-Öner, 2012, s. 314).

Toplumsal kabule ilişkin sorunlar asgari düzeyde de olsa, yine bu durumun sürdürülebilir olması ve sürecin iyi bir şekilde yönetilerek toplumsal desteğin de sağlanması gerekmektedir. Göçlere bağlı olarak sıklıkla uyum problemleriyle karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye ve Bangladeş'te mültecilere karşı olan bakış, misafirlik kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde daha anlamlı bir hale gelmektedir. Erdoğan (2015), toplumsal kabul ve uyum bakımından son derece önemli bir rol oynamakta olan misafirlik kavramının Türkiye'de Suriyelilerden söz edildiğinde sıklıkla kullanılıyor olmasını iki açıdan değerlendirmektedir. Bunlar, pozitif bir yaklaşımla, göçmenlerin tecrübe ettikleri olumsuz koşullardan kaynaklı empatiyle bakabilme ile duruma negatif bir açıdan bakmak suretiyle onların haklarını ev sahibi ülkenini insafına bırakmaktır (Erdoğan, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, 2015, s. 181-182).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun dördüncü kısmı, uyum başlıklı maddeyle başlamaktadır. Mevzuatta bu şekilde uyum kavramına yer verilmesi önemlidir. Zira, Türkiye'nin göçmenlere yönelik uyum politikaları entegrasyon kavramıyla tanımlanmıştır. Bu tanım kapsamında, göçmenlerin ve yerel halkın karşılıklı bir şekilde birbirlerini anlamaya çalışmasıyla neticelenen ihtiyari bir entegrasyonda bahsedilmektedir (Göksel, 2019, s. 191).

Entegrasyon, asimilasyon, marjinalleşme ve ayrışma gibi kavramlar da göç olgusuna bağlı olarak ortaya çıkan etkilerdir. Entegrasyon; bir ülkedeki mevcut etnik ve sosyal grupların o ülkede bulunan tüm İmkânlara eşit bir biçimde ulaşabilmesi ve kendi aralarında bir çekişme yaşanmaksızın huzurlu bir hayat yaşaması olarak

nitelenebilmektedir (Cebeci, 2015, s. 149). Entegrasyon kavramı, göçmenler ve göç alan ülkeler açısından sosyo-kültürel bakımdan ortaya çıkan en önemli boyuttur. Bütünleşme olarak da ifade edilen entegrasyon kavramı, kişilerin kendi kimlikleriyle dahil oldukları topluma katılma sürecinde ortaya çıkan bir olgudur. Entegrasyon açısından, göçmenlerin kendi kültürlerinden vazgeçmeksizin yaşadıkları topluma ve kültüre uyum sağlamaları gerekmektedir. Cebeci (2015: s. 155), bir entegrasyon çeşidi olarak kültürel entegrasyon olgusunu, göçmenlerin ve göçmen topluluklarının yerel değerlerle, kurallarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumuyla ilişkili bir durum olmasının yanısıra, ev sahibi toplumun göçmenlerin kültürel yaşamlarının dışavurumlarına yönelik oluşturdıkları reaksiyonlarla da ilişkilendirmektedir. Evsahibi toplumun ise sağlıklı bir entegrasyon altyapısı hazırlaması gerekmektedir. Aksi takdirde, göçmenlerle ev sahibi toplum arasında sosyo-kültürel anlaşmazlıklarla karşılaşılabilir. Sosyal bütünleşme, uyum ile birlikte gerçekleşmektedir. Bu noktada hem göçmenlere hem de ev sahibi topluma sorumluluk düşmektedir. Sağlıklı bir bütünleşme süreci ile bireylerin öz saygıları gelişirken, kültürel kimlikler de kaynaşacaktır. Toplumsal uyum bakımından bu hususlar önem taşımaktadır. Nitekim, Adıgüzel (2016: s. 184), kuşaklar ilerledikçe evsahibi toplumun kültürünü benimseme düzeyinin arttığını, göçmenlerin kendi kültürünü devam ettirme düzeyinin düştüğünü ve asimilasyona daha çok yaklaşıldığını; ilk kuşak göçmenler kültürlerine karşı daha duyarlı davranış sergilerlerken ikinci kuşak göçmenlerin ev sahibi ülkenin kültürüne daha kolay entegre olabildiklerini ifade etmektedir.

Göç kişiyi veya grubu her zaman kültürel mirasının çeperleriyle yüz yüze getirmektedir. Bu yüzleşmede geri çekilme tercih edilebilmekte, sadece sabık fikirleri teyit eden bir yerin müdavimi olunmaktadır. Bu durumda, öte tarafta yer alan şeylerin hepsi muğlaklığın muhafaza etmeye devam edecektir (Chambers, 2005, s. 144-145). Diğer yol ise, kültürlenme kavramına çıkmaktadır.

Kültürlenme (akültürasyon) kavramı, farklı kültürlerden bireylerin devamlı iletişime geçmeleri sonucunda bir ya da her iki taraftaki kültürel değişimi içermektedir (Berry, 1997, s. 8). Kültürlenme sürecinde de bu durum iki temel yaklaşımda incelenmektedir. Bu iki yaklaşım ise; Gordon tarafından 1964 yılında ortaya konan “Tek Boyutlu Kültürlenme Modeli”, diğeri ise Berry tarafından 1980 yılında ortaya konan “İki Boyutlu Kültürlenme Modeli”dir. Tek boyutlu kültürlenme modelinde kişi ya kendi kültürüne, etnik kökenine, değerlerine, davranışlarına ve

tutumlarına bağlılığını sürdürmekte ya da kendi kültürel özelliklerinden feragat edip ana akım kültürün özelliklerini benimsemekte iken, iki boyutlu kültürlenme modelinde ise, azınlık ya da göçmen gruplar bir yandan ana akım toplumla sosyal anlamda gerekli olan ilişkileri sürdürürken diğer yandan da öz kültürlerini veya öz kültürel kimliklerini devam ettirebilmektedirler (Saygın & Hasta, 2018, s. 314).

Göç hareketleri sonucunda ev sahibi toplumda ve/veya göçmenlerde kültürel bir değişiklik olması ve kültürel bir bileşimin ortaya çıkması sözkonusudur. Benzer bir kavram olan asimilasyonda ise, göçmenlerin ev sahibi toplumun kültürüne uyumları yüzeysel olup, özde göçmenler kendi kimliklerine bağlılıklarını sürdürmektedir. Akıncı v.d. (2015: s. 71) asimilasyon ile kültürlenme kavramlarını bir arada alarak bu kavramı, hâkim kültür kodları karşısında özgün gelenek ve davranışların çoğunluğun değer ve normlarına uydurulması olarak tanımlamakta ve bu aşamada Giddens'in 'eritme potası' kavramına atıfta bulunarak modern toplumlarda kültürel uyumdan daha ileri giden bir durum olarak nitelendirmektedir.

Sam ve Berry (2010: s. 473) ise, kültürlenme kavramını asimilasyon kavramına tercih ederken bunun için iki sebep öne sürmektedir. Bunun bir nedeni, kültürlenme kavramının etkilerin karşılıklı olmasını ifade etmesidir. Kültürel gruplar kültürlenme sürecinde kendi etkilerini diğerleri üzerinde bırakmaktadır. İkinci neden ise, kültürlenme daha geniş bir kavram olarak çeşitli süreçleri içinde barındırmaktadır ve asimilasyon da bu süreçlerden yalnızca birisidir. Ayrıca, farklı kültürlenme süreçleri, toplumsal uyum anlamında farklı sonuçlar ortaya koyabilmektedir.

Bununla birlikte, Chambers (2005: s. 44); *“göçmenlerin köksüzlük duygusu, farklı dünyalar arasında, yitirilmiş bir geçmiş ile bütünleşilememiş bir şimdiki zaman arasında kalmışlık duygusu belki de bu (post)modern duruma en uygun metafordur”* ifadeleriyle, göçün ortaya koyduğu yeni kültürel kapasitelerin yanısıra, göçmenlerde marjinallik hissine de neden olduğunu ifade etmektedir.

Marjinalleşme ve ayrışma, göçe bağlı olarak toplumsal açıdan sorun olarak nitelendirilebilecek hususlardır. Marjinalleşme, bireylerin toplumla iletişimlerinin kopmasına ve dışlanmalarına işaret etmektedir. Ayrışma ise marjinalleşmenin ileri aşamasıdır. Marjinalleşmede uç sınırdaki yer almaya işaret ederken, ayrışmada bu sınır

aşılmakta ve bireyler ötekileşmektedir. Bu açıdan bütünleşme yoluyla marjinalleşmenin ve ayrışmanın önüne geçilmesi temel amaç olmalıdır.

Bireysel ve sınıfsal farklılıkları temel alması bakımından William Petersen'in beş göç tipi tanımlamasının, göç sosyolojisi içinde oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Petersen (1958: s. 257), Göçün Genel Bir Tipolojisi (A General Typology of Migration) isimli makalesinde, en iyi göç analiz modeli olarak yıllar önce Henry Pratt Fairchild tarafından geliştirilen modelden bahsetmektedir. Fairchild'in modeli aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Petersen (1958: s. 257), Fairchild'in tablosunda görülen yüksek-düşük kültür ayrımı yapmasının ve bu şekilde kültür farkına odaklanmanın bir anlamda ırkçılığa neden olacağını belirterek modele eleştiride bulunmaktadır. Bunun nedeni ise, kültürler arasında yüksek ve düşük şeklinde bir ayrım yapmanın etnosentrizme kapı aralama ihtimalidir.

Tablo 1.1: *Fairchild'in göç modeli* (Petersen, 1958, s. 257):

Göç Kaynağı	Göç Hedefi	Barışçıl Hareket	Savaş Benzeri Hareket
Düşük Kültür	Yüksek Kültür		İşgal
Yüksek Kültür	Düşük Kültür	Sömürgeleştirme	Fetih
Kültürler Benzer		Göç	

Fairchild'in yukarıdaki tabloda özetlenen modelinde, kaynak ve hedef ülkeleri düşük ve yüksek kültür bağlamında ayırmaktadır. Düşük kültürlü bir ülkeden yüksek kültürlü bir ülkeye olan savaş benzeri hareket işgal adını almaktadır. Yine yüksek kültürlü ülkeler düşük kültürlü ülkeleri barışçıl olarak adlandırılan bir hareketle sömürgeleştirebilir ya da savaş benzeri hareketlerle fethedebilir. Fairchild'in tabloda göçe yer verdiği doğrultuda, benzer kültürlerle sahip ülkeler arasındaki barışçıl hareket olarak tanımlamak mümkündür. Ancak göç yalnızca benzer kültürel özelliklere sahip ülkeler ya da bölgeler arasında mı gerçekleşmektedir? Fairchild'in boş bıraktığı hücrede, düşük kültürlü yerlerden yüksek kültürlü yerlere olan barışçıl hareketin de göç olarak adlandırılması mümkündür.

Petersen daha sonra, itme-çekme faktörlerine bağlı olarak kendi sınıflandırmasını ortaya koymaktadır.

1. *İlkel Göç*: Çevresel etkenlere bağlı göçlerdir. Bu şekilde itme etkisi ortaya çıkmaktadır.
2. *Zoraki Göç*: İlkel göçlerde itme etkisini doğa ve çevre şartları oluştururken zoraki göçlerde bunun yerini devlet ya da eşdeğer sosyal kurumlar almaktadır.
3. *Teşvik Edilen Göç*: Teşvik edilen göçler de zoraki göçlerin altında incelense de bu durumda göçmenlerin bir karar alma hakkı bulunmaktadır. Zoraki göçlerde bu şekilde bir karar alma imkânı tanınmamaktadır.
4. *Serbest Göç*: Önceki üç göç türünde göçmenler pasif durumdayken serbest göçlerde göçmenler aktif hale gelmektedir. Bu durumda göçmenler tamamen kendi istekleri ile göç etmektedir. Serbest göç bireysel ve az sayıdaki gruplarla ilgilidir.
5. *Kitlesel Göç*: Burada serbest göçlerin kitlesele hale gelmiş çeşidinden bahsedilmektedir.

Petersen'in göçe ilişkin sınıflandırması aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Tablo 1.2: *Petersen'in göçe ilişkin sınıflandırması* (Petersen, 1958, s. 266)

İlişki	Göçe iten neden	Göç Sınıfı	Göç Tipi	
			Muhafazakâr	Yenilikçi
Doğa ve insan	Ekolojik itme	İlkel	Göçebe	Kaçış
			Yayılma	
Devlet (ya da eşdeğeri) ve insan	Göç politikası	Zoraki	Yer değiştirme	Köle ticareti
		Teşvik edilen	Kaçış	İşçi ticareti
İnsan ve normları	Daha yüksek beklentiler	Serbest	Grup	Öncü
Kollektif davranış	Sosyal ivme	Kitlesele	Yerleşme	Şehirleşme

Petersen'in sınıflandırmasında, ilişki başlığında göç eden ve ettiren faktörler incelenmiştir. Taraflara göre göçe iten nedenler farklı isimler almaktadır. Örneğin doğa koşullarına bağlı olan göçte bir tarafta doğa bulunurken, doğa koşulları

karşısında göç etmekten başka çaresi olmayan insan çareyi göçte bulur ve bu neden ekolojik itme adını alır. Bu, Petersen'in göç sınıflandırmasında ilkel göç olarak adlandırılır. İlkel göç göçebelik ve yayılma gibi muhafazakâr yöntemlerle olabileceği gibi kaçış şeklinde daha yenilikçi yöntemlerle de gerçekleştirilebilir. Burada belirtilen kaçış, kıtlık döneminde arazilerinde kalmaları istenilen köylülerin bunu reddederek şehirlere yerleşmelerini ifade etmektedir. Ancak yine konumuzla ilgili olarak burada Suriyeli ve Rohingya göçmenleri bir yere koymamız zor görünmektedir. Buradaki ilişki ekolojik itmeye benzemekte ancak bundan farklıdır. Göçe iten neden savaş ve benzeri koşullardır. Göç sınıfı zorakidir. Göç tipi ise muhafazakâr anlamda grup halinde ve yenilikçi anlamda öncü gruplardır. Bu bağlamda insan ve normları ilişkisi çerçevesinde konuya yaklaştığımızda, bu efa sadece daha yüksek beklentiler olmadığını, hayatta kalma beklentilerinin de göçe iten neden olarak öne çıktığını görmekteyiz.

Yine Petersen (1978: s. 533), göçün ölüm ya da doğum gibi kesin bir doğal olay olmadığını, muğlaklık barındırdığını; göçmen olup olmamanın katedilen mesafe, kalma süresi ve önemi gibi kriterlere bağlı olduğunu, kavram kargaşası bulunduğunu ve bunun yetersiz istatistiklere bağlı olduğunu belirtmektedir.

Petersen (1978: s. 539-542), çalışmasında ilk olarak beyin göçünü ele almaktadır. Her ne kadar genel sayı içerisinde küçük bir yüzde teşkil etse de beyin göçü önemlidir. Savaş sonrası yıllarda, İngiltere ve Almanya'yı terk eden bilim adamları ile mühendislerle başlayan bir akımdır. Temel nedenlerinden birisini yurtdışı eğitim oluşturmaktadır. Keza, yüksek ücret düzeyleri de eğitim düzeyi yüksek profesyonellerin yurtdışını tercih etmesine neden olmaktadır. Ancak donanımlı insanların yurtdışına göçleri belirli meslekler çerçevesinde şekillenmektedir. Beyin göçü olgusu bugün gelişmekte olan bütün ülkelerde karşılaşılan yaygın bir durumdur. Türkiye ve Bangladeş açısından konuya yaklaştığımızda, her ne kadar bu ülkelere gelen mülteciler arasında ekonomiye ve bilim dünyasına katkı sağlayan mülteciler de olsa da bu ülkeler bir anlamda geçiş ülkesi konumunda olmakta ve kalifiye mülteciler daha sonra gelişmiş ülkelere göç etmektedirler.

Petersen'e (1978: s. 550) göre mültecilerin göçmenlerin en geniş kategorisini oluşturup oluşturmadıkları mülteci kavramının tanımlanmasına göre değişmektedir. Mülteci konsepti; Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından, Fridtjof

Nansen'in Türklerden ve Ruslardan kaçan Ermenilere yönelik uluslararası yardımları koordine etmesiyle ortaya çıkmıştır. Uluslararası hukukun dar sınırlarına bağlı bir mülteci konsepti bulunmaktadır. Teorik açıklamalar bakımından da bu konuda eksiklikler bulunmaktadır. Özel kuruluşlar (dini ya da siyasi), mülteci kavramını kendi ilgilendikleri kesimler üzerinde yoğunlaştırmaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar, göçün sosyolojik yönünün ele alınmaya çalışıldığı kısımdı. Bu bölümde, çeşitli kuramlar yoluyla göç olgusunun sosyolojik nedenleri irdelenmeye çalışıldı. Detaylı şekilde ele alındığı üzere, göç oldukça karmaşık bir olgudur. Hem neden hem sonuç olması bir yana, göçmenlerle ev sahibi toplum bireyleri arasında dinamik bir ilişkiyi de beraberinde getirmektedir. İleride yapılacak tartışmalarda da göçün sosyolojik boyutları büyük önem taşıyacaktır.

1.1.5. Göç ve Göçmenlerle İlgili Temel Kavramlar

Bu bölümde, göç ve göçmenlerle ilgili temel tanımlar irdelenerek tezin ilerleyen kısımlarında yapılacak tartışmalara bir anlamda zemin hazırlanacaktır.

Göç (migration) kavramı, en kısa tanımıyla; asıl yerinden, ulaşılmak istenilen yere gerçekleştirilen harekettir (Karpat, 2010, s. 71). Bununla birlikte, göç kavramını kendi içinde barındırdığı dinamizm nedeniyle, yalnızca insan topluluklarının mekân değişimi olarak tanımlamak, kavramı oldukça sınırlandıracaktır.

Tekeli (2011, s. 42-43), göç esasında modernite kavramının bir sonucudur. Halihazırda bir yerdeki göç, genel itibarıyla bir süreç dahilinde belirli bir yerde mukim insanların kendi iradeleriyle, yaşam alanlarını değiştirmek suretiyle yeni yerleşim alanlarına taşıyanların sayısı olarak ifade edilmektedir. Bu tanımın göçü, nüfus hareketlerinden ayıran niteliği, anılan yer değişikliğinin kişilerin hür iradeleriyle yapmalarıdır. Bahse konu yaklaşım daha ziyade endüstri toplumları için geçerlidir. Tarım toplumlarında ise bireylerin geçim kaynağı toprak olduğundan nüfusun yer değiştirmesi gayriihtiyari olarak yaşanmaktadır. Bu daha çok, Fairchild'in tablosundaki ekolojik etkilere işaret etmektedir. İradi göçler ise modern toplumun, ulus devletin ve özgür bireyin oluşmasıyla ortaya çıkmıştır.

Daha sonra tekrar belirtilecek olmakla birlikte, Tekeli (2011: s. 44), günümüzde göç kavramının yetersizliğinden hareketle, yaşam güzergâhları kavramından bahsetmektedir. Sözkonusu kavram, insanların hareketliliğiyle ilgilidir

ve pek çok durumda insanlar yaşamları boyunca çok defa yer değiştirmektedir. Bu ise belirli bir güzergâh doğrultusundadır ve belirli durumlarda önceden bellidir.

Göçlerin sebep ve motivasyonuna dair araştırmaların çoğu göçün arkasındaki itici ve çekici faktörlere yoğunlaşmıştır. IOM'nin (Uluslararası Göç Örgütü) tanımında da Lee'nin belirttiği itme ve çekme faktörlerinin önemi büyüktür.

IOM'nin (2013: s. 35-35) göç tanımında dikkat çeken husus, nüfus hareketlerinin süreden, yapıdan ve nedenden bağımsız olarak ele alınmasıdır. Tanım; mülteci olarak kaydedilen yerinden edilmiş bireylerin, iktisadi göçmenlerin ve aile birleşimi gibi diğer maksatlarla hareket edenlerin göçünü de kapsamaktadır.

Bununla birlikte, BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) göç ve iltica kavramlarında bir nüans olduğunun altını çizmektedir (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2016, s. 2). Anılan kuruma göre, genel itibariyle daha iyi iktisadi fırsat ve iyi bir yaşam arayışıyla sınırı geçenler örneğindeki gibi göç kavramı gönüllü bir süreci ima etmektedir. Ülkelerine güven içinde dönüş yapamayan ve bu nedenle uluslararası hukuk kapsamında özel koruma hakkına sahip mülteciler bakımından bu durum daha farklıdır.

Karpat'a (2010: s. 77-78) göre göçlerin ana nedeni tarih boyunca ekonomik olarak görülmektedir. Köyden şehre (iç göç) ve ülkeden ülkeye (dış göç) göç nedenlerinin başında ekonomik nedenler gelmektedir. Göçlerin ikinci nedeni de din ve milliyet ayrımlarıdır. Milliyetçiliğin ve milli devletlerin ortaya çıkmasıyla bu defa siyasi nedenlere dayalı göçler ortaya çıkmıştır.

Yukarıda belirtilen ana göçler aynı zamanda ikinci ve üçüncü düzeyde başka göçlere de neden olmaktadır. Bir ülkede yaşayan göçmenlerin yakınları da bu ülkeye göçmeye devam edecektir. Keza, göçmenlerin ayrıldıkları ülkeye göç etmesi şeklinde geriye göç de mümkündür. Dönüş göçü (return migration) olarak da adlandırılan bu durum, Karpat'ın (2010: s. 79) geriye göç olarak tanımladığı husustur. Göçmenin en az bir yılını farklı bir ülkede yaşamasının akabinde menşe ülkesine veya mutlak ikamet yerine dönmelerini ifade eden dönüş göçü, gönüllü veya gönülsüz olabilmektedir. Dönüş göçü çerçevesinde dönüş hakkı (right to return), dolaşım özgürlüğünün bir unsurudur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 13(2) Maddesine (1948) göre: "Herkes kendi ülkesine geri dönme hakkına sahiptir". Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12(2) Maddesi (1966)

uyarınca ise: “Hiç kimse kendi ülkesine girme hakkından mahrum bırakılamaz”. Ancak, Sözleşme’nin 3. Maddesi birtakım kısıtlamalar getirmektedir. Bilecen (2018) geri dönüş göçünün, tek boyutlu yaklaşımlarla izah edilemeyecek kadar kompleks bir mesele olduğunu kaydetmektedir. Zira, diğer göçlerde olduğu gibi bu göç türünde de çok sayıda etmen bahse konu olabilmektedir. Bu çerçevede, göçün sebebinin ya da motivasyonunun ortaya koyulması kadar göçmenlerin entegrasyon aşamalarına ve göçün döngüsel boyutuna da dikkat etmek lazım gelmektedir (Bilecen, 2018, s. 143).

Göç, kişilerin hür istekleriyle yaşandığında gönüllü göç, gayri iradi olarak tecrübe edildiğinde ise zorunlu göç olarak nitelenmektedir (Tutar & Özyakışır, 2013, s. 33). İnsanların yaşamlarını sürdürebilmelerini teminen çatışma, doğal afetler ve kıtlık gibi çeşitli toplumsal, iktisadi ve siyasal nedenlerle topluca yer değiştirmeleri anlamına gelen zorunlu göç; mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş insanları içermektedir. Gönüllü göçte ise göçmenlerin genellikle daha iyi şartlara kavuşmak üzere kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri hareket söz konusudur. Bu bakımdan tezde incelenen Suriyeli ve Rohingya mültecilerin zorunlu göçmenler oldukları açıktır.

Göçle ilişkin bir diğer ayrım da düzenli ve düzensiz göç ayrımıdır. Düzenli/düzensiz göç kavramları özellikle merkez ülkeler ya da zengin ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır zira düzensiz göç çeşitli yasadışılıklar içerdiği için şu veya bu şekilde göçmenlerin belge ve kayıtlarının tam olmaması ve devletler tarafından bilinmemeleri anlamına gelmektedir (Atasü Topcuoğlu, 2016, s. 9). Düzensiz göçmen kavramı yasadışı göçmen kavramı yerine de kullanılmaktadır. Tezde inceleme konusu yaptığımız mülteciler bakımından da düzensiz göçmen kavramının önemi büyüktür. Türkiye ve Bangladeş düzenli göçmenlerin yanısıra düzensiz göçmenlere de evsahipliği yapmaktadır ve sonraki bölümlerde tartışılacak olan ekonomik, sosyal ve güvenlik etkileri bakımından düzensiz göçmenlerin ayrı bir önemi vardır.

Bir diğer göç türü de iç göç (internal migration) olarak adlandırılan durumdur. İnsanlar, geçici veya daimî olarak, aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine de göç edebilmektedir. İç göçün karşısında ise, uluslararası göç (international migration) yer almaktadır. Uluslararası göçte, iç göçün aksine, insanlar geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere bulundukları ülkeyi terk etmektedirler. Uluslararası göç devinimli, kompleks ve çok boyutlu bir olgudur. Başka kontekslerde başka biçimlere bürünen göç, içinde geliştiği konteksin hem

şartlarından etkilenip hem de bu şartlardaki dönüşümle etkileşmek suretiyle değişimler geçirmektedir (Öner, 2012, s. 13).

Göç hareketleri, insan toplulukları olarak gerçekleştirildiği takdirde, kitlesel/toplu göç (mass/collective migration) ya da toplu göç (exodus) olarak adlandırılmaktadır. IOM'a (2013: s. 85) göre kitlesel/toplu göç yüksek sayılarda ani insan hareketine işaret ederken, toplu göç durumunda ise çok sayıda kişinin katıldığı bir harekete ya da belirli bir zamanda toplumun bir kısmının hareket etmesine dikkat çekilmektedir.

Göçmen (migrant) kavramı, savaş, çatışma veya benzer durumlar olmaksızın, ilgili mevzuat çerçevesinde yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye gelen ve henüz o ülkenin vatandaşlığını kazanmamış kişileri ifade etmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 37). Uluslararası standartta, evrensel olarak kabul görmüş bir göçmen tanımı bulunmamakla birlikte, IOM'nin tanımı uyarınca göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve kişisel uygunluk sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsamaktadır. Bu nedenle, anılan ifade maddi İmkânları ve sosyal şartlarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. IOM, tanımın devamında, BM tarafından göçmenlerin, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımladığını ifade etmektedir. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere tanımlar farklı kaynaklarda farklı şekillerde kullanılabilir. UNHCR mülteci ve göçmen kelimelerine, mülteci hareketlerinin nedenleri ve yapısı hususunda netliği korumak ve uluslararası hukuk çerçevesinde mülteciler için yerine getirilmesi gerekli belli yükümlülükleri göz ardı etmemek için farklı şekilde değinmektedir (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2016).

Ekonomik göçmen (economic migrant), daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla kendi ülkelerinden başka ülkelere yerleşmek üzere göç eden kişilere işaret etmektedir. Göçmen işçiler de bu kapsamdadır. Bu terim, genelde göçmenleri zulümden kaçan mültecilerden ayırt etmek amacıyla kullanılmaktadır. Dünya Bankası'na (2019: s. 18) göre, gönüllü ve ekonomik göç akışları ile ilgili literatür, işçilerin yer değiştirmesinden ziyade ortalama ve uzun vadeli ücret etkileri üzerinde

odaklanmaktadır. Göçün çoğu işçi grubu için küçük bir ücret etkisi vardır ve çoğu durumda, özellikle uzun vadeli yayılma etkileri düşünüldüğünde, genel etki olumlu dahi olabilmektedir. Ancak, göreceli ücret etkileri küçük olsa bile, göçmenlerin işgücü piyasasına girişlerine bağlı olarak mevcut işçilerin yer değiştirmesi ve hatta işlerini kaybetmeleri maliyetli olabilmektedir ve bu durum göçe karşı gösterilen muhalefeti de kısmen açıklamaktadır. Ekonomik göçmen tanımı, Türkiye ve Bangladeş'te göçmen sorununu anlamak için önemlidir. Daha sonra detaylıca inceleyeceğimiz üzere, göçün ekonomik etkilerinde bu husus önde gelen konu başlıklarından ve mültecilere yönelen tepkinin asıl nedenlerinden birisidir. Bununla birlikte, ekonominin gelişme dönemlerinde işgücü ihtiyacını işçi göçü ile karşılayan kapitalizm, ekonominin kötüleştiği dönemlerde ise ilk olarak göçmen işçileri işten çıkarmaktadır. Bu durum, işçilerin ekonomik bunalımlara karşı bir "güvenlik subabı" olarak kullanılmalarına neden olmuştur (Abadan-Unat, 2002, s. 21).

IOM (2013: s. 37) tanımı çerçevesinde, turistik ya da ticari amaçlarla daha kısa sürelerde seyahatler göçmen olarak değerlendirilmemekle birlikte, tarım ürünlerinin ekilmesi ya da hasat edilmesi için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türleri de göçmen tanımı içinde yer almaktadır.

Bir ülkeye yasal olarak giriş yapmış ve kabul kriterlerine uygun bir şekilde ülkede kalan göçmenler kayıtlı göçmen (documented migrant) olarak adlandırılırken, uygun belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapan veya ülkede kalan ve bu ülkenin vatandaşı olmayan kişiler kayıt dışı/belgesiz göçmen (undocumented migrant) olarak adlandırılmaktadır. Yasal belgelerle bir ülkeye giriş yaptıktan sonra, izin verilen süreyi aşarak veya giriş şartlarını ihlal ederek izin almadan ülkede kalan kişiler de bu tanıma dahildir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 56, 27).

Kısa süreli göçmen (short-term migrant), profesyonel ya da turistik amaçlar haricinde bir ülkeye 3 aydan 1 yıla kadar değişen sürelerle seyahat eden kişilerdir. Kısa süreli göçmen kavramı, uluslararası göç istatistikleri bakımından önem arz etmektedir. Kısa süreli göçmenlerin olağan ikamet ülkesi, orada yaşadıkları süre boyunca, göç istatistikleri açısından hedef ülke olarak kabul edilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 57).

Sığınma (asylum), ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan mülteci haklarına dayalı olarak ülkelerin kendi topraklarında sağladıkları bir koruma türüdür. Mülteciler ve sığınmacılar, yaşamlarını ve güvenliklerini tehlikeye atan işkence, savaş ve diğer faktörler nedeni ile ülkelerini terk etmiş ve uluslararası koruma talebinde bulunmuş göçmenlerdir (Bartram v.d., 2017, s. 229). Sığınma hakkı (right of asylum) ise iki boyutlu bir kavramdır. Devletlerin kendi topraklarında bulunan özel durumdaki kişilere kendi takdiri ve mevzuatı ölçüsünde göre sığınma hakkı tanıyabilmektedir. Bunun haricinde, sığınmacılar ilgili devlet nezdinde gerçekleştirdikleri talepler doğrultusunda bu hakkı kazanabilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 73).

Türkiye bağlamında, sığınmacı statüsünün elde edilebilmesi için mülteci statüsü için gereken şartların sağlanması gerekmektedir. Ancak mülteciden farklı olarak sığınmacı statüsü, Avrupa ülkeleri haricindeki ülkelere yapılan talepleri kapsamaktadır. Sığınmacıların mültecilerden temel farkı, mültecinin Avrupa ülkelerinden, sığınmacının ise diğer ülkelere gelerek talepte bulunmaları noktasında ortaya çıkmaktadır. Deniz v.d. (2016: s. 23) göre, her ne kadar resmî kurumlar geçici koruma statüsünü uygun görse de Suriyelilerin durumunun sığınmacı statüsüne uygun olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışmada daha genel bir ifade tarzı olarak karşılaştırmaya imkân vermesi ve tutarlılığın sağlanması nedenleriyle Suriyeliler mülteci olarak belirtilecektir.

Mülteci kavramı ise iki farklı çerçevede ele alınmaktadır. İngilizce kavramlar bağlamında ele alındığında, refugee anlamındaki mülteci, 1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) maddesi uyarınca, sahip olduğu özelliklere bağlı olarak, haklı bir zulüm nedeniyle farklı bir ülkede bulunan kişilerdir. 1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)'deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi ise mültecileri, belirli nedenlere bağlı olarak ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler olarak tanımlamaktadır. 1984 Cartagena Bildirisi de mültecilerin çeşitli nedenlere bağlı olarak tehdit altında oldukları için ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını belirtmektedir. BMMYK'nın tüzüğündeki kriterlere uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolünden bağımsız olarak bulundukları ülke tarafından mülteci olarak tanınıp

tanınmaması farketmeksizin, BMMYK tarafından sağlanan BM korumasından yararlanmaya hak kazanan kişiler de mülteci olarak nitelendirilmektedir.

Mülteci tanımlaması çerçevesinde, bir diğer İngilizce kavram *prima facie* ile belirtilen mülteci kavramı ise, varsayma ya da kabul etme anlamında bir tanımlamaya işaret etmektedir. Bu durumda mültecilik statüsü, ilgili mülteci tanımındaki kriterleri yerine getirdiği varsayılarak mülteci kabul edilen kişilerdir. Latince *prima facie* terimi; varışta, ‘ilk görünüşte’, ancak daha fazla kanıt veya bilgi gerektiren anlamına gelmektedir. Çürütülene veya aksi ispatlanana dek, bir unsuru kanıtlamak veya varsayımda bulunmak için yeterli kanıt teşkil etmektedir. Göç bağlamında, göçmen statüsü için yapılan başvuru, varışta (*prima facie*) temel şartların karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek için ön incelemeye tabi tutulabilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 65-69).

Türkiye ve Bangladeş’te mülteci sorununu incelediğimiz bu tezde, mültecilerin konumlandırılması açısından yukarıda anlatılan hususların önemli bir rolü bulunmaktadır. Suriyeli mültecilerin basitçe ekonomik göçmen olarak adlandırılmaları, göçün arkasında yatan en büyük sorun olan hayatta kalma endişelerini ihmal etmek anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, hayatta kalmanın başarılmasının ardından mültecilerin yeni yerleşim alanlarında ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaları da gerekmektedir. Keza, düzenli göç hareketlerinin yanı sıra düzensiz göçmenlerin de varlığı gözardı edilemez. Bangladeş’te Rohingya mülteciler konusunda da aynı durum geçerlidir. Her iki ülkedeki göçmen ve mülteci olgusu düzenli/düzensiz göç, göç/iltica, kayıtlı/kayıtdışı gibi basit sınıflandırmaların ötesindedir. Ancak makro yaklaşımın ortaya konulabilmesi açısından mikro unsurların da ele alınmaları, bütünü anlamamız açısından yardımcı olacaktır.

1.1.6. Türkiye’de Mülteci Sorunu

Bu alt bölümde, Türkiye’de mülteci sorunu ele alınacaktır. Bugünü anlamak, geçmişini anlamaktan geçer. Dolayısıyla, konuya ilk olarak Türkiye’nin göç tarihi incelenerek başlanacaktır. Osmanlı İmparatorluğu’ndan bugüne, Türkiye topraklarına sayısız göç gerçekleşmiştir. Türk toplumu, çokkültürlü yapıya yabancı değildir. Türkiye topraklarına gerçekleşen önemli göç hareketleri ele alındıktan sonra, Türkiye’de mülteci sorununa genel bir bakış sağlanacaktır. Özellikle Suriyeliler çerçevesinde yapılan bu inceleme, diğer mülteciler bakımından da geçerli

unsurları konu edinmektedir. Dolayısıyla, Suriyeliler mülteci olarak adlandırılmamakla birlikte, kavram birliği sağlanması açısından mülteci kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Devamında ise, bu sorunun Türk toplumuna, ekonomisine, siyasetine ve güvenliğine olan etkileri bölümler bazında ele alınacaktır.

1.1.6.1. Türkiye'nin göç tarihi

Göç alan bir ülke olan Türkiye'nin tarihi, bir anlamda da göç tarihidir. Bunun yanısıra, Avrasya bölgesindeki jeopolitik konumu, göç bakımından Türkiye'yi bir geçiş ülkesi haline de getirmektedir. Son dönemde Suriye'de yaşamakta olan gelişmeler Türkiye'nin bu konumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüz Türkiyesini biçimlendiren önemli bir etken de iç göç, yani köyden kente göçtür. Dolayısıyla, Türkiye'de göç tarihini incelerken göç kavramını iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayırmak gerekmektedir. Türkiye'nin iktisadi, toplumsal ve kültürel gelişimine bağlı olarak yıllar içinde değişim gösteren iç göçler, genellikle kırsaldan ve özellikle büyük şehir merkezlerine yönelmiştir. 1950'lerde artmaya başlayan ve 1970'lerden sonra hızlanan iç göç olgusu, Türkiye'de dengeli büyüme ve kalkınma ile kentleşme politikaları üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaya devam etmektedir (Akkoyunlu Ertan & Ertan, 2017, s. 13). Kuruluşundan bu yana iç göç problemiyle mücadele eden Türkiye, bu defa Suriye başta olmak üzere komşu ülkelerden kendisine yönelen mülteci problemiyle de yalnız başına kalmıştır. Gelineen noktada, ülkenin enerjisinin ve kaynaklarının bu konuya ayrılması kaçınılmaz bir hale gelmiştir (Efe, 2018, s. 25).

Tekeli (2011: s. 43-44), 19. Yüzyılın ortalarından bu yana gerçekleşen iç göçleri dört kategori üzerinden incelemektedir. İlk kategori Balkanlaşma göçleridir. 1860-1927 yılları arasında küçülen imparatorluğun kaybolan topraklarında yaşayan halk büyük kitleler halinde Anadolu'ya sığınmıştır. İkinci kategori, kentleşme süreciyle bağlantılıdır. 1945-1980 yılları arasında, geç kalınan sanayileşmeye bağlı ortaya çıkan ve Türkiye'de hâkim olan bu göç türünde kırdan kente göçüşler gerçekleşmiştir ve bu duruma kırsal alanda başlayan çözülme de yol açmıştır. Üçüncü kategori, 1975'lerden sonra hâkim olan kentlerarası göçtür ve ekonomik fırsatların mekânsal dağılımının eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Dördüncü ve son kategori de insan-mekân ilişkisini tanımlamakta yetersiz kalan göç kavramının yerini alan yaşam güzergâhları olgusudur. İnsanlar yaşamları boyunca birçok defa yer

değiştirmekte, yaşamları boyunca bir güzergâh üzerinde hareket etmektedirler. Söz konusu güzergâhların belli bir kısmı önceden planlanmaktadır.

Türklerin ve diğer Türk vatandaşı toplulukların Türkiye'ye göçlerinin tarihine daha detaylı baktığımızda, Orta Asya'dan göçleri sonrasında ilk olarak Maverâünnehir ve Horasan Bölgesi'ni yurt edinen Türkler, 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı'nda Bizans İmparatorluğu'nu mağlup ederek Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Bu tarihten itibaren Anadolu'ya Türk göçü başlamış ve 11. yüzyıldan itibaren Selçuklu Devleti göçebe Türkmen topluluklarını buraya yönlendirerek Anadolu'nun kalıcı bir Türk yurdu olabilmesi için çalışmışlardır. Bizans İmparatorluğu'ndan fethedilen coğrafyalara Türk göçerlerin iskân edilmesi politikası, Türkiye Selçukluları ve ardından gelen Anadolu Beylikleri dönemlerinde de devam etmiştir. Gönüllü ilerleyen bu göç dalgaları, 13. yüzyılda Moğol istilasından kaçan çeşitli Oğuz boylarının zorunlu göçlerine dönüşmüştür. Anadolu'nun hayvancılık ve tarıma elverişli coğrafyası ve uygun iklim şartları ise, Türk boylarının buraya göç ederek yerleşik hayata geçmelerine yol açmıştır (Efe, 2018, s. 18).

Türkiye'de Roman asıllı çok sayıda Türk vatandaşı bulunmaktadır. Romanların Türkiye'ye göçleri bu açıdan incelemeye değerdir. Tarih boyunca göçmen kimliğiyle tanınmış bir toplum olan Romanlar dünyanın farklı bölgelerine yayılmışlardır. Bu konuda, Gökçen'in (2015) araştırması incelemeye değerdir. Romanların Türkiye'ye olan göçleri Bizans dönemine kadar uzanmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı idarelerinde de Türkiye'de varlıklarını sürdüren Romanlara karşı Avrupa genelinde yaygın olan ayrımcı davranışların o dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda görüldüğüne ilişkin durumlar gözlenmemiştir (Gökçen, 2015, s. 45). Sonuç olarak Romanların Anadolu ve Balkanlardaki yerleşik halleri ve geçmişleri oldukça köklüdür.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun; ırk, dil, din gibi faktörleri gözetmeksizin tarih boyunca kucak açtığı zor durumdaki milletlerden birisi de Yahudilerdir. Esasen, Osmanlı İmparatorluğu'nun öncesinde de Anadolu'da Yahudi varlığı bulunmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu tarihten bu yana, Türkiye'ye sayısız Yahudi göçü gerçekleşmiştir. Bu göçlerden önem arzeden ilki, 14. ve 15. yüzyıllarda gerçekleşen Aşkenaz Yahudilerinin göçleridir (Güleryüz, 2015, s. 52). O dönemde, Balkanlar'da ve Rumeli'de süren Osmanlı egemenliği, Avrupa'da zulüm altında olan Aşkenaz Yahudileri açısından

umut verici olmuştur ve değişik ülkelerdeki Yahudiler Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osmanlı'ya olan Yahudi göçlerinden önem arzeden bir diğeri de İber Yarımadasındaki Sefarad Yahudilerinin göçleridir. Bölgedeki son Müslüman devlet olan Ben'i Ahmet Devleti'nin sona ermesinin ardından bu ülkelerdeki Yahudiler kovularak yurtlarından edilmişlerdir. O dönemde Yahudilere kucak açan tek devlet Osmanlı olmuştur (Güleryüz, 2015, s. 56).

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne olan göçlerden önemli bir diğeri de Afrika kıtasından gerçekleşen göç akımıdır. Osmanlı döneminde gönüllü göçün yanısıra Afrika'dan getirilen köle ve azatlı topluluklar da mevcuttu. Birinci Dünya Savaşında arkası kesilen Afrikalı akımı, 1990'larda tekrar başlamış ve 2000 yılından sonra hız kazanmıştır (Şaul, 2015). Günümüzde Türkiye'nin her yerinde Afrika kökenli göçmenleri görmek mümkündür.

Tarih boyunca Türkiye'ye olan göçlerin en önemlilerinden biri de Kırım Tatarlarının göçleridir. Rusların Kırım'ı 1783 yılında ilhak etmesi ve Rusların burada iskân edilmeleriyle başlayan bu göçler, 1783 yılından itibaren itibaren küçük göçler, Kırım Harbi sırasında ise kitlesel göçler şeklinde gerçekleşmiştir. Tatarların ardından, Çerkez, Çeçen ve Abazalar başta olmak üzere birçok etnik grup da Türkiye'ye göç etmiştir (Efe, 2018, s. 20).

Türkiye topraklarına olan göçler, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Yunanistan'daki Türkler ve Türkiye'deki Rumlar'a ilişkin nüfus mübadelesi sorunu, Lozan Antlaşması ile çözüme kavuşturulamamış konulardan birisiydi. Nihayet, 10 Haziran 1930 tarihinde yapılan anlaşmayla İstanbul'da mukim Rumlar ile Batı Trakya'da mukim Rumlar haricinde Yunanistan'da yaşayan tüm Türkler ile Türkiye'de mukim tüm Rumlar nüfus mübadelesine tabi tutulmuşlardır. Mübadeleyle Yunanistan'dan Türkiye'ye yaklaşık 500 bin, Türkiye'den Yunanistan'a ise 1,5 milyon insan göç etmiştir (Efe, 2018, s. 23).

Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye gelen diğer önemli göçler ise Bulgaristan'dan ve o zamanki Yugoslavya'dan kaynaklanan göçlerdir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1925 yılındaki sözleşmeyle başlayan göçler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında da devam etmiştir. Ardından, 1950-1952 yıllarında Bulgaristan Hükümeti Türkleri göçe zorlamış, devamında 1960'lar ve 1970'ler

boyunca aile birleşmeleri çerçevesinde yine Türkiye'ye çok sayıda Türk göç etmiştir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelik en son gerçekleşen göç dalgası 1989 yılında gerçekleşmiştir. Yugoslavya'dan gelen göçler, gönüllü niteliktedir. Keza, Romanya'dan da Türkiye'ye çok sayıda göçmen gelmiştir (Efe, 2018, s. 24).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye, 1922 yılından bu yana 6,5 milyondan fazla yabancıya ev sahipliği yapmıştır. Bu sayıya çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında, son 15 yılda yaklaşık 3,3 milyon yabancının ikamet izni aldığı kaydedilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Türkiye'de yaşayan Türk vatandaşlarına ilişkin tarihi gelişmeler, Türkiye'nin geçmişten bu yana özellikle zor durumda olan yabancılara evsahipliği yaptığını göstermektedir. Bu anlamda din, dil, ırk gibi faktörleri gözardı ederek konuya insani ve vicdani bir bakış açısıyla yaklaşan Türkiye gerek Osmanlı Devleti ve öncesinde gerekse Cumhuriyet döneminde bu tutumunu sürdürmüştür. Suriyeli mültecilere bakışın temel odağında da bu tarihi yaklaşım yer almaktadır.

1.1.6.2 Türkiye'de Suriyeli mülteci sorununa genel bakış

Göç ve iltica konuları, dünya üzerinde artan bir sorunun kaynağını teşkil etmektedir. Türkiye açısından konuya baktığımızda, sorunu Türkiye'nin üyelik müzakereleri sürdürdüğü AB'den bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir.

Suriye'deki iç savaşın başlangıcı, esasen Arap Baharı olarak bilinen olgunun Suriye'ye yansımalarının bir uzantısıdır. 2011 yılında ilk olarak Tunus'da başlayan toplumsal hareketler, bölge ülkelerinde demokratik taleplerin hükümet değişikliklerine yol açmasına neden olmuştur. 2011 yılı Mart ayında bu defa Suriye'nin Deraa şehrinde başlayan gösteriler, devamında tüm ülkeyi içine alan bir askeri sürece ve şiddete dönüşmüştür. Süreçle birlikte Suriye'den başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere bir göç dalgası ortaya çıkmıştır.

Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk toplu göç hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından gerçekleşmiştir. Bu tarihte 252 Suriye vatandaşı Türkiye sınırından kabul edilmiştir (Erdoğan, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, 2015, s. 5). Günümüze kadar Suriye'den Türkiye'ye sürekli bir nüfus akımı gerçekleşmiştir. Son olarak, İdlib'den

Türkiye sınırına yeni bir göç dalgası başlamıştır. Her ne kadar bu yeni göç dalgası sınırın ötesinde karşılanmış olsa da konunun Türkiye açısından taşıdığı önem de açıkça ortadadır.

T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın açıklaması uyarınca, Türkiye ülkelerindeki savaş ortamından kaçan Suriyelilere yaklaşık on yıldır açık kapı politikası uygulamakta ve uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde, sınırda geri göndermeme ilkesine uymaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016). Bu politikanın bir sonucu olarak bugün Türkiye, 3,5 milyondan fazla Suriyeli'ye evsahipliği yapmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Geçici barınma merkezlerindeki Suriyelilere gıda, sağlık ve eğitim hizmeti verilmekte, psikolojik destek, mesleki eğitim ve sosyal faaliyet imkânları sunulmakta; barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyeliler de geçici koruma statüsünde olup, ücretsiz sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadırlar (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016). Ülkelerindeki savaştan kaçan ve Türkiye'ye zorunlu göçle gelen Suriyeli mültecilerin kültürel uyumu ve normalleşmeleri çerçevesinde, Türkiye'de Türkçe eğitim, psikososyal yardım hizmetlerinin yanı sıra, bilgilendirme faaliyetleri, meslek edindirme ve hobi kursları ve eğitim çalışmaları yapılmaktadır (Bostan, 2018, s. 58). Bununla birlikte, Suriyeli mültecilerin, yapılan yardımlara ve sağlanan desteklere bağımlılıklarını da azaltmak gerekmektedir. Keza, çocuk işçiliğinin ve kayıtdışı işçiliğin azaltılması için de Suriyeli mültecilere çalışma izni sağlanması önem taşımaktadır. Nitekim, sayılan nedenlerle büyük öneme sahip olan çalışma izni ancak 15 Ocak 2016 tarihinde resmî gazetede yayımlanan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile tanınmıştır (Aslantürk & Tunç, 2018, s. 143).

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin hukuki statüsü, konunun en önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. Suriyelilerin kalıcı olmadığı ve bu anlamda vatandaşlığın da verilmeyeceği vurgusunu yapmak adına misafir oldukları vurgulanmaktadır. Burada misafirlik kavramı büyük ölçüde bir sınırlama kavramı olarak dile getirilmektedir ve uyum gösterme zorunluluğu içinde bulundukları beklentisine işaret etmektedir (Erdoğan, 2014, s. 20).

Türkiye'de yapılan son kanuni değişiklikle; göçü daha etkin yönetmek, göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak üzere, 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmış olup, bu kanun ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Bostan, 2018,

s. 50). Türkiye’deki mültecilik mevzuatının temeli 1951 yılında kabul edilen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ne gitmektedir. Bahsekonu sözleşmeye taraf olurken coğrafi bir sınırlama koyan Türkiye, Avrupa’dan gelenlere mülteci statüsü verdiğini ilan etmektedir. Türkiye’ye geçici olarak sığınabilen Avrupa dışından gelmiş kişilere ise sığınmacı statüsü verilmektedir (Kap, 2014, s. 31). Bu noktada, Türkiye’deki Suriyeliler’in mülteci değil sığınmacı statüsüne sahip olduğunu ifade edebiliriz. Mültecilikten doğan bazı doğal hakları içermeyen sığınmacı statüsüne ilişkin olarak, Türkiye tarafından çeşitli mevzuatlar çerçevesinde Suriyeliler lehine özel uygulamalar yürürlüğe sokulmuştur.

Suriye’de yaşanan iç savaşla birlikte Türkiye’ye gelen yoğun göç akımına bağlı olarak mevzuatta da değişiklikler söz konusu olmuş, bu bağlamda 2013 yılında YUKK’nun yayınlanmasıyla uluslararası koruma çeşitlerine; şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma gibi yeni kavramlar getirilmiştir (IMPR Humanitarian Global, 2014, s. 3-4). Suriyeliler, Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında geçici koruma statüsündedirler. Suriyeliler geçici koruma kapsamında bulunurken, uluslararası koruma için başvuruda bulunamamaktadır (Bostan, 2018, s. 51).

Dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olması, Türkiye’nin geri göndermeme prensibine uyduğunun açık bir göstergesidir. BMMYK’ne göre şiddet, savaş ve zulüm nedeniyle yerinden zorla edilenlerin sayısında dünya çapında rekora ulaşırken, Türkiye de en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olma özelliğini korumuştur. Türkiye, yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanı sıra 330.000 kadar diğer uyruklardan UNHCR’nin ilgi alanına giren kişiye de ev sahipliği yapmaktadır (BMMYK).

T.C. Dışişleri Bakanlığı’nın açıklamasına göre, Suriyelilerin ülkelerine gönüllü geri dönüş için teşvik edilmeleri veya mecbur bırakılmaları sözkonusu değildir. Türkiye, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerine bağlı kalarak, ülkelerindeki şiddet ve istikrarsızlıktan kaçan Suriyelilere koruma sağlamaya devam etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016).

BMMYK verilerine göre, 9 Ocak 2020 tarihi itibarıyla toplam kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 5.560.393 kişidir. Toplam mülteci sayısının ülkelere dağılımına baktığımızda, 3.576.659 mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye bu bakımdan listede ilk sırada yer almaktadır. BMMYK verilerine göre Suriyeli

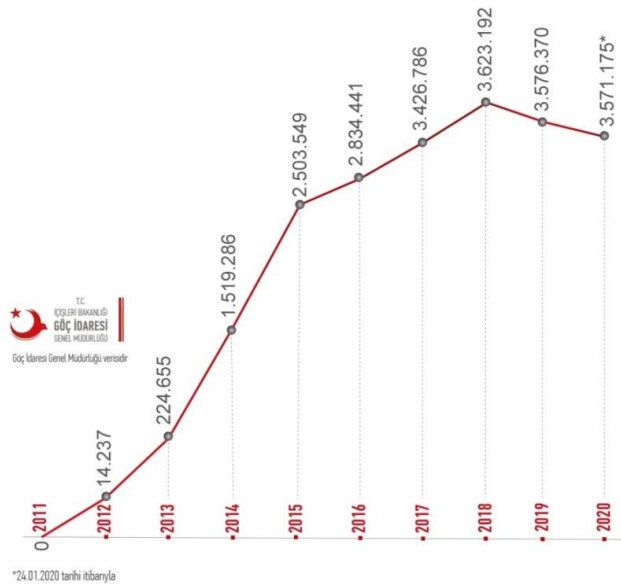
mültecilerin iltica ettikleri ülkelere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 1.3'te yer almaktadır (Syria Regional Refugee Response, 2020).

Aşağıda yer alan Tablo 1.3'ten görülebileceği üzere, Suriyeli mültecilerin sayısı bakımından Türkiye açık ara öndedir. Diğer ülkelerdeki Suriyelilerin sayısının toplamı dahi Türkiye'deki Suriyeli sayısını yakalayamamaktadır.

Tablo 1.3: Suriyelilerin ülkelere dağılımı (BMMYK, 2020)

Ülke/Bölge	Veri Kaynağı	Veri Tarihi	Yüzde	Nüfus
Türkiye	BMMYK, Türkiye Hükümeti	9 Ocak 2020	64.3%	3.576.659
Lübnan	BMMYK	31 Aralık 2019	16.4%	914.648
Ürdün	BMMYK	5 Ocak 2020	11.8%	654.692
Irak	BMMYK	31 Aralık 2019	4.4%	245.810
Mısır	BMMYK	31 Aralık 2019	2.4%	132.871
Diğer (K. Afrika)	BMMYK	30 Kasım 2018	0.6%	35.713

Aşağıda yer alan Şekil 1.3 ise yıllara göre Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin sayısının değişim grafiğini göstermektedir.

Şekil 1.3: Yıllara göre Suriyeliler (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

Şekil 1.3'te görüldüğü gibi, 2012 yılında artmaya başlayan Suriyeli sayısı 2015 yılına kadar ivmesini sürdürmüştü, bu yıl azalmaya başlayan artış 2018 yılına kadar devam ederek zirve yapmış, sonrasında da azalmaya başlamıştır. Ancak sözkonusu azalış, geçmişteki artışa göre daha yavaştır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre ise, 24 Ocak 2020 tarihi itibarıyla Türkiye'de geçici koruma altında 3.571.175 Suriyeli bulunmaktadır.

Şekil 1.4: Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

Yukarıda yer alan Şekil 1.4'te ise geçici koruma altındaki Suriyelilerin illere dağılımı gösterilmektedir. Şekle baktığımızda, sınır illeri olan Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis ve Hatay'ın yanı sıra Adana, Mersin ve İstanbul'un da yoğun Suriyeli nüfusa sahip olduğu görülmektedir.

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ İÇİNDE VE DIŞINDA KALAN SURIYELİLER

Şekil 1.5: Barınma merkezlerindeki Suriyeli sayısı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

Yukarıdaki Şekil 1.5'te, geçici barınma merkezlerinde ve bu merkezlerin dışında yaşayan Suriyelilerin sayıları görülmektedir. Verilerden anlaşılabileceği üzere, Türkiye'deki toplam 3.571.175 Suriyelinin %98'lik kısmı geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır. Bugün Türkiye'nin bütün şehirlerinde Suriyeliler bulunmaktadır. Kilis'te Suriyelilerin sayısı Kilis il nüfusunun %81'ini aşmıştır (Ek 1: Suriyelilerin İllere Dağılımı).

Ek 2'de yer alan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımına ilişkin tabloda görülebileceği üzere, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımları görülmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin %46,3'lük kısmı 18 yaş altındakilerden oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımı da aşağı yukarı birbirine yakın seyretmektedir.

Tablolardan ve şekillerden açıkça anlaşılabileceği üzere, dünyada en fazla mülteci nüfusunu ağırlayan Türkiye, konuyu insani perspektifle ele almakla birlikte büyük bir maliyeti de üstlenmektedir. Söz konusu maliyet, yalnızca maddi anlamda olmayıp, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ekonomik, toplumsal ve güvenliğe ilişkin çok sayıda etkileri bulunmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin neredeyse yarısı 18 yaş altındadır ve oldukça dinamik bir nüfusu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ilerleyen bölümlerde Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye etkileri alt başlıklar halinde daha detaylı olarak verilecektir.

1.1.6.3. Türkiye Toplumuna Etkileri

Türkiye'deki Suriyeliler konusunda başlıca ele alınacak konu sosyal uyum sorunudur. Barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyeli nüfusun sayısı bu konuda önemli bir göstergedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Türkiye'deki toplam

Suriyeli nüfusun %98'ini aşan 3.507.723 Suriyeli Türk toplumuyla iç içe yaşamaktadır. Şu an Türkiye'nin bütün şehirlerinde Suriyelilere rastlanmaktadır. En uç durumda, Kilis'deki Suriyeli sayısı Türk sayısını aşarak şehir nüfusunun %80'ine ulaşmıştır. Bu da kaçınılmaz olarak toplumsal etkileşim düzeyini arttırmaktadır.

Göç söz konusu olduğunda, gündeme gelen önemli konulardan biri entegrasyon ya da uyumdur. Önceki bölümlerde göç ve toplumsal uyum konusu detaylıca tartışılmıştı. Bu konu uluslararası göçte daha çok gündeme gelirken, temel olarak göçmenlerin göç ettikleri yerlerin kültürel ve toplumsal dokusunu bozduğuna ilişkin bir algıdan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, göçmenlerin göç ettikleri toplumların yaşam tarzına uyum sağlaması beklenmektedir (Akçiçek, 2015, s. 53). Daha önce de ifade edildiği gibi, Suriyelilerin misafir olarak algılanmaları da bu beklentiyi güçlendirmektedir. Suriyeliler ile yerel halk arasında dil, kültür ve yaşam tarzları arasında farklılıklar görülebilmektedir. Orhan ve Şenyücel Gündoğar'ın (2015: s. 16) yürüttükleri alan çalışması kapsamında vardıkları sonuç; Suriyeliler ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunların yerel tepkiye neden olduğu ve Türkiye'deki Suriyeliler konusunun her şeyden önce bir sosyal uyum sorunu olduğu yönündedir. Keza, aynı rapora göre; çok eşliliğin ve buna bağlı boşanmaların ortaya çıkması, cinsel istismarların yaşanması, bazı bölgelerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların körüklenmesi ve çarpık yapılaşma gibi sorunlar da toplumsal bakımdan görülebilen sorunlar arasındadır.

Yukarıda verilen ve İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü verilerine dayanan istatistiklere göre, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan toplam Suriyeli sayısının %54'lük kısmı erkeklerden, %46'luk kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımında denge olduğunu söylemekle birlikte, Suriyelilerin yaş dağılımına baktığımızda, daha önce de ifade edildiği gibi Suriyelilerin yaklaşık yarısının 18 yaşının altında olduğunu görmekteyiz. Genç nüfusun uyum yeteneği oldukça yüksek olduğundan bunun olumlu olabileceği düşünülse de genç nüfusun eğitim, sağlık harcamaları ve işgücüne katılımı gibi hususlar çerçevesinde toplumsal maliyetin de artabileceğini ifade edebiliriz.

Genç ve yaşlı, bekar ya da evli Türk erkeklerin genç Suriyelilerle evlenmeleri, muhafazakâr kültürün hâkim olduğu bölgelerde toplumsal bir tepkiye neden olmaktadır. TÜİK istatistiklerine baktığımızda, 2018 yılında yabancı gelin sayısı 22.743 olup uyruklarına göre incelendiğinde, %15,7 ile Suriyeli gelinler birinci

sırada yer almıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019). ORSAM (2015: s. 16) raporuna göre, Suriyeli gelinlerle evlenme daha ziyade Kilis, Şanlıurfa ve Hatay illerinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu şehirlerde boşanma sayıları da artmış ve Suriyelilere karşı toplumsal bir tepki oluşmuştur. Resmî evlilik sayıları da imam nikâhı gibi ihtimaller çerçevesinde güvenilirliğini yitirmektedir.

Toplumsal açıdan ele alınabilecek bir diğer husus, artan Suriyeli sayısına bağlı olarak ortaya çıkan, kentleşmeye ilişkin sorunlardır. Suriyelilerin yoğun sayıda yaşadığı şehirlerde Suriyeli nüfus, maddi durumlarına bağlı olarak genellikle şehir merkezi dışındaki varoşlara yönelmekte ve gettolar oluşturmaktadırlar. Erder'in (2006: s. 8) tanımıyla getto; mekânsal ayrılmaya neden olmakta ve birlikte yaşamayı, gündelik yaşamı paylaşmayı ve özel bir konut çevresini ifade etmektedir. Gettolar, göçmenlerin kültürel entegrasyonunun önündeki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Zira, getto kavramından anlaşılan, ana toplumsal yapı ile ayrışan ve farklılıkları itibarıyla bütünle kaynaşamayan fertlerin yoğunlaştığı bir alan veya bölgedir (Adıgüzel, Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, 2016, s. 175).

Şehir içi ya da şehir dışında olsun, Suriyelilere kiraya verilen evlerin sahipleri yüksek kira bedelleri isteyebilmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldiği tarihten itibaren ev kiralari ve fiyatlarında artışlar olmuştur (Özdemir, 2017, s. 123). Bu nedenle, ev sahiplerinin kiracı tercihinde Suriyeliler öne çıkabilmektedir. Bu durum da Türk nüfusta bir tepkiye yol açmaktadır. Bu çerçevede, evini Suriyelilere kiraya veren ev sahiplerinin de çevrelerinde tepkilerle karşılaşabileceğini öngörmek mümkündür. Ayrıca artan konut talebine bağlı olarak, daha maliyetli olan yeni bina inşası yerine mevcut binalardaki kaçak eklentilerde ve gecekondularda da artış görülebilecektir. Dolayısıyla estetikten yoksun, sağlıksız ve güvenli olmayan evler inşa edilerek çarpık kentleşmenin önü açılmaktadır (Orhan & Şenyücel Gündoğar, 2015, s. 16)

Erdoğan'ın (2014: s. 34) yaptığı anket çalışmasına göre, "Suriyeli sığınmacılar bulundukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır" önermesi ile genel kanaat ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve bu önermeyi ankete katılan Türk toplumunun %62,3'ü desteklemiştir. Önermeye katılmayanların oranı ise %23,1'dir kalmıştır. Bu önermeye destek verenler, bölge illerinde neredeyse iki kat daha fazla oranda bulunmaktadır. Yaş arttıkça önermeye destek verenlerin oranı artmaktadır.

Benzer bir şekilde, Polis Akademisi öğretim üyeleri Taştan, Haklı ve Osmanoğlu'nun (2017: s. 7) Ankara'da 400 katılanla yapmış oldukları anket çalışmasında, ankete katılanların yüksek oranda katıldıkları hususlardan birisi, asayişle ilgili kaygılardır. Ankette, “Suriyeliler geldikten sonra hırsızlık vakalarında artış oldu” önermesini destekleyenlerin oranı %62’dir. Keza, “Suriyeliler geldikten sonra şiddet darp, öldürme ve yaralama olaylarında artış oldu” önermesine katılanların oranı %60 civarındadır. Bu çerçevede, Polis Akademisi tarafından hazırlanan raporda, 2015 yılında cezaevlerine gönderilen Türk vatandaşları ile yabancı uyruklu kişilerin suç çeşidine ve milliyetlerine göre dağılımlarını gösteren veriler sunulmuştur. Anılan verilere göre, Türkiye’de 2015 yılında TCK ve bazı özel kanunlar kapsamında mahkûmiyet alanların sadece %0.59’u Suriyelileri de içeren yabancı uyruklu kişilerden oluşmaktadır. İçişleri Bakanlığı verilerine göre Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye’deki toplam asayiş olaylarına oranı ise 2014-2017 arasında yıllık ortalama %1,32’dir. Türkiye’nin toplam nüfusu yaklaşık 83 milyon olup, yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı 3.576.659’dur. Türkiye’deki toplam asayiş oranlarının Türkiye nüfusuna oranı ile Suriyelilerin karıştıkları olayların Suriyeli nüfusuna oranını karşılaştırdığımızda, Suriyelilerin karıştıkları olayların üçte bir düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Bu olayların önemli bir kısmının kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan olaylar olduğu ve ayrıca 2017 yılında Suriyelilerin karıştıkları suç olaylarında, nüfuslarındaki artışa rağmen 2016 yılının ilk altı ayına oranla %5’lik bir azalma olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki, toplumsal gerginliklerin fitilini ateşleyen unsur, gerçeklerden ziyade algılardır.

Suriyelilerin Türkiye’nin bütün şehirlerinde mevcut olması ve toplumsal hayatta yer almaları, eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel hizmetlere olan taleplerini de arttırmıştır. Suriyelilerin ilgili hizmetlere erişiminin daha kolay olduğunu düşünen Türk toplumu bu bakımdan tepki göstermektedir. Özellikle ekonomide sıkışıklık maliyeti olarak adlandırılan ve temel kamusal hizmetlerin belli bir düzeyden itibaren rekabete konu olabilmesiyle ortaya çıkan durumda kendilerinin yeterli hizmeti alamadığını düşünen halk arasında Suriyelilere karşı olumsuz algılar geliştirilmektedir.

Taştan v.d. (2017: s. 7-8) çalışması, ankete katılan kişilerin yarıya yakınının (%45), Suriyeliler geldikten sonra eğitim hizmetlerinin kalitesinin düştüğüne

inandıklarını ortaya koymaktadır. Ancak, algılananın tam aksine, eldeki mevcut veriler, eğitim hizmetlerinin sunumundaki kalitenin her geçen yıl artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, öğretmen sayıları, okul sayıları ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları gibi parametrelerin tamamında 2012-2016 yılları arasında önemli iyileşmelerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca devlet okullarında eğitim gören Suriyeli çocuk sayısının sadece 155.582 olduğu ve bu sayının Türk öğrencilere olan oranının ise %1'i bile bulmadığı görülmüştür. Aynı şekilde, ankete cevap verenlerin neredeyse yarısına yakını (%45) Suriyelilerin gelmesiyle birlikte sağlık hizmetlerine erişimin zorlaştığına inanmaktadır. Ancak, Türkiye'deki sağlık harcamalarında, sağlık harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranında, sağlık kurumu sayılarında, sağlık kuruluşlarındaki toplam yatak sayısının yıllara göre değişiminde, kişi başına düşen yatak sayısında, toplam hekim sayısında ve hekim başına düşen müracaat sayısında 2011-2016 yılları arasında büyük iyileşmelerin gerçekleştiği görülmüştür.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nden M. Murat Erdoğan'ın 2015 yılında yürütmüş olduğu "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" adlı çalışmada (Erdoğan, 2015: s. 24), Suriyelilerin toplumsal uyumuna ilişkin önemli sonuçlar elde edilmiştir. Öncelikle, Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeyi son derece yüksektir. Değerlendirmelerde bölge illeri ile bölge dışı iller arasında genelde çok büyük farklılıklar gözlenmemiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre; Suriyelilerin Türkiye'ye kabulünün gerekçesi hususundaki araştırmalarda, toplumda en güçlü şekilde desteklenen önerme %64,6 ile insani vurgulu olandır: "Suriyeli sığınmacıların dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir". "Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir" şeklindeki provokatif önermeyi Türk halkının %57,8'i reddetmiştir. Bu yaklaşım, temel insan haklarına duyarlılık ve toplumsal kabul bakımından oldukça önemli ve değerlidir. Suriyelilere yaklaşımda insani gerekçeler; tarihsel ve coğrafi zorunluluklar, din kardeşliği ve etnik kardeşlik gerekçelerinden daha güçlüdür.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, Suriyelilere ilişkin olarak yerli halktaki güvensizlik hissi ve algısı toplumsal bakımdan ortaya çıkan önemli bir sorundur. Yasadışı faaliyetlere girişip girişmediklerinden ya da toplumsal

maliyetlerinden bağımsız olarak, sırf bu yöndeki algılar bile Suriyeli mültecilere ilişkin yerel halk üzerinde güvenlik açısından bir baskı ve tepkisellik oluşturmaktadır.

1.1.6.4. Türkiye Ekonomisine Etkileri

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri oldukça önemlidir. Ülkelerindeki savaş ortamından kaçan Suriyelilere yaklaşık on yıl boyunca uyguladığı açık kapı politikası sonucunda Türkiye’de bulunan 3,5 milyondan fazla Suriyeli’ye sunulan hizmetlerin maliyeti, çeşitli araştırmacılar tarafından hesaplanmıştır. Erdoğan (2014: s. 15), 2014 yılı itibarıyla bu harcama toplamını 4,5 milyar ABD Doları olarak belirtirken, Türk sivil toplum kuruluşları aynı dönemde 635 milyon ABD Doları destek sağlamıştır. Aynı dönemde Türkiye’nin aldığı dış destek ise yalnızca 233 milyon ABD Dolarıdır. Öztürk ve Çoltu (2018: s. 195) ise bu miktarı 5,6 milyar ABD Doları olarak belirtirken dış desteğin 394 milyon ABD Doları seviyesinde kaldığını belirtmektedir. Karabulut ve Açak (2018: s. 142) ise Türkiye’nin toplam harcama miktarını, genel maliyetler ile eğitim ve sağlık maliyetleri detayları toplamında 20.882.552.257 TL olarak hesaplamıştır. Harcama miktarı her yıl değişse de iki husus göze çarpmaktadır. Birincisi, Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisindeki yüksek maliyeti ve ikincisi, dış desteğin az olmasına bağlı olarak Türkiye’nin bu maliyeti tek başına üstlenmesidir.

Suriyelilerin Türk ekonomisi üzerindeki etkileri incelediğinde, sorunların ve fırsatların iç içe geçmiş olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan ilk olarak artan Suriyeli sayısına bağlı olarak artan talep düzeyini ele alabiliriz. Önceki alt başlıkta da belirtilmiş olduğu üzere, Suriyelilerin barınma ihtiyacı nedeniyle konut piyasasında bir talep fazlası ortaya çıkmaktadır (Orhan & Şenyücel Gündoğar, 2015, s. 17). Ev sahipleri evlerini yüksek bedeller üzerinden Suriyelilere kiraya vermektedir. Bunun için bazı durumlarda mevcut kiracıların çıkarıldığı dahi görülebilmektedir. Bu ise her ne kadar ev sahipleri açısından bir fırsat teşkil etse de toplumsal açıdan bir sorun oluşturmaktadır. Türk halkının da konut sorunu dikkate alındığında, özellikle büyük şehirlerde artan kira maliyetlerini karşılamak, düşük gelir düzeyindeki Türk vatandaşları açısından giderek zorlaşmaktadır. Keza, temel ihtiyaç maddelerine olan talep de artmakta ve fiyatlar özellikle sınır illerinde yukarı yönlü hareket ederek

hayat pahalılığına yol açmaktadır (Öztürk & Çoltu, 2018, s. 197). Bu da yine yerel halk açısından ekonomik sorunlara yol açmaktadır.

Bununla birlikte, aksi görüşler de yok değildir. Özipek (2018: s. 135), Merkez Bankası raporlarına dayanarak, Suriyelilerin bazı ürünlerin fiyatlarının artmasına bazı ürünlerin ise fiyatların düşmesine neden olduğunu, örneğin tekstil gibi kayıt dışı istihdamın çok sık görüldüğü sektörlerde fiyatların aşağı yönlü hareket ettiğini, konut fiyatları veya kira bedelleri gibi diğer bazı alanlarda enflasyona neden olduğunu, toplam etkiye bakıldığında ise çok gözle görülür bir etki olmadığını belirtmektedir.

Toplumsal sorunlara yol açtığı gibi ekonomik sorunlara da yol açan bir diğer husus, Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde kaçak işgücü olarak yer almalarıdır. İrili ufaklı işyerleri işleten Suriyeliler, bazı durumlarda vergisel ve denetimsel açılardan yerli esnafın şikâyetlerine konu olmaktadır. Türk vatandaşların sahip oldukları işletmelerin karşı karşıya bulundukları yasal gereklilikler, Suriyeliler açısından çeşitli nedenlerle esnetilebilmektedir. Bu ise rekabeti bozucu bir husus yaratmaktadır. ORSAM'ın anketine göre Türkiye'nin sınır illerinde işlerini kaybedenlerin %40-%60'lık kısmı işlerini kaybetmelerinin temel nedeni olarak Suriyelileri görmektedir (ORSAM, 2015, s. 17). Yine kayıtdışı işçi çalıştırmaya bağlı olarak işletmeler arasındaki rekabet bozulmaktadır. Bütün işletmelerin kayıtdışı işçi çalıştırmaları mümkün olmadığından, bu imkânı bir şekilde kullanabilenler rakip işletmeler karşısında avantaj yakalamaktadır. Ayrıca, kaçak işçilere ilişkin olarak iş kazalarının ortaya çıkması halinde işletmeler büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Her ne kadar genel anlamda sorunlara yol açtığı düşünülse de Suriyeli işgücünün yasal çerçeveye oturtulması halinde ekonomiye ve işletmelere fırsatlar sunabileceği de akla gelmektedir. Özellikle yerel halkın sanayi ve tarım sektörlerinde çalışmaya istekli olmamalarına bağlı olarak Suriyeli işçiler artan işgücü talebini karşılayabilecektir. Piore'nin parçalı işgücü piyasası teorisi çerçevesinde ikincil işgücü piyasasındaki işgücü talebini karşılayan göçmenler ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ancak genel olarak işini kaybedenlerin bahaneleri çerçevesinde, Suriyelilere karşı algılarını değiştirmek kolay değildir.

Yine Özipek (2018: s. 134), Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başlamadığı dönem ile Türkiye'deki ekonomik performansın belli ölçüde yavaşlamasının aynı döneme denk geldiğini, Türkiye'de ekonomik büyüme

yavaşlarken ve işsizlik görece artarken bir de Suriyeli mültecilerin istihdam edilmesi konusunun ortaya çıktığını, ancak Suriyelilerin Türkiye’deki işsizliğin artmasına çok ciddi bir katkı sağlamadığını ifade etmektedir. Keza, Taştan v.d. (2017: s. 8) de; ankete iştirak edenlerin çoğunluğunun (%87) “Suriyeliler geldikten sonra işsizlikte artış oldu” söylemi konusunda mutabık oldukları ancak, yapılan veri analizleri ve regresyon testinin, 2011 yılından itibaren Türkiye’ye gelen Suriyeli sayındaki artış oranı ile bu dönem zarfındaki Türkiye’deki ve anketin yapıldığı Ankara ilindeki işsizlik oranlarındaki artış arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını belirtmektedir. Sınır illeri açısından bakıldığında da Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Gaziantep-Adıyaman-Kilis ile Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye şehirlerine ait 2010-2016 yılları arasındaki işsizlik oranlarında önemli değişimlerin yaşanmadığı ortaya konmuştur.

Özelde Suriyelilerin, genelde ise göçmenlerin ekonomiye olan katkıları açısından değinilebilecek bir husus, göçmenlerin ve mültecilerin bulundukları ülke ve bölge ekonomisine sundukları katkılardır. Mültecilerin, göçmenlerin ekonomiye katkısına örnek, ABD’de birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin teknoloji şirketleridir. ABD’nin küresel ölçekteki teknoloji şirketlerinin yüzde 40’ını göçmenler kurmuştur (Özipek, 2018, s. 127). Artan göçmen sayısına bağlı olarak ilgili bölgelerde ekonomik faaliyetler hız kazanmaktadır. Keza, mültecilerin yaşadıkları kamplarda ve genel olarak barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyelilere yapılan yardımlarda da bölge ekonomisinde faaliyet gösteren birimlerden tedarik edilen mal ve hizmetler kullanılmaktadır. Gaziantep Ticaret Odası’nın 2014 yılında yayınladığı bir rapora göre, genel olarak Türkiye ile Suriye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler bozulsa da Türkiye ile Suriye arasındaki ticaret devam etmektedir ve Gaziantep’in Suriye’ye ihracatı 2010 yılında 133 milyon ABD Doları iken, 2013’te 278 milyon düzeyine yükselmiştir. Bu artışın temel nedeni ise Gaziantep üzerinden Suriye’ye giden insani yardımlardır ([GTO] Gaziantep Ticaret Odası, 2014, s. 4). Dolayısıyla ülke ve bölge ekonomisi açısından Suriyelilere arzedilen mal ve hizmetin büyük önemi bulunmaktadır. Bu konuda dile getirilebilecek bir başka husus, Suriye’de faaliyette bulunan işletmelerin iç karışıklıklar çerçevesinde faaliyetlerini Türkiye’ye taşımalarıdır. Bu şekilde başarılı bir şekilde faaliyetlerini Türkiye’de yürüten işletmeler bölge ve ülke ekonomilerine katkıda bulunmaktadır. Gaziantep’teki Suriyeli girişimci sayısı 2016 yılında 16 iken, 2013 yılı sonunda 46’ya ulaşmıştır

(GTO, 2014, s. 4). Ancak Gaziantep Ticaret Odasının bahsekonu raporuna göre, Suriye’de yatırımlarda bulunan Gaziantep’li girişimcilerin de faaliyetleri durmuş, fabrikalarında önemli hasarlar meydana gelmiştir.

1.1.6.5. Türkiye Siyasetine Etkileri

Başka bir ülkeye göç eden insanlar, karşı karşıya bulundukları risk düzeyine bağlı olarak kendi aralarındaki dayanışma faaliyetlerine de hız kazandırmaktadır. Göç ettikleri toplumlarda hayatta kalmaya ve kendi varlıklarını güçlendirmeye çalışan göçmenler, siyasi alanda da güç kazanarak varlıklarını pekiştirmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası göç çalışmalarında sıklıkla başvuru alanı kuramı, göçmenleri bir özne olarak konumlandırarak, göçmenler arasındaki aynı etnik kökenden, aynı dinden veya aynı kentten olma sebebiyle kurulan sivil dayanışma oluşumlarını ve yeni vatanlarında tutunabilmek ve ayakta kalabilmek için kurdukları cemaat tipi yapıları ele almaktadır (Adıgüzel, 2013, s. 79).

Siyasi faaliyetler, başarıya ulaşması halinde çeşitli kazanımları da beraberinde getirmektedir. Göçmenler de göç ettikleri toplumlarda bu şekilde faaliyetlerde bulunarak kazanım elde etmeye çalışmakta ve bu şekilde siyasi alan genişlemektedir. Bu çerçevede Adıgüzel (2013: s. 88), Eskişehir örneğinde, göçmen algısının oldukça olumlu olduğunu, göçmenliğin siyasette yükselmeye önemli bir katalizör işlevi gördüğünü; Eskişehir nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan Balkan göçmenleri ve Tatar (Kırım ve Kazan) göçmenlerinin bilhassa son 10 yılda ihdas ettikleri dayanışma ağlarıyla nüfuslarını nüfuza çevirmek için çaba sarf ettiklerini ifade etmektedir.

Keza, siyasi aktörlerin göç politikaları da tabanları açısından önem taşımaktadır. Özellikle ani göç hareketlerine bağlı olarak siyasi parti seçmenlerinin tutumları radikal değişikliklere uğramakta ve siyasi aktörlerde değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Aksine, seçmen davranışları mevcut siyasal iktidarların desteği olarak da kendini gösterebilmektedir. Göç hareketleri, bu anlamda siyasi alanda hızlı dönüşümleri de beraberinde getirmektedir.

Göçmenlerle siyaset alanındaki ilişkiyi gecekondulaşma sürecinden de analiz etmek mümkündür. Kentleşme olgusunu da beraberinde getiren Türkiye’deki kırsaldan kente göç, siyasal kutuplaşmalar ve dernekler, gecekondulaşmaların

kentsel kimliklerini tanımladıkları, sadece gelenek temelinde değil, önemli kararları ve çıkarları için dış dünyayla bağlantı kurdukları kanallar haline gelmiştir. Siyasetçiler, oy karşılığında gecekonduların üzerine inşa edilmiş oldukları yerlerin tapularını vermek, su, elektrik ve ulaşım İmkânlarının sağlanacağı sözünü vermek gibi tutumlar sergilemişlerdir (Gönüllü, 2015, s. 147). Gecekondulaşmada olduğu gibi, göçmenler gerek kişisel manada konut ve iş İmkânları edinebilmek gerekse yerleşim birimlerinin önemli eksiklikleri olan altyapı hizmetlerinin karşılanabilmesi için yerleşik nüfusa oranla partilere daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Kentteki bu görece yoksul kesimin partilere bağlanması ve partileri etkilemesi bir taraftan bu göçmenlerin kendi inisiyatiflerine bağlı olduğu gibi diğer taraftan partilerin de göçmen kesim tabanına ulaşabilmesine bağlıdır (Gönüllü, 2015, s. 150).

Başlangıçta bir dış politika meselesi gibi görünen Suriye'deki gelişmeler, kısa süre içerisinde Türkiye'nin en önemli iç meselesi haline gelmiştir. Türkiye'ye sığınmak durumunda kalan Suriyeliler ülke siyasetini farklı yönleriyle etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir. Dış siyasetin en önemli belirleyici unsurlarından biri haline gelen Suriyeliler, iç siyasetin hemen her kademesinde gündemin ana konularından biri haline gelmiştir.

Suriyelilerin Türkiye siyasetine etkisi çerçevesinde öncelikle, Suriyelilerin Türkiye'deki siyasi ortam üzerindeki etkisi önem taşımaktadır. Türk siyasal ortamı üzerindeki Suriyeli etkisi; yerel halk ile çatışma riski, yerel halk arasında artan güvenlik kaygıları ve siyasi kutuplaşmalar şeklinde kendisini göstermektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki siyasal ortam da Suriyelilere bakışı belirleyen temel faktörlerden birisidir. Siyasal tercihler nedeniyle kimi zaman Suriyelilere ilişkin algılarda yumuşama görülebilmektedir. Bununla birlikte, sırf siyasal tercihleri nedeniyle, Suriyelilerle doğrudan muhatap olmasalar dahi, seçmenler arasında olumsuz bir algıya rastlanabilmektedir. Bu haliyle, Suriyeli mülteciler konusu, siyasi kutuplaşmaları da beraberinde getirmektedir.

Tuncel ve Ekici (2019, s. 57-62) çalışmalarında, mültecilerin iç siyasete etkilerini dört başlık altında incelemişlerdir. Düşünsel düzeydeki etkisi bağlamında; Suriyelilerin ekonomik yük, sorunlara yol açma potansiyeli, yaşam tarzı farklılığı gibi faktörlere bağlı olarak, yerel halk tarafından dışlayıcı milliyetçilik düşüncesi benimsenmekte ve bu düşünce üzerinden politika veya söylem geliştiren siyasi yapılar siyasi destek sağlamaktadır. Yasal düzeyde etkisi ise; Suriyeli mülteciler

nedeniyle Türkiye’de daha önce karşılaşılmayan pek çok sorunun ortaya çıkması ve bu sorunlara bağlı olarak ülkede pek çok konuda yeni yasal düzenleme yapılmasını zorunlu hale gelmesidir. Yapısal düzeyde etki; Suriyeli mültecilerin kamusal ve sivil alanda yapısal değişim ve dönüşümün yaşanmasına neden olması ve merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin yeni bir yapılanma içerisine girmek durumunda kalmış olmalarıdır. İşlevsel etkisi ise; devlet ve toplum düzeyinde Suriyeliler konusunda yasal ve fiili durum ile söylem ve eylem düzeyinde istikrarlı bir durum söz konusu olmaması, söylem düzeyinde kaygıyı esas alan dışlayıcı bir yaklaşım sergileyenlerin çoğunun, eylem düzeyinde farklı bir yaklaşım sergileyerek çevresindeki ihtiyaç sahibi Suriyelilere doğrudan veya dolaylı yardımda bulunabilmeleridir.

Yukarıda da belirtilen, Erdoğan’ın (2015: s. 8) toplumsal uyuma ilişkin çalışmasında, Suriyeliler konusunda alınan tavırlar politik eğilimlere göre şekillenmiştir. Araştırmaya göre, AKP ile HDP; CHP ile MHP’nin görüş benzerliklerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. “Bugün seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz” sorusu çerçevesinde belirlenen siyasi görüşler ile önermeler arasındaki ilişkilendirmede, AK Parti ve HDP seçmenlerinin Suriyeliler konusundaki yaklaşımlarının CHP-MHP’ye göre daha “sahiplenici” yönde olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte ilgili çalışmanın yürütüldüğü 2015 yılından bu yana Türkiye’deki siyasi atmosfer oldukça farklılaşmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine bağlı olarak ortaya çıkan ittifaklar çerçevesinde değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçların farklılaşacağı tahmin edilmektedir.

Suriyelilerin Türkiye’nin dış siyasetine olan etkilerine bakıldığında ise, Suriyelilerin ülkenin dış politikasının daha dinamik bir yapıya kavuşmasına aracılık ettikleri söylenebilmektedir. Böylelikle, Türk dış politikasının sadece Suriye ile olan ilişkileri değil, başta ABD olmak üzere, AB ve Rusya gibi devletlerle de farklı zeminlerdeki dinamik ilişkileri hız kazanmıştır. Her ne kadar zaman zaman Avrupalı politikacıların açıklamalarında değinildiği gibi ya da Türkiye’nin davet edilmediği, AB’nin doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin yetkilileriyle buluşmalarında da görüldüğü üzere Türkiye’siz de hareket edilerek çözümler aranmaya çalışılıyorsa da mülteci sorununda, Türkiye’siz bir netice alınamayacağı artık açık ve net olarak ortaya çıkmış durumdadır (Bayraklı ve Keskin, 2015, s. 26).

Başta Suriye’de rejimin ömrünün çok uzun olmayacağını ve Arap Baharı çerçevesinde Esad rejiminin halk karşısında dayanamayacağını düşünen Türkiye, Esad karşısında konumlanmış ve AB ile ABD’nin Suriye politikasına destek vermiştir. Suriye’den gelen mültecilere kapıların açması, muhaliflerin desteklenmesi gibi hususlar hep bu anlayış çerçevesinde şekillenmiştir. Bununla birlikte, Rusya, Çin ve İran’ın Suriye rejimine destek vermeleri, sorunun uzun vadeye yayılmasına neden olmuştur.

Suriye sorununun ortaya çıkmasının ardından, Türkiye ile Rusya’nın Suriye politikasındaki farklılıklar bu ülkelerin ikili ilişkilerinde belirli dönemlerde gerginliklere de neden olmuştur. Rusya, stratejik çıkarlarına bağlı olarak Suriye’de Esad rejimine desteğini sürdürmüş, Türkiye ise Esad rejiminin karşısında yer almıştır. İki ülkenin dış siyaset bağlamında karşı karşıya gelmeleri, 24 Kasım 2015 tarihinde bir Rus Su-24 uçağının düşürülmesi ile tavan yapmasına rağmen, Suriye konusunda farklı düşünen bu iki ülke ikili ilişkilerini feda etmemiş, diğer alanlardaki iyi ilişkilerini özenle sürdürmeye gayret etmişlerdir. Nitekim ekonomik ve jeopolitik koşullar çerçevesinde her iki ülke ilişkilerin düzelmesine önem vermiş ve ilişkiler düzelme yoluna girmiştir.

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler eski günlerine dönmüş görünmekle birlikte, Suriye’de Esad’ın geleceği iki ülke ilişkilerinde en önemli konu olmaya devam etmektedir. Yine, Rusya tarafından Astana görüşmelerinin ilk turundan hemen sonra gündeme getirilen 85 maddelik anayasa taslağında Suriyeli Kürtler için öngörülen “kültürel özerklik” statüsü de Ankara’yı rahatsız etmiştir (Erşen, 2016, s. 166).

Çatışmaların başlamasından itibaren Türkiye ile ABD arasındaki ikili ilişkilerin odak noktasını Suriye sorunu oluşturmaya başlamıştır. Başta Suriye sorununun kısa vadeli olduğunun değerlendirilmesi çerçevesinde Türkiye ile ABD’nin yaklaşımları uyumlu olmuştur. Sorunun uzun vadeye yayılması karşısında ise iki ülke arasındaki anlayışlar farklılaşmaya başlamıştır. Türkiye ile ABD arasında Suriye meselesinde iki terör örgütü ile mücadele özelinde çözülmesi gereken bazı sorunlar vardır. Bunlardan biri DEAŞ ile mücadelede koordinasyon diğeri ise YPG’ye yapılan askeri yardımı içermektedir (Kanat v.d., 2017, s. 16-17). Özellikle DEAŞ ve YPG’nin giderek etki alanlarını arttırmaları karşısında sorunlar daha da derinleşmiştir. Türkiye’nin ABD’den beklentisi, müttefiklik bağlamında karşılıklı

faydayı tesis etmeleri, teknoloji transferini sağlamaları ve Türk hükümetiyle daha yakın çalışmalarıdır.

Suriyeli mülteciler krizine AB'nin yaklaşımı, olayın vahametini anlamamak şeklinde özetlenebilir. 2011 yılında başlayan iç savaş sürecinde milyonlarca mülteciye duyarsız kalan AB, mülteci teknelerinin Yunan adalarına ve Türkiye'nin sınır kapılarına yönelmeleri üzerine durumun ciddiyetini kavramış ve çözüm yollarını araştırmıştır.

Sorunun çözümü noktasında, ilk olarak, Türkiye ile AB arasında 18 Mart 2016 tarihinde bir "Geri Kabul Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşma çerçevesinde özetle; Türkiye topraklarını kullanarak yasa dışı yollarla AB'ye ulaşan Suriyeli mültecileri Türkiye kabul ederek aynı sayıda Suriyeliyi AB'ye verecek, karşılığında AB tarafından Suriyeliler için proje bazlı kullanılmak üzere Türkiye'ye 3+3 milyar Avro verilecek, Türk vatandaşlarına vize serbestisi tanınacak ve bazı müzakere başlıkları açılacaktır (Ekşi, 2017, s. 50-53).

Türkiye açısından bakıldığında, AB üyelik sürecinde AB tarafından verilen sözler tutulmamış ve özellikle göçmenler bağlamında Türkiye konunun maliyetini tek başına üstlenmek zorunda bırakılmıştır. Bu bakımdan Türkiye'nin AB'den beklentisi, verilen taahhütlerin yerine getirilmesi ve maliyetin üstlenilmesidir. Gerçekten de bu sorun sadece Türkiye'nin sorunu olmayıp, AB açısından da büyük bir sorun potansiyeli taşımaktadır.

Açıklamalardan da görüldüğü üzere, Suriyeli mültecilerin Türk siyasetine etkisi iki boyutludur. Birincisi, Türk iç siyasetine, ikincisi ise Türk dış siyasetine olan etkileridir. Suriyeliler politikası iç politika anlamında oldukça belirleyici olsa da asıl etki dış siyaset alanında görülmektedir. Özellikle Türkiye'nin aday olduğu Avrupa Birliği sürecinde Suriyeli mülteciler konusu önemini sürdürmeye devam edecektir.

1.1.6.6. Türkiye Güvenliğine Etkileri

Göçmenlere yönelik negatif yaklaşımlar, ekonomik kaygıların yanısıra güvenlik kaygılarına da dayanmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'da yeniden tanımlanan güvenlik kavramı neticesinde, göçü güvenlik sisteminin merkezine yerleştiren, yeni bir güvenlik anlayışı ortaya çıkmıştır. Özellikle ulus devlet sınırlarına, düzene, vatandaşlık ve sosyal refah rejimlerine karşı bir meydan okuma olarak görülen düzensiz göçler, küresel terör olaylarının tırmanmasıyla potansiyel

güvenlik tehditleri olarak görülmüştür. Bu durum göçmen karşıtı akımların yükselmesine ve politikacıların çok kültürlülük yerine, daha asimilasyoncu politikalara yöneltmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 190). Keza, devletlerin göçmenleri bir güvenlik tehdidi olarak algılamaları halinde, çok kültürlülüğe verilen destek ve toplumsal uyum azalacaktır (Adıgüzel, 2016, s. 187).

Türkiye’de de Suriyeli mülteciler hakkında yapılacak değerlendirmelerde, konunun güvenlik boyutu oldukça önem taşımaktadır. Yukarıda belirtilen iki çalışma, Erdoğan (2014) ve Taştan v.d. (2017), Türk halkının esas kaygılarının da bu konu üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir.

Suriyeli mültecilere ilişkin asayiş olaylarından ziyade, konunun terörizm boyutu, özellikle son zamanlarda meydana gelen terör saldırılarının Suriye bağlantılı olması nedeniyle çok daha büyük önem arz etmektedir ve güvenlik tedbirlerinin daha üst seviyelere çıkarılmasını zorunlu kılmıştır. Kayıtdışı mültecilerin yanısıra, kendilerine geçici koruma belgesi düzenlenen mülteciler de güvenlik açısından önem taşımaktadır. Nitekim 12 Ocak 2016 günü İstanbul Sultanahmet’te meydana gelen bombalı saldırının failinin birkaç gün öncesinde geçici koruma kaydı yaptıran mültecilerden birisi olması bu yöndeki endişeleri haklı kılmaktadır (Akgül v.d., 2015, s. 14-15).

Konunun toplumsal boyutunu incelerken değindiğimiz üzere, asayişle ilgili kaygılar Türk toplumunun Suriyelilere bakışında önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar istatistikler bu hususta anlamlı sonuçlar vermese de algılar önemlidir ve toplumsal gerginliklerin fitilini ateşleyen unsur, gerçeklerden ziyade algılardır. Nitekim, Chambers’in (2005: s. 46) de belirttiği üzere, Savaş, ekonomik yoksunluk, siyasi baskılar, yoksulluk ve ırkçılık nedenleriyle göçe sürüklenen kitlelerin, göç sonrası karşılaştıkları metropol hayatının modern dayatmaları karşısında marjinalleşmesi ve modern toplum vatandaşlarının da bunun karşısında göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığına sürüklenmesi mümkündür.

Diğer yandan, Suriyeli mültecilerin Türkiye’nin güvenliğine etkileri açısından sınır güvenliği konusu da önemli bir yer tutmaktadır. Olumsuz coğrafi şartlara bağlı olarak, sınır boylarındaki zayıf noktalardan kontrolsüz geçiş yapanlar olduğu gibi, özellikle büyük göç akımlarının yaşandığı dönemlerde etkin kontrol yapmak İmkânsız hale gelmiştir (Akgül v.d., 2015, s. 15).

Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin güvenliğin ilişkin etkilerine baktığımızda, iki boyutlu bir etkiyi görmekteyiz. Suriyeli mültecilerin asayiş konusundaki tehditlerinin yanısıra göçe bağılı olarak ortaya çıkan terör potansiyeli de Türkiye açısından bir tehdit kaynağı oluşturmaktadır. Özellikle yüksek sayıda göçmenlerden oluşan akımlar sırasında etkili bir denetim sağlanması çok da mümkün olamamaktadır. Her ne kadar burada sayılan unsurlar tehdit potansiyeli ortaya koysa da konunun diğeri bir boyutu da algılanan tehdiye bağılı olarak evsahibi toplumda ortaya çıkması muhtemel tepkisel hareketlerdir. Her iki açıdan da değerlendirildiğinde, Suriyeli mültecilerin Türkiye açısından ortaya koyduğu güvenlik sorunu açıktır.

1.1.7. Bangladeş'te Mülteci Sorunu

Bu alt bölümde ise, Bangladeş'te mülteci sorunu ele alınacaktır. Okuyucuya yabancı bir ülke olması açısından, konuyu daha iyi anlatabilmek amacıyla, Türkiye'den farklı olarak, öncelikle Bangladeş hakkında temel ekonomik, coğrafi ve siyasal bilgiler sunulacaktır. Türkiye'den farklı olarak Bangladeş göç veren bir ülkedir. Ancak son dönemde ülke, Myanmar'dan kendisine sığınan çok sayıda Müslümana evsahipliği yapmaktadır. Yine konuyu daha iyi anlatabilmek amacıyla Bangladeş'e iltica eden Rohingya Müslümanlar hakkında da bilgiler sunulacaktır. Devamında ise, Türkiye'deki mülteci sorununa benzer şekilde Bangladeş'teki mülteci sorunu ekonomik, siyasi ve güvenlik etkileri bağlamında incelenecektir.

1.1.7.1. Bangladeş hakkında temel bilgiler

Bangladeş, Bengal Körfezi'nin kuzey kıyısında yer almaktadır. Sınır komşuları Hindistan ve Myanmar'dır. Güneydoğu kesiminde Myanmar'a olan kısa sınırının haricinde ülke sınırları Hindistan sınırlarıyla çevrilidir. Ganj, Brahmaputra ve Meghna nehirleri tarımsal faaliyette önemli rol oynamaktadır. Arazisi genel olarak düzdür ve Myanmar sınırındaki bazı tepeler haricinde neredeyse tamamen deniz seviyesindedir. Bu ise sık sık taşkınlara sebep olmaktadır.

Milattan sonraki ilk bin yılda çeşitli imparatorlukların etki alanında yer alan Bangladeş'te, 10. yüzyıldan itibaren Arap tüccarlarla birlikte Müslüman yerleşmesi başlamıştır. 16. yüzyılda ise Avrupalıların ticari faaliyetleri başlamıştır. Sonrasında ise Bengal olarak bilinen bölge Britanya Hindistan'ına dahil olmuştur. Bu dönemde bölgenin batı kesimini yoğun Hindu nüfus, doğu kesimini ise yoğun Müslüman nüfus

oluşturmaktaydı. 1947 yılında Britanya Hindistan'ı bölmüş ve Pakistan ile Hindistan bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu dönemde Bangladeş Doğu Pakistan adıyla Müslüman yoğun bir nüfusa sahipti. Artan bağımsızlık taleplerine bağlı olarak, Avami Ligi (AL) önderliğinde ortaya çıkan Bangladeş bağımsızlık hareketi neticesinde 1971 yılında Bangladeş bağımsızlık savaşının ardından bağımsızlığını ilan etmiştir (Lewis, 2011, s. 42-74).

Ülkenin resmî adı Bangladeş Halk Cumhuriyeti'dir. Bangladeş ismi Bengalce Bangla (Bengal) ve Desh (Ülke) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Anlamı, Bengal Ülkesi'dir.

Bağımsızlık sonrası AL çeşitli sorunlarla karşılaşmış ve 1975 yılında gerçekleşen bir askeri darbe neticesinde iktidarı kaybetmiş, kurucu Başbakan Şeyh Mucibur Rahman ve yakınları suikaste uğramıştır. 1978 yılında Bangladeş Milliyetçi Partisi (BNP) kurulmuş ve Ziaur Rahman seçimleri kazanmıştır. 1981 yılında yeniden bir darbe gerçekleşmiş, Ziaur Rahman suikaste uğramış ve 1991 yılında demokratik seçimler gerçekleştirilinceye kadar askeri yönetim devam etmiştir. 1991 yılından itibaren BNP ve AL yönetiminde birbirlerine alternatif olmuşlardır. Siyasal sistemin reformu ve yolsuzluğun ortadan kaldırılması amacıyla ilan edilen olağanüstü hâl neticesinde 2007 yılı Haziran ayında gerçekleştirilecek olan seçimler askeriye'nin yeni bir müdahalesiyle askıya alınmış ve 2008 yılı Aralık ayında yeniden gerçekleştirilen demokratik seçimler neticesinde AL seçimleri kazanmış ve Şeyh Hasina Başbakan olmuştur (Lewis, 2011, s. 42-74). 2014 yılı Ocak ayındaki seçimleri BNP'nin boykot etmesi neticesinde AL parlamentonun büyük çoğunluğunu kazanmış ve Şeyh Hasina'nın görev süresi uzamıştır. 2018 Aralık ayında Şeyh Hasina artarda üçüncü, toplamda dördüncü defa başbakan seçilmiş ve AL koalisyonu parlamentodaki koltukların %96'sını kazanmıştır.

Bangladeş parlamenter demokrasiye sahip bir ülkedir. Ülkenin Cumhurbaşkanı 2013 yılından bu yana Abdul Hamid'dir.

Bangladeş'te kayıtlı 100'ün üzerinde siyasi parti olmakla birlikte, Bangladeş Ulusal Meclisinde temsil edilen Partiler: Bangladeş Awami Ligi-AL, Bangladeş İşçi Partisi, Bangladeş Sosyalist Partisi (JSD-Inu), Bikalpa Dhara Bangladeş (Alternative Stream), Bangladeş Tarikat Federasyonu, Jatiya Parti (JP-Manju), Jatiya Parti

(Erşad), Bangladeş Milliyetçi Partisi (BNP), Halk Forumu (Gono Forum) ve bağımsızlardır (Bangladesh Parliament).

Öndegelen diğer bazı partiler ise; Bangladeş Cemaat-i-İslami-CI, Bangladeş Komünist Partisi, Liberal Demokratik Parti-LDP ve İslami Oikya Jote-IOJ'dur.

Bangladeş siyasetinde askerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Ülkenin bağımsızlığını ilan ettiği 1971 yılından bu yana üç defa askeri müdahale gerçekleşmiştir.

Bangladeş, demokratik haklar bağlamında yarım yüzyılı aşan bir siyasi mücadele geleneğine sahiptir. Bu mücadeleler ilk olarak Pakistan yönetimine ve sonrasında askeri rejim tarafından demokratik hakların gasp edilmesine meydan okumuştur. Bu sayede Bangladeş, işleyen bir demokratik ve çoğulcu siyasi sistem inşa etmede, Güney Asya ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeler arasında uygun donanımına sahip ülkelerden biridir. Bangladeş, dil ve kültür açısından nispeten homojen bir ülkedir. Bangladeş'te iktidara ve ekonomik fırsatlara erişimlerinde dezavantajlı olduklarını hissedecek büyük bir dini azınlık (nüfusun %10'unu oluşturan Hindular ile %0,9'luk Budist, Hristiyan ve diğer unsurlar) olmakla birlikte, bu durum etnik meselelerin Sri Lanka'da oynadığı veya kast sisteminin Hindistan siyasetini etkilediği baskın rollere kıyasla Bangladeş siyasetindeki davranışları etkilemede daha az role sahiptir (Sobhan, 2004, s. 4102).

Bangladeş'te iki partili bir siyasi yapı mevcuttur. İki temel siyasal parti olan AL ve BNP, seçmenler arasında ezici bir çoğunluğa sahiptir. Parlamenter sistemin işleyiş açısından değerlendirildiğinde, ikili bu yapının çoğulcu demokrasi bağlamında dezavantajlı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, iktidardaki parti seçim sisteminde kendi lehine değişiklikler yapmaktan kaçınmamaktadır. Bu ikili yapı nedeniyle, Jatiya Partisi ya da Cemaat-i-İslami gibi partiler, parlamentoda temsil edilmelerine rağmen, siyasi alternatifler teşkil etmemekte, yalnızca iktidar ortağı haline gelebilmektedirler.

İslamcı siyaset Bangladeş siyasetinde etkindir ve iktidardaki AL'nin yanısıra muhalefetteki BNP de bu kesimlerin oylarına taliptir. Aslında Bangladeş'te İslamcı siyasete askeri rejimler tarafından da başvurulmuştur. Askerler, yönetimde meşruiyet elde etmek amacıyla sıklıkla dine başvurmuşlardır.

Hasan'a (2012: s. 69) göre, 2012 yılındaki başarısız askeri darbenin tarihsel kökeninde, Bangladeş'in İslamlaşmasına bağlı olarak 1975 ve 1990 yılları arasındaki dış politika değişikliği yatmaktadır. Bu süreç, ülkede İslamcılarının büyümesini teşvik etmede ve ordu da dahil olmak üzere toplumun çeşitli katmanlarındaki destek tabanlarını artırmada kritik bir faktör olmuştur. Keza bu açıdan Ortadoğu devletlerinin de özellikle Yom Kippur savaşı sonrasındaki yenilginin ardından sağladıkları ciddi desteğin de payı büyüktür. Aksi takdirde, Bangladeş hükümetinin İslamlaşmayı teşvik etmesi mümkün olamazdı.

Bangladeş'te iktidardaki AL, Şeyh Mucibur Rahman'ın kurucu liderliğinde sosyalist bir örgüt olarak doğmuş, sonrasında ise bir merkez/merkez sol siyasi partiye dönüşmüştür. Ana muhalefette yer alan BNP ise merkez sağı oluşturmaktadır. Aşırı sağ ve solda ise, her ne kadar halkın büyük bir kesimi tarafından desteklenmese de sadık takipçilere sahip bir dizi parti yer almaktadır. Aşırı sağda yer alan Cemaat-i İslami ve İOJ gibi partiler, kamusal hayatta İslam'ın rolünün artması yönünde çağrıda bulunmaktadır. Solda ise, Sovyet yanlısı Bangladeş Komünist Partisi, JSD fraksiyonları ve İşçi Partisi ve toplumda devrimci değişimleri savunmakla birlikte parçalanmış yapıları nedeniyle bir bütün oluşturamayan diğer sosyalist gruplar yer almaktadır. General Ershad tarafından kurulan Jatiya Partisi de ideolojik bakımdan Bangladeş'in İslamileştirilmesini destekleyen AL veya BNP'den çok farklı değildir (Sarkar, 2015, s. 228-229).

Görüldüğü gibi, Bangladeş'te İslamcı siyaset etkili olup, iki parti de kendisini merkezde konumlandırmaktadır. İktidardaki AL, kurucusu Şeyh Mucibur Rahman'ın mirasını terkederek kendisini merkeze yakın konumlandırmış, merkezin solunda yer almıştır. Anamuhalefet BNP de merkezin sağında konumlanmıştır. Her iki parti de siyasal eğilimlerinden bağımsız olarak İslamcı kesimin oylarına taliptir. Aşırı sağ ve solda yer alan partiler de vardır ancak oy kitleleri oldukça düşüktür ve dağınık vaziyettedirler. Siyasal yapının göç politikaları konusundaki önemini Türkiye'ye ilişkin analizlerde dile getirmiştik. Bangladeş'te de göç politikalarının en büyük belirleyicisinin İslamcı yaklaşım olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır.

Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlardan temin edilen ve derlenen bilgilere göre, Bangladeş nüfusu, 2020 yılı Temmuz ayı tahmini 162.650.853'tür. Etnik yapıya bakıldığında, %98'den fazlası Bengali, %1,1'i diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Bangladeş hükümeti 2010 yılında çıkardığı kanunla 27 etnik grubu

tanımlanmaktadır (CIA, 2020). Bangladeş Dışışleri Bakanlığı'nın internet sayfasında Bangladeş'in nüfusu ise, 2011 yılındaki nüfus sayım verileri uyarınca 150 milyon olarak belirtilmektedir (MOFA Bangladesh, 2017).

Ülkenin resmî dili Bengalcidir ve nüfusun %98,8'i Bengalce konuşmaktadır. Diğer diller %1,2 oranında konuşulmaktadır (CIA, 2020). Bangladeş Dışışleri Bakanlığı, Bengalce'nin konuşulma oranını %95 olarak belirtmiştir (MOFA Bangladesh, 2017). Ayrıca, İngilizce de Bangladeş'te geniş bir kesim tarafından konuşulmakta ve anlaşılmaktadır.

Ülkedeki dini dağılıma bakıldığında, nüfusun %89,1'i Müslüman, %10'u Hindu ve %0,9'u diğer dinlerin (Budist, Hristiyan dahil) mensuplarıdır (CIA, 2020). Bu oranlar, Bangladeş Dışışleri Bakanlığı sitesinde; %86,6 Müslüman, %12,1 Hindu, %0,6 Budist, %0,4 Hristiyan ve %0,3 diğerleri şeklindedir (MOFA Bangladesh, 2017).

Nüfusun yaş grupları bakımından yapısı incelendiğinde, 2020 yılı Temmuz ayı tahminleri çerçevesinde (CIA, 2020);

- 0-14 yaş : %26,48 (erkek 21.918.651 / kadın 21.158.574)
- 15-24 yaş : %18,56 (erkek 15.186.470 / kadın 15.001.950)
- 25-54 yaş : %40,72 (erkek 31.694.267 / kadın 34.535.643)
- 55-64 yaş : %7,41 (erkek 5.941.825 / kadın 6.115.856)
- 65 yaş ve üstü: %6,82 (erkek 5.218.206 / kadın 5.879.411)

Aynı şekilde, ilgili dağılıma da Bangladeş Dışışleri Bakanlığı sitesinde yer verilmiş olup, bu oranlar aşağıdaki şekildedir (MOFA Bangladesh, 2017):

- 0-14 yaş : %33,8 (erkek 23.069.242 / kadın 21.995.457)
- 15-64 yaş : %62,8 (erkek 42.924.778 / kadın 40.873.077)
- 65 yaş ve üstü: %3,4 (erkek 2.444.314 / kadın 2.069.816)

Ülkedeki nüfus artış oranı %0,98'dir. Net göç oranı ise her bin kişiye karşılık-3'dür. Bu anlamda ülke net olarak göç vermektedir (CIA, 2020). Bangladeş Dışışleri Bakanlığı'na göre ise nüfus artış oranı %1,59'dur (MOFA Bangladesh, 2017).

Ülkedeki okuryazarlık oranı erkeklerde %76,7 iken kadınlarda %71,2'dir (CIA, 2020). Bangladeş Dışişleri Bakanlığı'na göre ise okuryazarlık oranı %60'tır (MOFA Bangladesh, 2017).

Karşılıklı olarak veriler incelendiğinde, CIA'in (ABD Merkezi İstihbarat Merkezi) verilerinin daha güncel olduğunu görmekteyiz. Bangladeş Dışişleri Bakanlığı internet sayfasında yer alan verilen eski sayılacak bir tarihte güncellenmiştir. CIA'in veri kaynakları ise çok çeşitli olduğundan ve objektif bir bakış açısıyla bütün ülkelere ilişkin veriler derlendiğinden analizin bundan sonraki kısımlarında CIA'in verileri üzerinden bilgi aktararak daha güncel bilgi sunulması amaçlanacaktır.

Bangladeş ekonomisi, 2005 yılından bu yana, uzun süreli siyasi istikrarsızlık, altyapı eksikliği, yolsuzluk, yetersiz enerji arzı ve ekonomik reformların eksikliği gibi etmenlere karşılık, yıllık ortalama %6 ve 2019 yılında %8,2 büyümeye kaydetmiştir (The World Bank). Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) yarısından fazlasını hizmetler sektörü oluşturmakla birlikte Bangladeşlilerin yaklaşık yarısı tarım sektöründe çalışmaktadır. En önemli tarımsal ürün pirinçtir.

Bangladeş'in sanayi üretiminin belkemiğini oluşturan tekstil sektörü, ülke ihracatının %80'inden fazlasını teşkil etmektedir (CIA, 2020). İş güvenliği koşullarının geliştirilmesi ihtiyacına karşılık, sanayi sektörü büyümesini sürdürmektedir. Tekstil sektöründeki hızlı büyümeye yurtdışındaki Bangladeşlilerin ülkeye gönderdikleri ve 13 milyar ABD Doları düzeyindeki döviz miktarı eşlik ettiğinde, Bangladeş'in döviz rezervleri artmaktadır (CIA, 2020). 2018 yılında başlayan sıvılaştırılmış doğalgaz ithalatını da içeren enerji altyapısındaki güncel gelişmeler, büyümenin önündeki darboğazın aşılmasında ülkeye katkı sağlamaktadır.

Ülkenin GSYH'si 302,6 milyar ABD Doları (2019) düzeyindedir (The World Bank). Satınalma gücü paritesi açısından bakıldığında ilgili değer 807,2 milyar ABD Doları olmaktadır (The World Bank). Kişi başına düşen milli gelir 1.855,7 ABD Dolarıdır (The World Bank, 2020). Satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen milli gelir ise 4.950,7 ABD Dolarıdır (The World Bank). Tasarruf oranı milli gelirin %30,2'si düzeyindedir (CIA, 2020).

Ülkenin milli geliri içinde sektörlerin payına baktığımızda, tarım sektörü %14,2, sanayi sektörü %29,3 ve hizmetler sektörü %56,5'lik katkıya sahiptir (CIA, 2020).

Uluslararası kalkınma yardımları neticesinde Bangladeş'teki yoksulluk oranı, nüfusun yarısından fazlayken üçte bir oranının altına indirilmiştir. Keza, Binyıl Kalkınma Hedeflerinden anne ve çocuk sağlığı hedefini gerçekleştirmiş ve gıda güvenliği bakımından büyük ilerleme kaydetmiştir. Son yirmi yılda yıllık ortalama %6 büyüme kaydeden ekonomisi neticesinde Bangladeş 2014 yılında Dünya Bankası'nın düşük-orta gelir düzeyine ulaşmıştır (CIA, 2020).

Bangladeş ekonomisi açısından Bangladeş diasporasının da önemi büyüktür. Bengal bölgesindeki halk yüzyıllardır hareketliliğini sürdürmektedir. Modern anlamda işgücü göçünün temelleri sömürge zamanlarına uzanmaktadır. Dünya Bankası (2017) verilerine göre her yıl yaklaşık 500.000 Bangladeş vatandaşı ülkeden ayrılarak çalışmak üzere yabancı ülkelere seyahat etmektedir. Bangladeş ekonomisi açısından göçmenlerin gönderdiği dövizler büyük önem taşımaktadır. Döviz transferleri ülke milli gelirinin yaklaşık %9'una karşılık gelmektedir. Bununla birlikte, göçmenlerin yarısından fazlasının kalifiye olmayan işlerde çalışmaları önemli bir sorun teşkil etmektedir (The World Bank, 2017).

Bangladeş'te serbest piyasa mekanizmasına dayalı, yani kapitalist bir ekonomi anlayışı bulunmaktadır. Bu durumun temelinde, Hindistan'a dahil olduğu dönemlerdeki İngiliz sömürgeciliği etkisi ve Pakistan'a dahil olduğu dönemdeki İngiliz etkileri yatmaktadır. 1971 yılındaki bağımsızlık savaşı sonrasında ülkenin liderliğini üstlenen Şeyh Mucibur Rahman sosyalist bir anlayışa sahipti. Bu dönemde ülkenin ekonomik yapısının sosyalizmle uyumlaştırılması yönünde adımlar atılmış, çok sayıda devletleştirme yapılmıştır. Ancak bu durum, siyasi nüfuz sahibi az sayıda insanın zenginleşmesine katkıda bulunmuştur (Abdin, 2016, s. 3).

Bangladeş'in siyasal yapısını ele alırken, Şeyh Mucibur Rahman'ın kurucusu olduğu AL'nin, daha sonra kendisini merkeze daha yakın konumlandığından bahsedilmiştir. Bu anlayışa bağlı olarak, Bangladeş 80'lerin sonunda kapitalist ekonomi anlayışını benimsemiş ve bugüne kadar sürdürmüştür. Ancak, Abdin'e (2016: s. 3) göre, kapitalist ekonomi döneminde de eski alışkanlıklar

devam etmiş, devletleştirilen kuruluşların özelleştirilmeleri döneminde de Ziya-ur Rahman ve Erşad yönetimleri farklı zengin sınıfları yaratmıştır.

Karim ve Huda (2012: s. 2), Bangladeş'in sosyalist mi yoksa kapitalist bir ekonomi mi olduğu konusunu tartışırken, siyasetçilerin en başından beri kafalarının karışık olduğunu belirtmektedir. Bazı dönemlerde sosyalist ve muhafazakâr bir ekonomik anlayış benimsenmekle birlikte, daha sonraları açık piyasa ekonomisi izlemeye karar vermişlerdir. Bangladeş ekonomisine ilişkin anlayış, sosyalist ya da kapitalist sabit bir anlayış olmaktan ziyade, kısa vadeli çözümlerde bulunmaya eğilimli bir anlayıştır.

Bangladeş'in son 30 yılına baktığımızda, dikkat çeken bir husus, kalkınma projelerine bağlı olarak artan dış borçtur. Bu dönemde çok sayıda uluslararası örgüt, sivil toplum kuruluşu, bağımsız danışmanlar ve uzmanlar çeşitli adlar altında ülke ekonomisine müdahil olarak seçilmiş ulusal organların yanısıra ülke ekonomisinde sözsahibi olmuşlardır. Bu sayede ülke ekonomisi artan oranda küresel kapitalizmle bütünleşmiştir (Muhammad, 2006, s. 1464).

Yukarıdaki detaylı açıklamalar neticesinde varılacak sonuç, Bangladeş'in kapitalist bir ekonomi anlayışına sahip olduğudur. Her ne kadar en başta sosyalist anlayış benimsenmiş olsa da yaklaşık son 40 yıllık dönemde kapitalist anlayış yerleşmiştir. Bununla birlikte, yöneticilerin kısa vadeli çözümler amacıyla ekonomiye müdahalede bulunmaları da mümkündür. Bununla birlikte, Bangladeş ekonomisinde uluslararası örgütlerin etkisinin yüksek olması, ekonomi anlayışı değişikliğini muhtemel göstermemektedir.

1.1.7.2. Rohingya Müslümanları

Rohingya Müslümanları, Myanmar'ın yedi eyaletinden biri olan Arakan'da yaşayan Müslüman bir halktır. Batısında Bangladeş ve Bengal Körfezi, kuzeybatısında Hindistan ve Bhutan, güneyinde Andaman Denizi, güneydoğusunda Tayland ve Laos, kuzeyinde ise Çin yer alan Arakan, yerel dilde Rohingya olarak adlandırılmaktadır. Müslümanları belirten bu ifadenin yanısıra, Arakan'da yaşayan Budist halk Raxine (Rakhine) olarak adlandırılmaktadır.

Myanmar hükümetinin 1970'lerden bu yana sürdürmekte olduğu ayrımcı politikalar nedeniyle yüzbinlerce Rohingya Müslümanı evlerini terk ederek farklı ülkelere sığınmışlardır. Rohingya Müslümanlarının ülke içi ve dışındaki nüfusları

yaklaşık 3 milyon civarındayken, Myanmar hükümetinin haksız uygulamaları ve katliamları sonucu Arakan'daki nüfusları resmî rakamlara göre 1 milyon 90 bine düşmüştür (Çakar, 2018, s. 39-40). Gerçekten de Müslüman nüfusa yönelik kurumsal bir ayrımcılık başlatılmıştır (Albert & Maizland, 2020). Evlilik, aile, istihdam, eğitim, dinsel tercih ve seyahat kısıtlamalarını içeren sözkonusu kurumsal ayrımcılığın bir yansıması olarak, Arakan Myanmar'ın en yoksul bölgesi olarak kalmıştır. 2017 yılında tekrar başlayan tecavüz, cinayet ve kundaklama hadiseleri ise yeni bir toplu göç hareketini tetiklemiştir. Bu son olaylar, Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu adlı örgütün Myanmar'daki saldırıları üstlenmesi sonucu Myanmar ordusunun Rohingya köylerini dağıtarak 700 binden fazla Müslümanı Myanmar'ı terk etmeye zorlaması neticesinde ortaya çıkmıştır.

Rohingya Müslümanlarının göç ettikleri ülkelere baktığımızda, ağırlıklı olarak Bangladeş'in göçmen akınlarına maruz kaldığını görmekteyiz. Mültecilerin çoğu ise, dünyanın en büyük mülteci kampını bulunduran Cox's Bazar'da yaşamaktadır.

Tablo 1.4: *Rohingyalı göçmenlerin bulundukları ülkeler* (Anadolu Ajansı, 2019)

Myanmar	850.000	Avustralya	5.000
Bangladeş	1.600.000	ABD	5.000
S. Arabistan	470.000	AB	3.000
Pakistan	450.000	Ürdün	1.300
Malezya	200.000	Endonezya	1.200
Hindistan	50.000	Kanada	1.100
BAE	50.000	Nepal	800
Tayland	5.000	Sri Lanka	650

Rohingyalı Müslümanların bulundukları ülkeler ve göçmen sayıları ise yukarıdaki Tablo 1.4’de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere, Bangladeş’teki Rohingyalı Müslümanların sayısı, anavatanları Myanmar’ın dahi üzerindedir. Rohingyalı Müslümanların yükünü en üst düzeyde taşıyan Bangladeş, Suriyeli mülteciler açısından Türkiye’nin üstlendiği rolün bir benzerini üstlenmektedir.

1.1.7.3. Bangladeş’te mülteci sorununa genel bakış

Bangladeş net anlamda göç veren bir ülke olmakla birlikte önemli sayıda göçmene de evsahipliği yapmaktadır. Önemli sayıda Rohingyalı mültecinin yanısıra yine Somalili mültecileri de barındıran Bangladeş’te yine Myanmar başta olmak üzere Malezya, Çin, Endonezya ve Laos asıllı göçmenler de bulunmaktadır.

Bangladeş Myanmar’ın sınır komşusu ve göçmenlerle aynı dini inancı paylaşması nedeniyle başından beri Rohingya Müslümanlarının en fazla göç ettikleri ülkedir. Geçmiş yıllarda Bangladeş’e göç eden binlerce mülteciye, bu defa 2017 yılından sonra yüz binlercesi katılmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere, Bangladeş dünyanın en büyük mülteci kampını barındırmaktadır.

2019 yılı Mart ayında Bangladeş Hükümeti daha fazla Rohingya göçmeni kabul etmeyeceğini açıklamıştır (Ellis-Petersen, 2019). Buna sebep olarak ise mülteci kamplarının durumu ortaya konmuştur. Hükümet açıklamalarında, uluslararası toplumun krizin çözümüne yönelik somut adımlar atmaması ve Myanmar Hükümetinin kendi terör suçunu Bangladeş’e yöneltmesi eleştirilmektedir.

Mültecilerin geri dönüşüne yönelik olarak 2018 yılının başında bir anlaşma yapılmakla birlikte, mültecilerin hiç birisi Myanmar’a dönmemiştir. Mülteciler, geri dönüş için vatandaşlık verileceğine ilişkin garanti istemektedirler. Bununla birlikte, Rohingyalı Müslümanların köyleri Myanmar Hükümeti tarafından yıkılarak yerine kamusal binalar yapıldığından köylerine geri dönmeleri pek mümkün görünmemektedir.

1.1.7.4. Göçün Bangladeş toplumuna etkileri

Mülteciler Bangladeş’in sınır kasabaları olan Ukhia ve Teknaf’ta demografik yapıyı değiştirmişlerdir. Bahsekonu kasabalarda yaşayan Rohingyalı Müslümanların sayısı yerli nüfusun iki katına ulaşmıştır. Alam’ın (2018) verdiği bilgilere göre yaklaşık 900 bin Rohingyalının %73’ü varoşlarda ve gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Mültecilerin %13’ü derme çatma yapılarda yaşarken,

%9'u evsahibi topluluğun arasında ve %5'i, mülteci kamplarında yaşamaktadır. Kutupalong mülteci kampı, dünyadaki en büyük ve en yoğun nüfusa sahip mülteci kampıdır.

Bangladeşli yetkililer, Rohingya Müslümanların yerel nüfusla asimile olmasını önlemeye çalışmaktadır. Kamplardaki mülteciler İngilizce ve Burma dilinde eğitim alırlarken Bengalce eğitim verilmemektedir (Reidy, 2020). Yine mültecilerin doğum ya da evlilik yoluyla vatandaşlığa kabulü yasaklanmıştır (Wazed, 2018).

Bangladeş Hükümeti tarafından evliliklerin yasaklanması ve resmî ya da gayriresmî evliliklerin polis tarafından sıkı denetime tabi tutulması, mültecilere karşı güvensizliği, düşmanlığı ve ayrımcılığı arttırmaktadır. Nitekim, bu baskıcı tutumun Cox Bazar'daki düzenin bozulmasına yol açtığı iddia edilmektedir (Myat, 2018, s. 38).

Rohingyalılar arasındaki doğum oranı Bangladeşliler arasındakinden çok daha yüksektir. Bu ise yetersiz beslenme, hastalık ve ölüm gibi riskleri arttırmaktadır (Bhatia, v.d., 2018, s. 118). 2017 yılı Aralık ayındaki difteri salgınının ardından yetkililer kitlesel bir aşı kampanyası başlatmıştır. Bangladeşlilere yönelik olarak uzun süredir aşı kampanyaları yürütülmekle birlikte, halk sağlığı uzmanlarının endişesi su yoluyla bulaşan hastalıkların ve diğer salgın hastalıkların kamp sınırlarını aşmasıdır (WHO, 2017).

Mülteciler ayrıca fuhuş, uyuşturucu ve işgücü amacıyla insan ticaretine konu olma tehlikesi altındadır. Zor durumdaki bu insanların insan tacirlerinin hedefinde olması muhtemeldir. Bu konudaki bir örnek, Myat (2018: s. 37) tarafından Halima isimli bir kız özelinde örneklendirilmiştir. Halima, iki ay boyunca fuhşa zorlanmış, daha sonra Bangladeş polisi tarafından kurtarılmıştır. Ancak para ya da destek sağlanamadığı için Halima yeniden fuhşa başlamıştır.

Toplumsal açıdan karşılaşılan bir başka sorun ise, kamp dışında yaşayan ve yerel halkın arasına karışan mültecilerin arazi satın almaya başlamaları, seçimlerde oy vermeleri ve yurtdışına seyahat amacıyla yasadışı yollarla Bangladeş pasaportu almalarıdır. Bu gelişmeler, Bangladeşli yetkililer açısından sorun teşkil etmektedir. Nitekim, 50 bin Rohingyalının Bangladeş pasaportuyla yabancı işçi olarak S. Arabistan'a seyahat ettiklerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır (Chowdhury, 2020). Myanmar'daki kırılğan duruma bağlı olarak Rohingyalıların yabancı terörist savaşçı

olarak cihazçılar arasına katılmaları da bu bakımdan büyük bir endişe kaynağı oluşturmaktadır.

1.1.7.5. Göçün Bangladeş ekonomisine etkileri

Dünya Bankası verilerine göre, 2019 yılında kişi başına düşen milli geliri 1.855,7 ABD Doları olan ve düşük gelirli ülkeler arasında yer alan Bangladeş'in ekonomisi, 2019 yılında %8,2'lik büyüme oranını yakalamıştır ve ülke Binyıl Kalkınma Hedeflerine¹ yönelik büyük ilerleme kaydetmiştir (The World Bank, 2020). Mültecileri desteklemek amacıyla büyük çaplı insani yardımlar yapılmakla birlikte, bu yardımlar hükümetin üstlendiği ekonomik yükü karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bu bakımdan Bangladeş örneği Türkiye ile aynı konumdadır.

Mültecilerin ağırlıklı olarak yer aldığı Cox's Bazar'ın sahil şeridi ve plajları Bangladeş'in turistik merkezleridir. Ancak mültecilerin ve yardım kuruluşu görevlilerinin artan sayılarına bağlı olarak bölge turistler açısından cazibesini kaybetmiştir. Bangladeşli tur operatörleri sezonluk turist kaybının bir milyondan fazla olduğunu iddia etmektedirler (Kudrat-E-Khuda, 2020, s. 9). Ayrıca Myanmar'la olan sınır ticaretinin ve Naf Nehrindeki balıkçılığın Bangladeş Hükümetinin sınırlamalarına bağlı olarak azalması da Bangladeş ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmıştır.

Cox's Bazar'ın turistik merkezlerinin yabancı yardım görevlileriyle dolmasına bağlı olarak otel sahiplerinin refah düzeyi artarken, kimi Bangladeşliler de yardım kuruluşlarında istihdam edilmektedir. Ancak temel ihtiyaç malzemelerindeki yüksek fiyat artışları, gündelik işçiler ve yoksul yerel halk açısından şikâyet kaynağı oluşturmaktadır. Keza, daha düşük ücret düzeylerinde çalışmaya razı olan mülteciler nedeniyle işlerini kaybettikleri konusunda yerel halkın şikâyetleri bulunmaktadır.

Bangladeşli işçiler, günlük 500 Bangladeş Takası (6\$) karşılığında hizmet vermektedir. Mülteciler ise günlük 300 Takasa çalışmayı kabul etmektedirler. Bu ise yerel halkın geçimini sağlamak amacıyla ellerindeki varlıkları satmalarına ve borçlanmalarına, hatta iş bulmak amacıyla başka bölgelere göç etmelerine neden olmaktadır (Yılmaz & Talukder, 2019, s. 118). Bu ise Bangladeş'in ekonomik

¹ 2000 yılında 147 devlet ve hükümet başkanlarının da dahil olduğu 189 ulusun temsilcileri Birleşmiş Milletler'in önderliğinde bir araya gelerek Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin kabul edildiği tarihi zirveyi gerçekleştirmişlerdir. Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH), aşırı yoksulluğa ve açlığa 21. Yüzyıl içinde son vermek amaçlayan Binyıl Bildirgesi'ne dayanan hedeflerdir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2010, s. 12).

istikrarına ve sürdürülebilir ekonomik büyümesine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Diğer taraftan, sayılarındaki hızlı artışa bağlı olarak mültecilerin kamplarda büyük sorunlarla karşılaştıklarını ve farklı bölgelere göç etmeye çalıştıklarını da görmekteyiz. Bununla birlikte, yerel halktan bazıları ise ülke içi göçe aracılık yoluyla fayda sağlamaktadır.

Ayrıca mültecilerin Bangladeş'in doğası üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Mültecilerin yemek pişirme amacıyla oduna ihtiyaç duymaları, Cox's bazar'ın ormanlık alanlarının zarar görmesine neden olmakta ve çevresel açıdan tehdit oluşturmaktadır (Yılmaz & Talukder, 2019, s. 123).

Mülteci sorununun Bangladeş ekonomisine olan etkilerine baktığımızda, özellikle işgücü piyasasındaki etkiler ile toplam maliyetin üstlenilmesi bağlamında Türkiye ile benzer olduğunu ifade etmek mümkündür. Rohingya Müslümanlar işgücü piyasasına girdiklerinde Bangladeş vatandaşları ile rekabet halindedirler ve düşük ücretlerle Bangladeş vatandaşlarının işlerini ellerinden almaya başladıklarını söylemek mümkündür. En azından bu yönde oluşan algı, Bangladeş vatandaşlarının mültecilere karşı bir tepki oluşturmalarına neden olmaktadır. Bangladeş açısından özellik arzeden bir durum, ülkenin turizm açısından önemli bir yeri olan Cox's Bazar bölgesinin mülteci sorunundan en fazla etkisi olan bölge olmasıdır. Gelişmelere bağlı olarak, her ne kadar yabancı görevlilerin artan sayısı bu durumu biraz telafi etse de turizm gelirleri önemli ölçüde etkilenmektedir. Daha az etkili olmakla birlikte çevresel etkileri de etkilediğimizde, mülteci sorununun ekonomik anlamda Bangladeş'e etkileri önemlidir.

1.1.7.6. Göçün Bangladeş siyasetine etkileri

Myanmar Hükümetinin kitlesel şiddet kampanyasını başlattığı 2017 yılı Ağustos ayında, Bangladeş sınırlarını Rohingya mültecilere açmak konusunda başta isteksiz bir tavır sergilemekle birlikte daha sonra kapılarını mültecilere açmıştır. O günden bu yana Bangladeş Hükümeti mülteci krizinin kararlı bir şekilde sonlandırılmasına yönelik uluslararası diplomatik desteği tam olarak sağlayamamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Bangladeş siyaseti uzun zamandır iki ana parti arasındaki rekabete sahne olmaktadır. Siyasi olarak Başbakan Şeyh Hasina, mülteci akınlarına yönelik politikalarıyla konumunu güçlendirmiştir. Nitekim 30

Aralık 2018 seçimlerinde AL milletvekili sayısını arttırmış ve 300 milletvekilliğinden 240'dan fazlasını kazanmıştır (Bag, 2018). Bu konuda bir diğer önemli husus da krizin Şeyh Hasina'nın uluslararası toplumdaki konumunu güçlendirmesi ve bunun sonucunda ülkedeki popüleritesini olumlu yönde etkilemesidir (Idris, 2017, s. 4). İktidarı elinde bulunduran Şeyh Hasina, bu dönemde görünürlüğünü daha da arttırmış, üstelik Nobel ödülüne dahi aday gösterilmiştir (Yayboke, 2018).

Seçim sonuçlarından da açık bir şekilde görülebileceği üzere, Bangladeş kamuoyu, hükümetin Rohingya mültecilerini ülkeye kabul etmesini geniş ölçüde desteklemektedir. Bu konuda, Bangladeş'in bazı şehirlerinde Rohingyalı destekleyen büyük gösteriler düzenlenmiştir (Lintner, 2017).

Bununla birlikte, çok sayıdaki Rohingyalı mültecinin uzun süredir Bangladeş'te bulunması, kamuoyunda bazı endişelere de yol açmaktadır. Yerel halk, mülteci akınının ekonomik ve güvenlik üzerindeki etkisine dair endişelerini dile getirmektedir (Hoekstra, 2017).

Mültecilere ilişkin kamuoyundaki endişelerin çözümüne yönelik olarak Bangladeş Hükümeti çeşitli alternatifleri ele almaktadır. Bunlardan birincisi, ilk etapta Kutapalong ve Nayapara'daki Rohingya Müslümanlarının, 40 kilometrekarelik, tarım için uygun olmayan ve ıssız bir ada olan Thengar Char'a yerleştirilmeleridir (Sen, 2017). Diğeri ise, Myanmar içinde güvenli bölgeler oluşturmak ve mültecilerin o ülkeye dönmelerini sağlamak yönündedir. Bangladeş medyasında çıkan haberlere göre, Dakka; Hindistan, Almanya, BM ve Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin önderliğinde bu bölgenin kurulmasını arzu etmektedir (Mitra, 2017). Güvenli bölgelerin, nadiren bu isimlerinin hakkını verdiklerini ve Bosna-Hersek ve Sri Lanka örneklerinde görüldüğü gibi çok sayıda sivilin güvenli bölgelerde infaz edildiklerine ilişkin İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün değerlendirmeleri, bu seçeneğin de güçlü eleştiriler almasına neden olmuştur (Hoekstra, 2017).

Bangladeş siyaseti hakkında bilgi verilirken, İslamcı anlayışın hem AL hem de BNP üzerinde etkili olduğundan bahsetmiştik. Önde gelen İslamcı hareketlerden olan Hefazat-ı İslam, son dönemde şeriat yasası, ateistlerin idam edilmeleri gibi birçok talepte bulunan bu hareket karşısında Bangladeş hükümeti sessiz kalmıştır

(Idris, 2017, s. 7). Bangladeş hükümetinin mültecilere yönelik politikalarının, Bangladeş siyasetinde laiklik ve din arasındaki dengeyi bozma potansiyeli bulunmaktadır. Rohingya krizi, Hefazat-ı İslam'a Bangladeş ulusal politikasında daha büyük bir rol vermekte ve bu durum liberalizmi tehdit etmektedir. Bununla birlikte, Cemaat-i-İslami gibi İslamcı siyasi partilerin krizden faydalandığına dair çok az kanıt bulunmaktadır (Joehnk, 2017).

Çin ve Hindistan'ın Myanmar Hükümetini desteklemesi ve Bangladeş'teki genel seçimlerin etkisi altında, Bangladeş Hükümeti, mültecilerin iade edilmeleri amacıyla 2018 yılında Myanmar'daki yetkililerle tartışmalı bir ikili anlaşmaya imza atmıştır (Ellis-Petersen & Rahman, UN criticises Rohingya deal between Myanmar and Bangladesh, 2018). Bangladeş ısrarla iadelerin iki yıl içinde tamamlanacağını söylemekle birlikte, anlaşmanın şartları açık ve uygulanabilir olmaktan uzaktır. Plan hazırlanırken uluslararası örgütlerin ve mültecilerin görüşlerine başvurulmamıştır. Mültecilerin çoğu aceleyle hazırlanan plana mesafeli yaklaşmaktadır. Nitekim iade planına ilişkin kampların içindeki ve dışındaki muhalefet artmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, 2018 yılında anlaşma imzalanmasına rağmen henüz mültecilerden Myanmar'a dönen olmamıştır (Anik, 2020). Nitekim 2018 yılının sonunda Bangladeş Hükümeti, sözkonusu anlaşmanın uygulanmasını askıya alarak seçim sonuna bırakmıştır.

Mülteci sorununun Bangladeş siyaseti açısından önem arzeden bir diğer husus da Bangladeş'in dış politikası açısından yarattığı etkilerdir. Mülteci meselesi, öncelikle Bangladeş-Myanmar ilişkileri açısından oldukça önemlidir. Otuz yıla yakın bir süredir devam eden mülteci akınlarından ilk dönemdekilerde, Bangladeş ve Myanmar hükümetleri ile BM arasındaki üçlü görüşmeler neticesinde mültecilerin çoğunluğu Myanmar'a geri gönderilmişti ancak daha sonraki yıllarda çoğu mülteci Bangladeş'te kalmıştır. Son kriz öncesinde Bangladeş'te yaşayan Rohingyalı Müslüman sayısı 200.000-400.000 aralığındadır (Rahman, 2010, s. 235). Başbakan Hasina'nın 2011 yılı sonunda Myanmar'ı ziyareti sırasında, Myanmar Cumhurbaşkanı, Rohingya sorununun çözümü için Bangladeş ile iş birliği yapma isteğini dile getirmiş ve belgelendirilebilen Rohingyalı Müslümanları geri almayı kabul etmiştir (Parnini, v.d., 2013, s. 141). Bununla birlikte, son krize bağlı olarak Rohingyalı Müslümanların Myanmar'a gönderilmeleri yukarıda da belirtildiği gibi

mümkün görünmemektedir ve Bangladeş-Myanmar ikili ilişkilerinin kısa dönemde gergin seyretmesi muhtemeldir (Idris, 2017, s. 9).

Hindistan, krizin başından bu yana Myanmar hükümetini güçlü bir şekilde desteklemiştir. Bunda, mültecilerin Hindistan'a gelmeleri yönündeki korku ile birlikte, Myanmar ile arasındaki güçlü ekonomik ve stratejik ilişkiler rol oynamaktadır. Nitekim Hindistan hükümeti, ülkede halihazırda yaşamakta olan yaklaşık 40.000 Rohingya Müslümanı sınır dışı edeceğini belirtirken, karara itiraz eden Hindistan Yüksek Mahkemesine de mültecilerin ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturduğunu ifade etmiş, bu durum BM tarafından şiddetle kınanmıştır (Bhaumik, 2017). Lintner (2017), Hindistan'ın mülteci krizini Myanmar ile ilişkilerini geliştirmek için kullandığını belirtmektedir. Hindistan'ın Rohingya krizi konusundaki tutumu, Bangladeş'te iyi karşılanmamış, özellikle Hindistan'daki Rohingyaları sınır dışı etme tehdidi öfkeyle karşılanmıştır. Bangladeş'te hâkim görüş, Hindistan'ın Myanmar'daki stratejik hedeflerine öncelik vermesidir (Mitra, 2017). Bangladeş'in geçmişte Hindistan'a verdiği destek ve mülteci krizi öncesinde Hindistan'ın Bangladeş'e dost bir ülke olarak görülmesi nedenleriyle, Bangladeş kamuoyunda Hindistan'a karşı hayal kırıklığı mevcuttur (Chowdhury, 2020). Nitekim, Bangladeş ile Hindistan arasındaki bu gerginlik bölgesel oluşumlara da taşınmış, Türkiye tarafından bildirgeye Rohingya mültecilere ilişkin hüküm eklenmesi ve Bangladeş'in de bunu desteklemesi üzerine Hindistan, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Parlamenter Forumu Bali Deklarasyonu'ndan çekilmiştir (Haidar, 2017).

Son olarak, Rohingya mülteci krizinin Bangladeş-Çin ikili ilişkileri açısından bir değerlendirme yapılacaktır. Hindistan gibi Çin'in de Myanmar ile stratejik iş birliği bulunmaktadır. Myanmar, Çin'in Hint Okyanusu'na açılan kapısıdır, Çin'in Myanmar'da önemli enerji ve altyapı projeleri bulunmaktadır ve Çin'in yeni ipek yolu projesinde Myanmar büyük önem taşımaktadır (Bhaumik, 2017). Ayrıca, Hindistan gibi Çin de bu krizi kendisi için bir fırsat olarak görmekte ve Myanmar'ın batıya kaymasını önlemek açısından kendi lehine kullanmaya çalışmaktadır (Lintner, 2017). Sayılan nedenlerle Çin Myanmar'a güçlü desteğini sürdürmektedir ve bu desteğinin bir göstergesi olarak, Myanmar aleyhindeki bir BM Güvenlik Konseyi kararının çıkmasını veto etmiştir (Mitra, 2017). Yine Lintner'e (2017) göre, mülteci krizi Çin'in bölgedeki konumunu güçlendirebilecektir.

Sonuç olarak, mülteci krizinin Bangladeş siyaseti açısından önemi iç ve dış siyaset bağlamında iki boyutludur. İç siyasette, mültecilere yönelik politikasıyla iktidardaki AL kamuoyunun geniş desteğini almış ve iktidarını güçlendirmiştir. Bu politikaların şekillenmesinde, ülkedeki İslami görüşün de büyük önemi bulunmaktadır. Dış siyaset açısından konuya baktığımızda ise, Myanmar ile Bangladeş'in ikili ilişkilerinin kısa vadede gerginliğini sürdürmesi muhtemeldir. Bölgedeki önemli ülkeler Hindistan ve Çin ise ekonomik ve stratejik çıkarları neticesinde Myanmar'ın tarafında yer almış ve güçlü desteklerini her fırsatta göstermişlerdir.

1.1.7.7. Göçün Bangladeş güvenliğine etkileri

Daha önce de belirtildiği üzere, 2017 yılındaki mülteci akınının temel nedenini, Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu (ARSA- Arakan Rohingya Salvation Army) adlı militan grubun saldırıları sonucu Myanmar Hükümetinin ve güvenlik güçlerinin Rohingya Müslümanlarına yönelik ayırım gözetmeyen operasyonları oluşturmuştur. Bahsekonu örgüt, Burma devlet destekli terörizmine karşı faaliyetlerini sürdüreceğini duyurmuştur (BBC, 2018). Bu durum Bangladeş güvenlik güçlerini endişeye sevketmektedir, zira ARSA'nın kamplardan eleman devşirme ve kampları sınır ötesi saldırılar için üs olarak kullanma ihtimali bulunmaktadır.

Literatür de Bangladeş'teki Rohingya Müslümanlarının radikal gruplar tarafından kullanılma potansiyeline işaret etmektedir. Bu durum, Bangladeş'te bulunan Rohingya Müslümanlarının daha önceki tecrübelerine de bağlıdır. Örneğin 1998 yılı Ocak ayında Rohingya Dayanışma Örgütü'nden (RSO- Rohingya Solidarity Organisation) olduğu düşünülen silahlı mülteciler Nayapara mülteci kampını ele geçirmiş; Bangladeş sınırı yakınlarında Myanmar güvenlik güçleriyle çıkan çatışmalarda üç kişi hayatını kaybetmiş, yine 1998 yılında 64 mülteci, polisle çıkan çatışmalar sonucunda hapse atılmıştır (Ullah, 2011, s. 154). Ayrıca, mevcut Rohingyalı kamplarının İslami Cihat Hareketi (HuJI) tarafından yönetildiği ve Cemaat-i-İslami'nin RSO'yu finanse etmesi örneğinde olduğu gibi Bangladeş'teki militan gruplar ile Myanmar'dakiler arasında bağlantı olduğu iddia edilmektedir (Ullah, 2011, s. 156).

Mültecilerin radikallik potansiyeli Rahman (2010: s. 235) tarafından da ifade edilmektedir. Yazara göre Cox's Bazaar Bölgesi'ndeki mülteci kampları, radikaller tarafından devşirilmek açısından verimli alanlardır. Myanmar ile Banglaeş arasında vatansız ve çaresiz kalan Rohingyaların çıkarlarını korumak amacıyla radikalleşmeleri mümkündür. Benzer şekilde, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı USAID tarafından 2012 yılında yapılan bir risk değerlendirmesinde, Bangladeş'teki Rohingya ve Bihari mülteci topluluklarının, vatandaşlık haklarının reddedilmesi ve zulümle karşı karşıya olmaları nedenleriyle radikal gruplar tarafından devşirilmeye yakın oldukları belirtilmektedir (USAID, 2012, s. 6).

Fair ve Oldmixon (2015), Cemaat-i-İslami ile ilişkili grupların geçmişte Rohingyalı mültecileri aktif olarak kullandığını ve bunu mevcut mülteci akımları bağlamında yaptığını iddia etmektedir. Yazarlara göre, Rohingya krizi derinleştikçe, Bangladeş, Myanmar hükümetinin talihsiz kurbanlarını devşirmeye çalışan bir dizi radikal grup için daha da çekici hale gelecektir. Cookson'a (2017) göre ise gençlerin ailelerinin istismarına uğramaları ve öldürülmelerinden dolayı Rohingyalı mülteciler arasında radikallik kaçınılmazdır.

Rahman'a göre (2010: s. 238), mültecilerin uzun vadede kamp kurmalarının ve kampların radikalleşmesini önlemenin yolu, Rohingya Müslümanlarını eğitim, sosyoekonomik ve politik açılardan canlandırarak işler hale getirmekten geçmektedir. Aynı yazara göre, Rohingyalara çalışma izni ve hatta kısa vadeli çifte vatandaşlık veren bir mülteci yasası da radikallikle mücadelede faydalı olacaktır (Rahman, 2010, s. 239). Bununla birlikte, son krizle birlikte Bangladeş'e giren çok fazla sayıdaki mültecinin yerel halkla bütünleşmesine izin verme konusundaki hassasiyetler göz önüne alındığında, hükümetin bu öneriyi dikkate alması mümkün görünmemektedir (Idris, 2017, s. 8). Cookson'a (2017) göre hükümet; genç erkek ve kadınların radikal gruplar tarafından devşirilmesini önleyecek tedbirlere odaklanmalıdır ve konuda eğitim sistemi özel bir öneme sahiptir.

Şimdiye kadar ARSA'nın diğer bölgesel ya da küresel terör örgütleriyle bir bağlantısının olup olmadığı konusu açık değildir. Bununla birlikte, 2017 yılında El Kaide terör örgütü, Bangladeş Müslümanlarını Rohingya Müslümanlarına destek olmaya ve bu amaçla silahlı bir direniş başlatmaya çağıran bir bildiri yayınlamıştır (Reuters, 2017). Bu çağrının iki örgüt arasında bir bağlantı olup olmadığını ortaya

koyduğu meçhuldür. Fakat Bangladeş ve Myanmar'daki gerek Müslüman gerek Budist aşırılıkçı grupların etkisini arttırdıkları belirtilebilir.

Singh ve Haziq (2016: s. 3), Rohingya krizinin bölgedeki diğer ülkelerde, özellikle Endonezya ve Malezya'da cihatçı duyguları körüklediğini belirtmektedir. Yazarlara göre, Bangladeş'e 2012 yılındaki Rohingya mülteci akınını takiben, tüm bu ülkelerdeki radikal gruplar tarafından Myanmar'a karşı cihat çağrıları yapılmıştır ve son gelişmeler çerçevesinde benzer bir cihatçı alevlenme yoldadır (Singh & Haziq, 2016, s. 2). Bu çerçevede, Endonezya çevrimiçi cihatçı topluluğu, Facebook sayfalarını Rohingya'yla ilgili çeşitli propaganda mesajlarıyla doldurmuştur ve potansiyel Endonezyalı cihatçıların Açe üzerinden Myanmar'a girmeleri için olası bir seyahat rotası haritası paylaşmıştır (Singh & Haziq, 2016, s. 3).

Bangladeş Hükümeti, Rohingya mültecilerinin radikallik potansiyeli nedeniyle Hindistan'a yönelik güvenlik tehdidini vurgulamaktadır. Zira Hindistan'ın, kendisi açısından da bir güvenlik riski teşkil eden bu hususa karşı daha aktif bir politika izlemesi gerekmektedir (Mitra, 2017).

Son olarak, daha önce de belirtildiği üzere, yasadışı yollarla elde ettikleri Bangladeş pasaportunu kullanan YTS'lerin oluşturduğu tehlikeyi de bir daha belirtmek önemlidir.

Türkiye açısından olduğu gibi, yüksek sayılı mülteci akımları, Bangladeş açısından da büyük bir güvenlik riski teşkil etmektedir. Bangladeş'teki İslamcı siyaset anlayışı da bu ortama zemin hazırlayabilmekte, İslamcı gruplar seküler siyaset sistemine zarar verirken ülke ve bölge açısından da güvenlik zaafiyeti ortaya koymaktadırlar.

1.2. Nefret Söylemi ve Yeni Medya

Bilgi çağı ve internet teknolojilerinin gelişimiyle birlikte, bilginin yayılımı ve paylaşımı başta olmak üzere insanların yaşamı çeşitli açılardan oldukça kolaylaşmıştır. Toplumsal yaşamda, sağladığı kolaylık ve erişim imkânları sayesinde internetin önemi giderek artmaktadır. İnternet teknolojilerine bağlı olarak, medya ve yayıncılık araçları da köklü bir şekilde değişmiştir. İnternet ve web teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak, yayıncılık anlayışı büyük medya organlarının tekelden çıkmıştır. İnternet sayesinde bireyler, web yayıncılığı araçları ile milyonlardan oluşan bir kitleye hitap edebilmektedir. Geçmiş dönemlerdeki tek taraflı ve

etkileşimsiz yayıncılığın aksine, yeni dönemde toplumsal düzeyde etkileşimler artmaktadır. Bu ise yeni medya anlayışına hız kazandırmaktadır.

Yeni medya, geleneksel medyadan farklı olarak, multimedya kullanımı, eş zamanlı olması ve sağladığı etkileşim bakımından bireylerin ifade özgürlüğünü geliştirmektedir. Geleneksel medyada yer bulması mümkün olmayan sıradan bireyler dahi yeni medya yoluyla görüşlerini geniş bir kitleye duyurabilmektedir. Ancak denetim eksikliğine ve kimi zaman anonim nitelikteki görüş ve ifadelere bağlı olarak, yeni medya farklı sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunların başlıcalarından birisi de nefret söylemidir. Bu bölümde, nefret söyleminin ne olduğu açıklanarak yeni medyanın nefret söylemini ne şekilde etkilediği incelenecektir.

1.2.1. Nefret Söylemi ve Nefret Suçu

Nefret söyleminin ne olduğuna ilişkin uluslararası yasal bir tanım bulunmamaktadır. Neyin nefret verici olduğu da ihtilaflı ve tartışmalıdır. BM'nin (2019: s. 2) tanımına göre, nefret söyleminden anlaşılması gereken; kim olduklarına, başka bir ifadeyle dinlerine, etnisitelerine, milliyetlerine, ırklarına, renklerine, soylarına, cinsiyetlerine veya diğer kimlik faktörlerine bağlı olarak bir kişiye ya da gruba atfen küçük düşürücü veya ayrımcı dil kullanan ya da saldıran söylem, yazı ya da davranış şeklindeki herhangi bir iletişim çeşididir.

İfade özgürlüğü, anayasal ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde güvence altına alınan en temel haklardan birisidir. Ancak bazı hallerde ifade özgürlüğünün sınırlandırılması sözkonusu olabilmektedir. Nefret söylemi, bu hallerden birisidir. Gül ve Çakan'a göre (2018: s. 370) en geniş çerçevede haber ve fikir almayı veya vermeyi, bir görüşe sahip olmayı ve fikir ve kanaatleri açıklama hürriyetini kapsayan ve aynı zamanda kişinin düşünce, fikir veya kanaatlerini açıklamaya zorlanmama güvencesini içeren ifade özgürlüğü, bireylerin haber alma ve verme hürriyetinin sağlanmasını da içermektedir. Bununla birlikte, uluslararası kabul görmüş bir tanımı olmaması, nefret söylemi karşısındaki mücadeleyi zaafa uğratmaktadır. Nefret söyleminin ifade özgürlüğünün neresinde yer aldığı konusunda bir uzlaşma olmaması, bazı durumlarda nefret söylemine maruz kalan kişi veya grubun hakkını aramasını da engelleyebilmektedir. Böylece süreklilik arz eden nefret söylemi, buna maruz kalan birey ya da gruplara yönelen önyargıların yerleşmesine ve daha da kötüsü şiddete dönüşmesine yol açabilmektedir (Yardım ve Dalkılıç, 2018, s. 90).

Birçok demokratik devletin çeşitli nedenlere bağlı olarak ifade özgürlüğüne sınırlamalar getirdiği görülmektedir. İfade özgürlüğünün mutlak, yani sınırsız olmadığı konusunda şüphe bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Çelik'in (2013: s. 208) de belirttiği üzere, insan hakları ile ilişkisi dâhilinde önem taşıyan ve çoğu kez göz ardı edilen husus; siyasal ve hukuki alanda ifade özgürlüğü sınırlamalarına temel teşkil eden motivasyonların gerçekte insan hak ve özgürlüklerini korumaya ne denli hizmet ettiği. Bu çerçevede, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması gerekçelerinin yine insan hakları düşüncesine hizmet etmek adına olması gerekmektedir ve nefret söylemi kavramının tam da bu noktada önem kazanmaktadır.

İfade özgürlüğünün ve korunmasının en önemli yanı, toplumu rahatsız edecek düşüncelerde kendini göstermektedir. Mevcut devlet düzenleri ile ters düşmesi durumunda dahi, farklı siyasal tercihlerin demokratik ilke ve değerlere zarar vermemek şartıyla, cebir ve şiddet söylemi ve eylemi içermemek suretiyle, siyasal düzlemde kendini ifade edebilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, AİHS ve AİHM'nin oluşturduğu içtihatlar çerçevesinde ifade özgürlüğüne çeşitli sınırlamalar getirilebilmektedir (Gül, 2019, s. 107).

İfade özgürlüğüne ilişkin sınırlamalar AİHS m. 10/2'de yer almaktadır. AİHS kapsamında ifade özgürlüğüne ilişkin genel bir sınırlamaya yer verilmemekle birlikte, bahsekonu sınırlamalarda keyfi uygulamalardan kaçınılması da önem taşımaktadır. Bu açıdan devletler tarafından yapılacak sınırlamaların dar yorumlanması gerekmektedir. Söz konusu sınırlamalar istisnai niteliktedir. Kural olan, özgürlüklerin sağlanması ve bunların genişletilmesidir (Gül & Çakan, AİHM Kararları Işığında Nefret, Şiddet Ve Müstehcen İçerikli Söylemler Bakımından İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması, 2018, s. 372).

Hayatın her alanında karşılaşılabilecek olan nefret söylemi, nefret suçunu teşvik etmekte, onun bir öncülü rolünü oynamaktadır (Durakçay ve Gülal, 2017, s. 128). Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (97) 20 sayılı tavsiye kararında nefret söylemi; "ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir" şeklinde tanımlanmıştır (Demirbaş, 2017, s. 2695). Nefret söylemiyle hedef alınan grupların toplumdan dışlandıklarını söyleyebiliriz. Toplumdan dışlanan

grupların, en temel insan hakları arasında yer alan yaşama ve katılım hakları ihlal edilmektedir.

AİHS, aşırılıkların ortadan kaldırılması amacıyla, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik şeklinde gibi demokratik değerlere dayalı bir çerçeve oluşturmaya çalışmaktadır. AİHS ile paralel olarak, AİHM de çeşitli kararlarında ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve saldırgan milliyetçilik ile azınlık ve göçmenlere uygulanan ayrımcılıklar üzerinde önemle durmaktadır (Gül, 2019, s. 376). AİHM esasen gazeteci ve siyasetçiler de dahil olmak üzere bireylerin başkalarını kızdıran, rahatsız eden, şok eden ifade biçimlerine karşı özgürlükçü perspektifi muhafaza ederek bunların hoşgörü çerçevesinde ele alınması gerektiğini belirtmektedir (AİHM, 2015). Hoşgörü çerçevesinin sınırları konusunda ise AİHM'nin, sıradan kimselere ve gazetecilere nazaran siyasetçiler bakımından daha geniş olduğunu kabul ettiği çok sayıda kararı bulunmaktadır (Ör: Oberschlick-Avusturya (no:2) ve Lingens). Siyasetçilerin davranışları, gazetecilerin, vatandaşların ve diğer siyasetçilerin sıkı bir denetimine tabidir. Siyasetçiler, eleştiriye yol açabilecek halka açık hitaplarda bulundukları zaman daha fazla hoşgörü göstermelidir. Siyasetçilerin de namını koruma hakkı bulunmakla birlikte, ifade özgürlüğüne getirilen istisnalar dar bir yorumu zorunlu kıldığından, bu korumanın gerektirdikleri ile siyasi sorunların özgürce tartışılmasının getirdiği yararlar denge içinde olmalıdır (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı Esas No 2013/4-205, Karar No 2014/56, Tarih 05.02.2014. Ancak AİHM istisnai hallerde, özellikle aşırılığa yönelik ciddi ve gerçek provokasyonlar içeren ifade türleri karşısında yasaklayıcı bir tutum sergilemektedir (Gül & Çakan, AİHM Kararları Işığında Nefret, Şiddet Ve Müstehcen İçerikli Söylemler Bakımından İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması, 2018, s. 376).

Nefret söylemi, ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi sorunların ele alınması bakımından önem taşıyan bir kavramdır. Ancak nefret söylemine ilişkin uluslararası düzeyde geçerli bir tanım bulunmamaktadır. Yine bazı durumlarda toplumdaki çoğunluğun da hedef alınabildiği düşünüldüğünde, nefret söyleminin her zaman azınlıklara yönelik olduğunu ifade etmek de mümkün değildir.

Nefret söylemine ilişkin olarak AİHM tarafından yapılan kesin bir tanım bulunmamaktadır. Bunun için Avrupa içtihat hukukuna bakıldığında, nefret söyleminin tanımına rastlanabilmektedir (Çelik E. , 2013, s. 217). Nefret söyleminin; dinsel hoşgürsüzlük dahil olmak üzere hoşgürsüzlüğe dayalı nefreti yayan,

kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi olduğu, AİHM kararlarının bazılarında atıf yoluyla belirtilmektedir (AİHM, 2015). AB'nin supranasyonal yani milletler üstü niteliği AİHM özelinde de karşımıza çıkmaktadır. AİHM, ulusal mahkemelerin kavramsal sınıflandırmalarıyla bağlı değildir. Nefret söylemi çerçevesinde ulusal mahkemelerin yapmış oldukları sınıflandırmalar ve kavramsal açıklamalar bazı durumlarda AİHM tarafından reddedilmekte, daha dar ya da daha geniş ölçüde yorumlanabilmektedir (Weber, 2009, s. 3). Sonuç olarak, ulusal mahkemelerin nefret söylemi olarak nitelendirmedikleri hususlar da AİHM kararlarında nefret söylemi olarak değerlendirilebilmektedir.

Weber'e (2009, s. 4)) göre nefret söylemi kavramı çok sayıda durumu kapsamaktadır. Birincisi, ırkçı nefretin veya başka bir deyişle kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılmasıdır. İkincisi, dinsel nedenlerle nefretin kışkırtılması; inananlar ile inanmayanlar arasındaki ayrıma dayalı nefretin kışkırtılması da aynı kefeyle konulabilmektedir. Üçüncü ve son olarak da Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi'nin "nefret söylemi" üzerine Tavsiye Kararı'nda kullanılan ifadelerle, "saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezcilik şeklinde ifadesini bulan" hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin kışkırtılmasıdır.

Demirbaş (2017: s. 2697) nefret söylemini üç hususla açıklamıştır:

1. Nefret söylemi, belirli nitelikleri dolayısıyla bir kişiye ya da gruba yönelik olmalı;
2. Kişi ya da grubun sahip olduğu nitelikler olumsuz olarak tanımlanmalı;
3. Negatif olarak tanımlanan kişi veya grubun varlığı hoş karşılanmamalıdır.

Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı üzere, nefret söyleminin doğrudan doğruya şiddete çağırان bir içeriğe sahip olması gerekmemektedir. Hedef kişi veya gruba farklı oldukları, reddedildikleri, toplumun diğer kesimiyle eşit şekilde yaşamayacakları şeklinde verilen mesajlar da nefret söylemi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Hoşgörüsüzlük ve önyargı, nefret söyleminin temelini oluşturmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, ifade özgürlüğü anayasal ve milletlerarası sözleşmelerle korunan temel bir hak niteliğindedir. Ancak nefret söylemi bunun istisnasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, nefret söyleminde bulunanların

söylemlerinin ifade özgürlüğü çerçevesinde ele alınmasını ve saygı gösterilmesini beklemeleri mümkün değildir.

Söylemlerin nefret söylemi olarak sınıflandırılması, beraberinde pek çok sonucu getirecektir. Bu nedenle, AİHM tarafından nefret söylemi olarak değerlendirilen söylemlerin AİHS'nin onuncu maddesi çerçevesinde koruma altına alınması beklenemez. Weber'e göre (2009, s. 5), nefret söylemi kavramı, AİHS'nin onuncu maddesinin dışında bırakılan veya onuncu maddenin ikinci paragrafı çerçevesinde geçerli bulunmayan ifadelerin, demokratik bir toplumda hoş görülebilecek söylemler arasındaki ayrımın net bir şekilde ortaya konulmasına İmkân sağlamaktadır.

Nefret söylemi olarak sınıflandırılabilir söylemlerin tespit edilmesi, bu tür söylemlerin mutlaka nefret söylemleri ya da duygusu aracılığıyla dışa vurulmaması nedeniyle daha da zorlaşmaktadır. Peki, bu çerçevede, bir söylem hangi durumlarda nefret söylemi olarak değerlendirilebilecektir? Diğer bir ifadeyle, madem ki nefret söylemine ilişkin kesin tanımlamalar bulunmamaktadır, o halde nefret söylemi nasıl tespit edilebilecektir? Bu bakımdan Weber (2009, s. 5) tespit kriterinden bahsetmektedir. Nefret söylemi, ilk bakışta mantıklı veya normal görünebilecek söylemlerde saklı olabilmektedir. Bununla birlikte, onur kırıcı nitelikte olsalar bile, ifade özgürlüğünün korunması altında bulunan söylemlerin böyle bir korumadan faydalanmayan söylemlerden ayırt edilmesini sağlayacak belirli parametrelerin konuyla ilgili olarak yürürlükte bulunan metinlerden ve AİHM'nin veya diğer uluslararası kurumların içtihat hukukunda bulunan ilkelere ortaya çıkarılması mümkün olmaktadır.

Gül ve Çakan'a (2018, s. 377) göre, nefret söyleminin temel olarak iki boyutu bulunmaktadır. Siyasi nitelikli ilk boyut uyarınca; demokratik mücadele çerçevesinde yenilen gerici düşünceleri tekrar ayağa kaldırmayı ve böylece demokratik mücadele sonucunda elde edilen kazanımların ortadan kaldırılmasını amaçlayan nitelikteki söylemler nefret söylemi olarak değerlendirilmektedir. Diğer boyut ise, eylem boyutudur. Bu çerçevede, yalnızca söylemden ibaret kalmayan nefret söylemi, eylemsel düzeyde teşvik ve tahrik içermektedir. Yine, aynı yazarlara göre, uluslararası terörizmin ve her türlü aşırılığın yükselişi, ulusların hızla bölünmeleri, teknolojinin gelişmesi ve özellikle de internet üzerinde kontrolün

sağlanmasının zor olması gibi nedenlerden dolayı nefret söylemlerinde artış görülmektedir.

Literatürde, özellikle Türkiye’de nefret söylemi bağlamında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çerçevede, dijital gazetelerde Suriyeli mültecilerin nasıl temsil edildiğini belirlemeyi ve bu doğrultuda toplumsal algının nasıl oluştuğunu ortaya koymayı amaçlayan Çambay (2019), dijital gazetelerde mültecilere yönelik yapılan haberlerin Suriyelilere yönelik tehdit algısı inşa ettiğini, korku ve kaygı yarattığını ifade etmektedir. Kurt (2019) ise, Suriyelilerin YouTube videolarında birçok hakaret, iftira, ırkçılık ve düşmanlık içeren söyleme maruz kaldığını, bu anlamda da Suriyeli mültecilerin çevrimiçi nefret söyleminin öznelerinden biri haline geldiğini belirtmektedir.

İşçi ve Uludağ’ın (2019) çalışmalarında, Suriyeli mülteciler son zamanlarda yeni medya platformlarında sıklıkla yer alan konulardan biri haline geldiği belirtilmektedir. Bu çerçevede, Suriyeli mültecilerin yeni bir kimlik tesis etme aşaması, ev sahibi toplumun yeni gelen insanların sosyal bütünleşmeye uyum sağlama yetenekleri, yeni medya söylemlerinden açıkça etkilenmektedir. Bu platformlarda inşa edilen yaygın söylemler topluma ilişkin sosyal bütünleşme ve uyum süreci hakkında referans noktası olabilmektedir. Zira, bu sürecin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ve bu doğrultuda doğru adımların atılmasının önünde halkın olumsuz önyargıları büyük bir engel teşkil etmektedir.

Yıldız (2018), dijital gazetelerle karşılaştırıldığında Twitter’da daha fazla nefret söylemi üretildiğini belirtmektedir. Twitter’ın etkileşimci yapısı ve retweet gibi özellikleri sayesinde ortaya çıkan nefret söylemleri hızla yayılmaktadır. Çevrimiçi gazetelerde yer alan haberler gündemi belirlemekte, ancak nefret söylemleri daha ziyade sosyal medya kanallarında üretilmektedir. Ata ve Tamer (2018)’e göre de haber konuları, göçmenleri tanımlama şekilleri ve göç etme sebepleri arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur.

Sayimer ve Derman (2017)’in çalışmalarına göre, Youtube’daki videolara yapılan yorumlar özelinde Suriyelilere karşı bir şiddet motivasyonu ve korku atmosferi oluşturulmaktadır. Bu bağlamda, mülteciler genel olarak milli kültüre ve ulusal bütünlüğe karşı tehdit ve bireysel olarak terörist, tecavüzcü, hırsız vb. şeklinde sunulmaktadırlar. Anılam mecrada ayrıca, Nazi kamplarını ve Anders Breivik’in

Norveç'te düzenlediği terör saldırısını öven radikal söylemlere de rastlanmaktadır. Araştırma, bir gruba karşı şiddet riskinin artırılma potansiyeli taşıması ve nefret söyleminin boyutlarını analiz edilmesi bakımından önemlidir.

Kardeş, Banko ve Akman (2017) çalışmalarında, mültecilere ilişkin paylaşımların yapıldığı sosyal medyadaki kelimelerden birinde mültecilere yönelik algılamayı araştırmıştır. Araştırma, sosyal medya kullanıcılarının mültecileri güvensizlik ortamı ve huzursuzluk oluşturan kişiler olarak gördükleri ortaya koymuştur. Mültecilerle yaşanan tecrübelerin ve medyada yer alan haberlerin bu algıların tesisinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Buna ilave olarak, sosyal medya kullanıcılarının idarenin mültecilere yönelik yanlış politikalar takip ettiğini değerlendirdikleri ve mülteciler için etkin bir planlama yapılmadığını ifade ettikleri görülmüştür.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi bağlamında Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların yeni medyada nasıl temsil edildiğini inceleyen Çobaner (2015); Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan temel haklardan hayatta kalma, korunma, gelişme ve katılma hakkı bağlamında; Suriyeli mülteci çocukların yaşamlarını tehdit eden ihlallere, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerinde yaşadıkları sorunlara haberlerde yeterince yer verilmediği; çocukların genel olarak "olumsuz" konular içerisinde "mağdur çocuklar" olarak resmedildiği ve seslerine yeterince yer verilmediği ve hak temelli bir bakış açısının eksikliğinin göze çarptığı sonuçlarına varmıştır.

Türkiye'de nefret söylemi çerçevesinde yapılan çok sayıda tez çalışması da konuya ilişkin olarak bir bilgi sunmaktadır. Karamete (2019), Twitter üzerinden yapmış olduğu analizde, Suriyeli mültecileri stereotipleştiren, zenofobi ve ırkçılık boyutlarını içeren bir nefret söyleminin yeniden üretildiği ve Suriyeli mültecilerin ekonomik ve güvenlik meseleleri başta olmak üzere birçok sorun için "günah keçisi" olarak görüldüğü sonuçlarına varmıştır. Toprak (2018) da aynı şekilde, Twitter'da Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemlerini daha iyi anlamak ve en sık üretilen nefret söylemi pratiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak, Suriyelilere karşı üretilen nefret söylemlerinin ardında sosyal, ekonomik, politik ve ideolojik unsurlar yattığı ve sosyal medyanın Suriyeli mülteciler üzerinden nefret söylemini üretme ve yayma konusunda kolaylık sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Ekşi Sözlük'teki genel Suriyeli mülteci algısı ve bunun nedenlerini inceleyen Ünür (2018), mültecilere karşı negatif tutumların esas nedeninin milliyetçi yaklaşımlar olduğu, milliyetçilikten menfi tutumlara giden süreçte mültecileri günah keçisi haline getirme, toplumsal cinsiyet rollerini vurgulama ve yerli halka sahte bir mağduriyet yaratma gibi unsurları tespit etmiştir.

İnternet haber siteleri özelinde yeni medyada yer alan nefret söylemlerini inceleyen Öztürk (2017) ise, Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerin okuyucu yorumlarında nefret söylemlerine rastlamıştır.

Yeni medyada nefret söyleminin nasıl üretildiğini, dijital katılımcı sözlüklerde Suriyeli mültecilere yöneltilen nefret söylemleri örnekleri üzerinden analiz eden Burkey (2017), medyanın hâkim ideolojinin taşıyıcısı ve üreticisi olarak nefret söylemini yaymada kullanıldığı, kullanıcı türevli içerik üretilmesine olanak sağlayan yeni medya ortamlarının da bu noktada bireylerin nefret söylemi üretmesine aracı olduğu sonucuna varmıştır.

Nefret söylemi kavramı ile yakından ilişkili bir kavram da nefret suçu kavramıdır. Ersoy'a (2018: s. 111) göre, nefret suçları modern toplumun pandemisi olarak da nitelendirilebilmektedir. Nefret söyleminde hedef alınan kitleye ya da kişilere yönelik olarak suç niteliği taşıyan eylemler nefret suçunu oluşturmaktadır. Yukarıda tartışıldığı üzere, nefret söylemine ilişkin uluslararası düzeyde geçerli bir tanımlama bulunmamaktadır. Nefret söyleminin ne olduğu, ancak mahkeme içtihatları yoluyla anlaşılmaktadır. İfade özgürlüğünün sınırlandırıldığı, istisnai olarak değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Ancak nefret suçu bu bağlamda nefret söyleminden ayrılmaktadır. Suçlarda ve cezalarda kanunilik ilkesi çerçevesinde içtihatlar çerçevesinde nefret suçlarının tanımlanması mümkün değildir. Ancak kanunlarda suç olarak nitelendirilen eylemler suç teşkil etmektedir ve cezalar da ancak kanunlarda öngörüldüğü şekilde takdir edilebilir.

Bu çerçevede, nefret suçuna ilişkin bir tanım, Demirbaş (2017, s. 2698) tarafından şu şekilde verilmektedir:

“Failin din, dil, ırk, etnik köken, engelli olma, cinsiyet ve cinsel yönelime dair sahip olduğu önyargı ile bu özelliklerden birine sahip olduğunu bildiği veya varsaydığı bir diğer kişiye karşı gerçekleştirdiği suçlardır. Buradan anlaşılan husus, kanunlarda suç olarak değerlendirilen eylemler, yukarıda belirtilen özellikleri taşıyan kişilere ya da gruplara karşı ve önyargı ile işlendiği takdirde nefret suçu oluşturacaktır.”

Yukarıdaki tanım çerçevesinde, nefret suçunun ortaya çıkması için gerekli koşullar şu şekildedir:

1. Ceza yasasında belirlenmiş bir suçun bulunması;
2. Failin anılan suçta mağdurun belli bir gruba aidiyeti nedeniyle nefret saikiyle veya önyargıyla işlemesi.

Yukarıda belirtilen özelliklere sahip olan kişilere ya da gruba karşı işlenen suçlarda öne çıkan bir diğer husus da eylemlerin önyargı ile gerçekleştirilmesidir. Önyargının temelinde ise aslında bir nefret duygusu ve bu şekilde karşı tarafa gözdağı verme niyeti yatmaktadır. Aslında suçlunun mağduru şahsen tanıması ya da nefret etmesi de beklenmeyecektir. Burada mağdurun kişisel özelliklerinden ziyade mensubu olduğu grubun özellikleri ön plandadır. Amaçlanan ise, mağdur özelinde genel bir mesaj vermektir.

Günümüzde nefret suçu şeklinde nitelenen fiillerin önlenmesine yönelik ilk adımlar, belirli gruplara karşı eylemlerin geniş çaplı bir hal aldığı ABD’de, Yahudilere ve siyahlara yönelik saldırıların engellenmesi maksadıyla ortaya konulmuştur. Ancak, nefret suçu terimi 1986’da New York’ta bir grup beyaz genç tarafından siyahi bir kişiye karşı işlenen ırkçı saldırının gazete manşetlerine düşmesiyle yaygın bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Ersoy, 2018, s. 113). Görüldüğü gibi, nefret suçu kavramı ilk başlarda temel olarak ırk ve din kökenli saldırıları ifade etmek üzere kullanılmıştır. Ancak daha sonraki dönemlerde, farklı özelliklere bağlı olarak önyargı dahilinde çeşitli gruplara yönelik nefret suçları genişlemiştir.

Müller ve Schwarz (2018), sosyal medya ve nefret suçuna ilişkin çalışmalarında, Facebook yoluyla Almanya özelinde sosyal medya- nefret suçu bağlantısını ele almaktadır. Almanya’yı incelemelerinin temel nedeni, sağcı parti AfD’nin geniş bir sosyal medya varlığı ortaya koymasıdır. Bulgulara göre, yüksek oranda sosyal medya kullanımına sahip olan küçük şehirlerde mülteci karşıtı sağcı hassasiyet şiddet içeren suçlara neden olmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal medya online nefret suçları ile gerçek hayattaki olaylar arasında bir yayılma mekanizması teşkil etmektedir. Benzer bir şekilde, İnceoğlu ve Sözeri (2012: s. 26), Hrant Dink’in ölümüne giden süreçte medyada yer alan haber ve köşe yazılarını sistematik bir biçimde incelemişler ve bu cinayete giden süreçte medyanın Dink’i

hedef gösterdiğini, etiketlediğini, ötekileştirdiğini ve yalnızlaştırdığını tespit etmişlerdir.

Talimciler'in (2010) çalışması da sportif faaliyetler özelinde nefret söyleminin nefret suçuna dönüşmesine bir örnek teşkil etmektedir. Türk futbol medyası, kullandığı söylemle Türk toplumunda şiddet kültürünün yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Talimciler, 2012, s. 175). Yazara göre, futbol medyasında kullanılan haber başlıklarında askeri bir dil tercih edilmektedir. Tercih edilen bu dil aracılığıyla da şoven bir anlayış desteklenmektedir. Türkiye'de futbol medyası da kullandığı dille ideolojinin oluşturulmasına, uygulanmasına ve değiştirilmesine yardımcı olmaktadır. Futbol medyasının sıklıkla kullandığı milliyetçi ve militarist ifadeler (futbol takımını orduya benzetme, nişan alma, hedef vurma, sınır ötesi harekâta bulunma, galibiyeti şehitlerimize hediye etme, terfi etme, yüzbaşı rütbesini alma gibi) ve fotoğraflar da bu durumu desteklemektedir (Talimciler, 2012, s. 259).

Alp'in (2018) çalışmasında ise, Suriyelilerin yaşam şekillerine ve kültürel değerlerine karşı beslenen önyargının sebepleri ile nefret söyleminin meydana getirdiği tahribat irdelenmektedir. Türkiye'nin yedi bölgesinden farklı ideolojilerde 14 yerel internet sayfası incelenmek suretiyle, toplumsal algının önyargılarla manipüle edilmesi değerlendirilmiştir. Yerel dijital medyada Suriyelilere yönelik kullanılan dilin, şekil ve içeriğinin yapısal ideolojik süzgeçlerden geçerek yarattığı toplumsal algı açıklanmaktadır. Herkese eşit bir şekilde yaklaşması gereken medyanın, içselleştirilmiş önyargılarla birlikte mültecileri potansiyel suçlu olarak gösterdiği açıkça görülmüştür. Yerel medya kanallarında nefret söyleminin, hâkim unsurların, güçlülerin güçsüz üzerindeki egemenliğinin, ırkçılığının, ötekileştirmesinin yeniden üretiminde rol oynadığı anlaşılmıştır. Önyargıların ve ayrımcı söylemin oluşumu ve nefret suçuna dönüşmesinde yerel medya kanallarının ne denli etkili olduğu, çeşitli illerde Suriyeli mültecilere yönelik linç girişimlerinde de açıkça ortaya çıkmıştır.

Çınar (2013: s. 150) da Türkiye haber medyasında yaygın bir nefret söylemi tespit etmiştir ve milliyetçi, ayrımcı ve saldırgan nitelikteki bu söylemin, resmî söyleme paralel bir şekilde oluşturulup yayıldığını vurgulamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'na bakıldığında, Türkiye'de nefret suçlarına yönelik özel kanun bulunmamakla birlikte, Türk Ceza Kanunu'nda nefret ve ayrımcılık başlıklı 122. Madde çerçevesinde nefret suçu ilk defa Türk mevzuatına girmiştir. Bunun haricinde, genel olarak, bir suçun nefret saikiyle işlenmesinin, verilecek cezayı arttırıcı bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Benzer şekilde, nefret suçu kavramı, dünya üzerindeki pek çok hukuk sisteminde de Türk Ceza Kanunu'na paralel bir şekilde, nefret saiki, suçlara ilişkin cezaları arttırıcı bir nitelik taşımaktadır. Az sayıdaki hukuk sisteminde ise ayrıca nefret suçu kanunları mevcuttur. Bangladeş hukuk sisteminde, nefret suçuna ilişkin bir düzenleme bulunmamakta ve nefret suçları diğer suçlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Nefret söylemi ve nefret suçu bağlamında Bangladeş örneğine bakıldığında, benzer bir durumla karşılaşmaktayız. Aziz'e (2018) göre, Bangladeş'teki artan teknoloji kullanımı, genç sosyal medya kullanıcıları açısından din, cinsiyet ve siyaset gibi çeşitli konularda nefret söyleminin fitilini ateşlemektedir. Keza, çevrimiçi ve çevrimdışı nefret söylemleri karşılıklı olarak birbirini güçlendirmektedir ve Bangladeş açısından bu konuyla mücadele etmek oldukça zordur.

Ishmam ve Sharmin'in (2019) çalışmaları, Bengalce çevrimiçi sosyal medyada nefret söylemini araştıran ilk çalışma olması açısından önemlidir. Yazarların bulgularına göre; incelenen 5.126 yorumdan 3.127 yorum nefret söylemi (nefret söylemi, dini nefret, toplumsal saldırı, kışkırtıcı söylem) içermektedir ve kalan 1.999 yorumda nefret söylemine rastlanmamıştır.

Aziz (2018), Bangladeş'te nefret söylemlerine ve nefret suçlarına ilişkin örnekleri listelemiş olup, buna göre; 2015 yılında ateist blogculara yönelik bir dizi ölümcül saldırı gerçekleştirilmiş, yine ateist olduğu iddia edilen Zafar İkbâl 2018 yılında bıçaklanmış, bıçaklamakla suçlanan kişi sosyal medya aracılığıyla radikalleştiğini itiraf etmiş, birçok sosyal medya kullanıcısı, Zafar İkbâl'e saldırıdan duydukları mutluluğu dile getirmiştir. Benzer şekilde, sosyal medyada, halka açık yerlerde kadınların taciz edilmesinin dini kıyafet kurallarını "ihlal ettikleri" gerekçesiyle ilişkilendirilmesi de çok yaygın bir eğilim olmuştur.

Bhatti (2020), sosyal medyanın insanları taciz etmek, söylentileri yaymak ve hatta toplumdaki çeşitli gruplar arasında çatışmayı kışkırtmak için önemli bir araç olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, yanlış bilgi ve söylentiler, Bangladeş'te

birçok zulme neden olmuştur ve bu bakımdan, Bangladeş hükümetinin tavır alması gerekmektedir. Bu çerçevede, vatandaşları sosyal medyanın olumsuz etkilerinden korumak amacıyla yeni yasalar yürürlüğe konulmalıdır.

Akter'e (2015) göre, Bangladeş'teki nefret suçlarının failleri fakir ailelerden gelen, dini kurumlarda eğitim almış ve ifade özgürlüğü, kültürel çeşitlilik, barış içinde bir arada yaşama ve hoşgörü gibi kavramlardan uzak gençlerdir. Olgunlaşmayan bu gençler, cehaletten dolayı kolayca motive edilebilmektedirler. Ayrıca, onları eğiten liderler de onlara maddi yardımda bulunarak saygılarını kazanmaktadır. Çocukluktan itibaren sürekli kışkırtma ve yönlendirme, onları başka türlü düşünemez hale getirmektedir. Böyle bir ortamda, inanç sistemleri kirlenmekte ve belirli bir grup insana karşı nefret dolu duygular büyük önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, nefret söyleminin her iki ülke açısından da sık rastlanan bir olgu olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle yeni medya ile birlikte bu durum daha gözlenir bir hale gelmiştir. Bu açıdan, bir sonraki bölümde yeni medya daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2.2. Yeni Medya ve Nefret Söylemi

Bölümün girişinde de belirtildiği üzere, bilgisayar ve internet teknolojilerine dayalı dijital teknolojiler, bilgi ve eğlence sağlayan ürün ve hizmetleri de beraberinde getirmiştir. İnternet, web siteleri, bilgisayar oyunları, sanal gerçeklik ortamları, dijital televizyon ve multimedya gibi teknolojiler geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak yeni medya olarak tanımlanmaktadır ve enformasyonun yer aldığı bu yeni araçlar, coğrafi anlamda uzaklığı ortadan kaldırarak iletişimin kapasitesini ve hızını arttırmış, iletişimi etkileşimli hale getirmiş ve iletişimin farklı formlarını birleştirmiştir (Kılıç, 2016, s. 70). Yeni medyanın hızlı gelişimi ile birlikte iletişim süreci büyük bir değişime uğramıştır ve günümüzde iletişim ve haberleşme teknolojileri yeni medyanın eksenini etrafında dönmektedir (Kırık, 2017, s. 234). Yeni medyada kullanıcı, yalnızca ağ ya da ağ uygulamaları ile değil, ağ üzerinde bulunan diğer kullanıcılarla etkileşime girebilmektedir (Çınar, 2013, s. 201).

Günümüzde hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde internet sitelerinin etkileşimi artmış, kullanıcıların içeriğe müdahale edebilmeleri ve katkıda bulunabilmeleri mümkün olmuş ve sıradan kişilerin de bu sayede milyonlarca kişiye ulaşabilmeleri mümkün hale gelmiştir.

Aydoğan ve Kırık'a (2012, s. 60) göre, yeni medyanın üç temel özelliği bulunmaktadır:

- İletişim sürecinde iki yönlü etkileşime İmkân tanınmaktadır ve bu sayede hem alıcı hem de verici iletişim sürecine katkıda bulunmaktadır (etkileşim).
- Hitap edilen geniş kitlenin yanısıra, bireylerin kendi aralarında özel mesajlaşmaları mümkündür (kitlesizleştirme)
- İletişim teknolojilerindeki gelişim sayesinde bireyler farklı zamanlarda iletişime geçebilmektedir (eşzamansızlık)

Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran en temel özellik, yukarıda etkileşim olarak tanımlanan özelliktir. Web teknolojilerindeki gelişime bağlı olarak web üzerindeki platformlarda kullanıcıların doğrudan içeriğe katkıda bulunabilmeleri mümkün hale gelmiştir ve günümüzde olmazsa olmaz bir özelliktir. Bu açıdan, geleneksel medya kuruluşları da web sayfaları yoluyla yeni medyadaki dönüşüme ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Bu açıdan, profesyonel haber siteleri tarafından kullanıcı yorumları bölümleri ile okuyucuların paylaşımları desteklenmektedir (Dirini, 2010, s. 57). Ancak çoğu durumda haberlere ulaşmada geleneksel medya kuruluşları yerine sosyal medyanın tercih edildiği görülmektedir. Sütçü ve Bayrakçı'nın (2014: s. 51) araştırmalarına göre, gazete internet sayfalarındaki haberler sosyal medyada ortalama iki kat fazla paylaşılmakta; sosyal medyaya önem veren gazetelerde ise bu oranın dokuz kata kadar çıkabilmektedir. Alıcının da süreç içerisinde aktif bir hal kazandığı yeni durumda internet teknolojileri en önemli yere sahiptir. İnternet ve bilgi teknolojileri sayesinde bir anlamda alıcıların kendi medyalarını oluşturmalarına İmkân tanınmıştır.

Bununla birlikte, internet ve bilgi teknolojilerindeki gelişimin sadece avantajları barındırdığını söylemek de mümkün değildir. Hızla genişleyen internet ortamı, kullanıcılara etkileşim İmkânı yaratırken, bu bir anlamda dezavantajları da içermektedir. Özellikle eğitim eksikliğine sahip bireylerin bir anda sınırsız İmkânlara sahip olmaları, süreçteki denetim ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. İnternet ortamında bilginin sınırsız olması, sunulan bilgilerin doğruluğunu güvenceye almamaktadır. Özellikle sosyal medya araçları her türlü manipülasyona da açıktır. Toplumsal paylaşım ağları, kullanıcıların başkalarına diğer bir deyişle ötekilere karşı öfke ve nefretini denetimsiz bir şekilde yansıttığı bir alan haline gelmiştir (Aygül, 2010, s. 111). Daha güvenilir olarak değerlendirilebilecek profesyonel haber

sitelerinde ise kullanıcı yorumları bölümleri, denetim eksikliği olması halinde hukuksal ve etik bazı sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu durumda, kasıtlı olarak yayılan manipülatif bilgilerin yanısıra kasıtsız ve bilinçsiz bir şekilde yalan yanlış haberler ve bilgiler de geniş bir kitleye yayılabilecektir. Dirini'nin (2010: s. 70) dört internet haber portalı üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre; yorumlar olaya ilişkin fikir beyanlarından öteye giderek fanatikliğe kayan ve hakaret içeren bir tarzda yazılmaktadır. Yorumların en çok etnik temelli haberlere yapıldığı görülmüştür. Buralarda nefret söylemi %80 gibi yaygın bir oranda kullanılmaktadır. Yorumlarda yorumcular birbiriyle de kavgaya tutuşabilmekte, yorumcular arasında bile bir kutuplaşma yaşanabilmektedir. Bu şekilde yeni medya araçları, nefret söyleminin üretiminde ve yaygınlaşmasında büyük bir rol üstlenebilmektedir.

Çomu ve Binark (2013: s. 209), yeni medya ortamlarında üretilen nefret söyleminde; yeni medyanın dijitallik, etkileşimsellik ve yayılım gibi kendine has özellikleri sayesinde mümkün olan kullanıcı kaynaklı içerik üretiminin, stigma, stereotip, önyargı ve ayrımcılık gibi söylemsel pratikler aracılığıyla ortaya çıkmakta olduğunu ve çoğunlukla aynı anda farklı grupları hedef alan nefret söylemlerinin birlikte görüldüğünü ifade etmektedir.

Konuya ilişkin olarak yapılan bir çalışmada (Bojarska, 2018: s. 13); çevrimiçi nefretin yayılma potansiyelinin mutluluk ve sempatiden daha fazla olduğu, nefretin ve önyargının yayılma hızının altında yatan nedenlerin korku ve güvenlik hissi olduğu, korkunun nefret içeriğini paylaşmak ve başkalarını uyarmak için motivasyon oluşturduğu, korkulan şeye karşı nefretin ve aşağılamanın silah olarak kullanıldığı, ve çevrimiçi görünmezliğin internetteki tartışmaların eşzamansızlığı ve eylemlerin sonuçlarına katlanma eksikliği ile birleşince insanları sanal dünyada etik duyarlılık azalmasına yatkın kıldığı bulgularına rastlanmıştır. Kötü davranışta bulunan kişinin de bir insan olduğunun hatırlatılması çevrimiçi davranışta kendine getirici bir etkiye neden olabilmektedir. Bu hatırlatmanın saygı duyulan bir kimseden gelmesi ise daha da etkili olabilmektedir. Ancak bu uyarıcılar da çeşitli filtrelerle takılarak etkisini azaltabilmektedir.

Yeni medya araçlarının yol açtığı nefret suçları, yalnızca söylem düzeyinde kalmayarak eylemsel bir nitelik de kazanabilmektedir. İnternet ortamında dile getirilen nefret söylemleri ve tehditler hedef kitle üzerinde potansiyel bir tehdit ortaya koyabilmektedir. Bu açıdan Aziz'in (2018) ve Bhatti'nin (2020) yukarıda

belirtilen çalışmaları somut örnekler bağlamında oldukça önemlidir. Ayrıca bu potansiyel tehdit neticesinde hedef grup üyelerinin baskı altına alınmaları da gündeme gelebilmektedir. Bu şekilde yalnızca fiili tehdit altında olan grup üyelerinin aktif direnişi söz konusu olacak, doğrudan bir tehdite maruz kalmayan grup üyelerinin, üzerlerindeki baskı ve korku nedeniyle direnmekten kaçınmaları sözkonusu olmaktadır. Bu durum aslında farklı bir olguya işaret etmektedir. Nefret söylemi fevri ve anlık, kolay bir süreçtir. Ancak nefret söylemine maruz kalanlar, mücadelelerinde daha dikkatli olmak durumundadır ve mücadele etmek eyleme geçmekten daha zordur. Bu durum, nefret söylemiyle mücadelenin daha dar bir çerçevede kalmasına yol açmaktadır. Aradaki bu asimetri nedeniyle nefret söylemi yayılma eğilimindedir.

Dirini'ye (2010: s. 63) göre, Türkiye'de ana akım medyanın biz tanımı bulunmaktadır. Ana akım medyanın benimsediği ve aktardığı bu tanım, ekonomik ve siyasal anlamlarda toplumda egemen olanın ideolojisi ile biçimlendirilmiştir. Bu çerçevede, biz tanımı ile Türk, Müslüman, Sünni, Heteroseksüel, erkek, muhafazakâr kalıplar özdeşleştirilmiştir. Keza, kullanıcı odaklı medya analizleri cinsiyetçi, ırkçı ve ayrımcı söylemlerin sosyal medyada çok daha kolay bir şekilde yayılmasına ve sıradanlaşmasına aracılık ettiğini göstermektedir (Binark, 2010, s. 26). Bu çerçevede, ilerleyen bölümlerde etnik kökene dayalı, dini, siyasi ve cinsiyete dayalı nefret söylemleri ele alınacaktır.

1.2.2.1. Etnik kökene dayalı ve ırkçı nefret söylemi

İrkçilik; birey ya da grupları kendi ırklarına göre destekleyen herhangi bir politika, tutum, eylem veya eylemsizlik olarak tanımlanabilmektedir (Korkmaz ve Baran, 2018, s. 197). Levi-Strauss (2019: s. 20) ırk kavramını salt biyolojik olarak tanımlamakta ve antropolojinin ilk günahının, ırk kavramı ile kültürlerin sosyolojik ve psikolojik oluşumlarını karıştırmakta yattığını belirtmektedir. Balibar ve Wallerstein'e (2000: s. 25) göre ırkçılık; isim, dil, renk, din gibi farklılık belirtilerinin etrafında eklenilen ve korunma ya da ayırım hayalinin zihinsel ürünleri olan söylemlerde, temsillerde ve şiddet, aşağılama, hor görme ve sömürü tarzı uygulamalarda kayıtlı olduğunu ifade etmektedir.

Günümüzde dünyanın her yerinde etnik kökene dayalı ve ırkçı nefret söylemine rastlamak mümkündür. İrkçı nefret söylemi, karşılığını aşırı milliyetçilik

anlayışında bulunmaktadır. Fransız Devrimi ile başlayan süreçte çok uluslu imparatorlukların yerini ulus devletler almaya başlamıştır (Vardal, 2015, s. 146). Ancak, Levi-Strauss'un da ifade ettiği gibi, ırk kavramı salt biyolojik temellere dayanmaktadır ve kültürlerin sosyolojik ve psikolojik oluşumları karıştırılmaktadır. Netice olarak, ulus devletlerde dahi, ulus kavramının altını dolduracak bir topluluğun mevcudiyeti sorgulanmaktadır.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1965 tarihli ve 2106 (XX) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 4 Ocak 1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir (İstanbul Bilgi Üniversitesi). Sözleşme'yi Türkiye 13 Ekim 1972, Bangladeş ise 11 Haziran 1979 tarihinde imzalamıştır (United Nations Human Rights, 2020). Sözleşme, nefret söylemine direkt atıfta bulunan ilk sözleşme olma özelliğini taşımaktadır (AB Türkiye Delegasyonu, 2019). Irkçı üstünlüğe ya da nefrete dayalı tüm fikirlerin yayılmasının, ırk ayrımcılığının teşvikinin, herhangi bir ırka ya da başka bir renk ya da etnik kökene mensup bir gruba yönelik şiddet eylemlerinin ya da bu eylemlerin teşviki ile finansman dahil olmak üzere bu eylemlere yardım sağlanmasının suç olduğu Sözleşme'nin dördüncü maddesinin (a) bendinde açıkça ifade edilmektedir. Keza, ilgili Sözleşmenin ilgili maddesi uyarınca, imzacı devletlerin bu tarz hareketleri kanunlarında suç olarak düzenleme yükümlülüğünün bulunduğu da belirtilmektedir (TBMM, 2002).

Bununla birlikte, nefret söylemi kavramı ilgili sözleşmede yer almamaktadır. Ancak, söylemlerin, ırk ayrımcılığını ve ırkçı nefreti tetikleyen bir araç olabileceğinin farkında olan BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 26 Eylül 2013 tarihli 35 no'lu Genel Tavsiyesinde, ırkçı nefret söylemine ilişkin açıklayıcı bilgiler yer almaktadır (İHOP, 2013). Esasen ilgili tavsiye metni, sözleşmenin ilgili maddesinin nasıl yorumlanıp uygulanacağına ilişkin belirsizlik nedeniyle ortaya çıkmıştır. Sözleşme metninde; ırk, renk, soy, ulusal ya da etnik kökene dayalı ayrımcılık yasaklanırken, tavsiye kararında ayrımcılığa uğrayacak gruplar olarak yerli halklar, soy temelli gruplar, ev işlerinde çalışanlar da dahil olmak üzere göçmenler ya da vatandaş olmayan kişiler, mülteciler ve sığınmacılar ile bu gruplardaki kadınlar ve diğer hassas gruplar belirtilmektedir.

Çok çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilecek ırkçı nefret söylemi, açıkça dile getirilen ırkçı beyanlarla sınırlı değildir. Irk ya da etnik gruplara yönelik saldırı

niteliğindeki söylemler hedefinin ve amacının göze çarpmaması için dolaylı bir dille aktarılabilmektedir. Dolayısıyla, ırkçı nefret söylemi içeren bütün açıklamalar dikkate alınarak bunlara karşı etkin önlemlere başvurulmalıdır. Tavsiye kararda ırkçı nefret söylemi olarak örneklendirilen hususlar; birey ve grupların sözlü, yazılı ya da internet ve sosyal ağlar gibi elektronik medya üzerinden ifadeleri, spor etkinlikleri gibi kamuya açık etkinliklerde ırkçı sembollerin, resimlerin ve davranışların sergilendiği sözlü olmayan ifadeler olarak belirtilmektedir (İHOP, 2013).

Dirini'nin (2010: s. 70) çalışmasında konu bakımından önemli bir husus; fanatikliğe kayan ve hakaret içeren bir tarzda yazılan yorumların en çok etnik temelli haberlere yapılmasıdır. Buralarda nefret söylemi %80 gibi yaygın bir oranda kullanılmaktadır.

Dünyanın her yerinde, etnik köken farklılıkları nedeniyle insanlar nefret söylemine maruz kalabilmektedir. Irkçı nefrete konu olabilecek gruplar; yerli halklar, soy bazlı gruplar, göçmenler ve vatandaş olmayanlar, göçmen işçiler, sığınmacı ve mülteciler, kadınlar ve diğer kırılgan grup mensupları olarak sıralanmıştır (Çelik E. , 2013, s. 219). Bunun bir yansıması, özellikle göçmenlerden oluşan bu kişilerin potansiyel bakımdan suçlu olarak değerlendirilmeleridir. Örneğin, Alp'e (2016: s. 169) göre nefret söylemi ve suçuna maruz kalan Çingeneleşenler çoğu zaman yıllarca yaşadıkları bölgeden ayrılmak zorunda bırakılmaktadır. Sürekli potansiyel suçlu olarak görülmek güvensizlik ve yalnızlık duygusunu daha da arttırmaktadır. Genellikle bir arada, özel bölgelerde yaşamaya itilen bu insanlar, hayatın her alanında evsahibi toplum üyeleri tarafından farklı olarak değerlendirilmektedir. Ancak etnik nefret söylemine maruz kalanların her durumda göçmenler olduklarını iddia etmek de mümkün değildir. Özellikle coğrafi keşiflerin ve sömürge hareketlerinin sonucunda, dünyanın bazı kısımlarında evsahibi toplum üyeleri ötekileştirilmiş ve daha sonra gelerek o ülkelere yerleşen göçmenler tarafından farklı olarak sayılmışlardır. Sonuç olarak, o toprakların asıl yerleşikleri, daha sonra ırkçı nefret söylemine maruz kalmışlardır.

1.2.2.2. Cinsiyetçi nefret söylemi

Yukarıda belirtilen sözleşmede ve tavsiye kararında hassas gruplar arasında kadınlar da belirtilmektedir. Gerçekten de nefret söylemi genel olarak kadınlar özelinde karşı cinse de yönelebilmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda kadınlara

yönelik nefret söyleminin hayatın doğal akışında kendisini gösterebildiğine tanık olunmaktadır. Bu durum, özellikle kadınların geleneksel olarak kendilerine biçilen görevlerinden sıyrılarak toplumsal düzeyde görünürlüklerinin artmasıyla ortaya çıkmaktadır (Vardal, 2015, s. 178). Kadınların toplumsal yaşamda hak ettikleri yere ulaşmaları, kendilerine yönelen nefret söylemini de beraberinde getirebilmektedir. Bu anlamda, çeşitli alanlarda pozitif ayrımcılığa başvurulduğu da görülmektedir.

Cinsiyetçi nefret söyleminin bir diğer boyutu da kadınlara yönelik şiddette kendisini göstermektedir (Vardal, 2015, s. 179). Dile yerleşen atasözleri bağlamında çeşitli platformlarda bu konudaki örnekler paylaşılabilmektedir. Doğrudan kadınlarının zihinsel yetersizliğini iddia eden bir anlam taşıyan ‘saçı uzun aklı kısa’ ya da ‘kadın kısmının saçları uzun olur, aklı kısa’ gibi örnekler, bu doğrultuda değerlendirilebilecek atasözleridir (Yığıtoğlu ve Yalçınkaya, 2016, s. 1662). Daha önce de belirtildiği gibi, Aziz (2018) sosyal medyada, halka açık yerlerde kadınların taciz edilmesinin dini kıyafet kurallarını “ihlal ettikleri” gerekçesiyle ilişkilendirilmesinin Bangladeş’te çok yaygın bir eğilim olduğunu ifade etmektedir.

Bununla birlikte, kadınlara yönelik şiddete ilişkin yeni medya araçlarında farkındalık yaratılmasına yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Sosyal medyada kadına şiddet haberleri gündem başlıkları arasına girmekte, faillere yönelik etiketlerle ceza talebinde bulunmaktadır. Bazı durumlarda, sosyal medya üzerinden örgütlenen bireylerin, ilgili otoriteleri teşvik ederek nefret söylemlerinin ve eylemlerin cezasız kalmamasına katkıda bulunabildikleri de bilinmektedir. Bununla birlikte, Taş’ın (2018: s. 21) da dikkat çektiği üzere, Türkiye ve Bangladeş gibi kadına yönelik şiddetin yüksek olduğu ülkelerde, toplumsal farkındalık yaratma çabası önemli olmakla birlikte, bu amacın aksine ataerkil ideolojinin değirmenine su taşıyan söylemlerden de kaçınmak gerekmektedir. Bu çerçevede haberlerde ve paylaşımlarda kullanılan görüntüler özenle seçilmeli; sansasyon haberciliğinden, şiddeti estetize eden, mağduru sorumlu kılan ve mağduru incitebilecek görsel ve dil kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Farklı şekillerde kendisini gösterebilen cinsiyetçi nefret söyleminin bir diğer boyutu da LGBTİ (lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel, travesti, interseksüel) bireylere yönelen nefret söylemidir. Karşı cinse ilgi duyan (heteroseksüel) cinsel kimlik dışındakileri hedef alan nefret söylemlerinde genellikle LGBTİ bireyler hedef alınarak, bu cinsel kimlikler toplumda iğrenç ve sapkın olarak etiketlenmektedir

(Çınar, 2013, s. 209). Çoğunlukla sapkın olarak değerlendirilen ve kişilerin doğasının gözardı edildiği bu durumlara, neredeyse dünyanın her yerinde rastlanabilmektedir. Weber'e (2009, s. 4) göre AİHM henüz cinsiyetçi nefret söylemi kavramını ele almamış olsa da homofobik söylem de nefret söylemi olarak değerlendirilebilecek bir kategori içinde yer almaktadır.

1.2.2.3. Din ve nefret söylemi

BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, kesişimsellik prensibi doğrultusunda ve dini liderlerle inançların eleştirilmesinin veya yorum yapılmasının yasaklanmaması ya da cezalandırılmaması gerektiğini dikkate almak suretiyle, çoğunluğun benimsediğinden farklı bir dine inanan etnik grupların mensuplarına yönelik nefret söylemini de hedef almaktadır (İHOP, 2013). Dine ilişkin nefret söylemi; İslamofobi, antisemitizm ve etno-dini gruplara yönelik benzeri nefret ifadeleri veya terörü ve soykırımı körükleyen nefret söylemini de içermektedir. Keza, koruma altında olan grupların kalıp yargı ve damgalamalara maruz kalması da bu açıdan Komite'nin özenle üzerinde durduğu hususlar arasındadır.

Nefret söylemine karşı oluşturulan yasalar, zaman içinde dini nefret söylemini de bünyesine almıştır. Ancak bu konuda hala bazı belirsizlikler bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, dini liderler ile inançların eleştirilmesinin ya da yorum yapılmasının yasaklanmaması veya cezalandırılmaması gerektiği düşünülmektedir. Dini nefret söylemine ilişkin yasalar çerçevesinde bugün artık dini açıdan özgür düşünme biçimleri ya da ateizm ceza konusu yapılmamaktadır. Ancak dini nefret söylemine ilişkin kriterler hala muğlaktır. Özgür toplumlarda bazı dini gruplar eleştirilere karşı daha fazla toleranslı olmakla birlikte, hassasiyetlerine bağlı olarak diğer dini gruplar infiale gelerek aşırı tepki verebilmektedir. Hangi dinin hangi kutsalı daha önemlidir ve hangi dini grup diğerlerine göre daha fazla hassasiyete sahiptir gibi sorular bu noktada akla gelmektedir. Dirini'nin (2010: s. 63) de çalışmasında belirttiği üzere, Türkiye'de ana akım medyanın biz tanımı çerçevesinde Türk, Müslüman, Sünni, Heteroseksüel, erkek, muhafazakâr kalıplar özdeşleştirilmiştir.

Bangladeş bakımından ise, Aziz'in (2018) verdiği örnekler çerçevesinde, ateist blogculara yönelik saldırılar ve Zafar İkbâl'in bıçaklanması olayı, dinsel nefret söyleminin bariz örnekleridir. Bu örneklerde nefret söylemi, nefret suçunu da

beraberinde getirmiştir. Keza, İnceoğlu ve Sözeri'nin (2012: s. 26) yukarıda belirtilen çalışmaları kapsamında, Hrant Dink cinayetine giden süreçte medyanın dini ve ırkçı nefret söylemi de etkili olmuştur.

Antisemitizm ve İslamofobi, bugün dini nefret söylemi bağlamında akla gelen bilindik örneklerdir. Batı dünyasında özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra konuşulmaya başlayan İslamofobi ve anti-İslamizm, toplumsal bir nitelik kazanmış ve toplum bireylerini ayıştırmıştır (Kaya ve Akıncı, 2018, s. 83). Bazı terör eylemlerinin İslamcı olduklarını iddia eden radikal terör örgütlerince üstlenilmesi, dünya genelinde bir İslamofobi olgusuna neden olmuştur. Özellikle Bangladeş bağlamında ele aldığımızda, önceki bölümlerde Bangladeş özelinde mültecilerin güvenlik tehditlerine vurgu yapılırken İslami terör örgütleri şeklinde ayrı bir sınıflandırmaya gidilmektedir. Yine mezhep farklılıkları da dini nefret söylemi çerçevesinde gündeme gelebilmektedir. Vardal'ın (2015: s. 149-150) ifadesiyle, bir partiye oy vermeyenlerin dini inançlarının sorgulanması, başörtüsünün siyasal simge olarak değerlendirilmesi ya da kadınlar üzerinden inanç tartışmaları yapılması örneklerinde olduğu gibi, din ve nefret söylemi, bazı durumlarda cinsiyetçi ve siyasi nefret söylemleri gibi diğer nefret söylemi çeşitleriyle de örtüşebilmektedir.

İslamofobinin medyaya yansıyan bir diğer boyutu ise, Koç'un (2018: s. 230) da çalışmasında tespit ettiği üzere, Araplar üzerinden İslam dinine yapılan sözlü saldırılardır. İslamın Arap dini olduğu, pedofiliyi desteklediği, entegrasyonun bir işe yaramadığı, Müslümanların her zaman çağdışı ve yabancı kalacağı şeklinde yorumlarla karşılaşmak mümkündür.

AİHM'nin Norwood / Birleşik Krallık kararı (16 Kasım 2004) din ve nefret söylemi açısından güzel bir örnektir. Başvurucu üye olduğu İngiliz Ulusal Partisi tarafından dağıtılan ve İkiz Kuleleri alevler içinde gösteren ve altında "İslam, Britanya'dan dışarı- Britanya Halkını koruyun" yazısı yer alan bir posterini penceresine asmıştır. Neticede bir dini gruba karşı ağır düşmanlıktan dolayı mahkûm olmuştur. Başvurucu, ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğini öne sürmüş, AİHM başvurusunun kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir (konu bakımından bağdaşmaz). Mahkeme, bir dini gruba karşı genel ve öfkeli bir saldırının ve söz konusu grubun bir bütün olarak son derece ağır bir terörizmle irtibatlandırılmasının başta hoşgörü, toplumsal barış ve ayrımcılıktan kaçınma gibi Sözleşmenin beyan ettiği ve güvence altına aldığı değerlerle bağdaşmadığını belirlemiştir. Mahkeme, bu nedenle başvuranın

penceresinden gösterdiği posterin, Sözleşme'nin 17. maddesi (hakların kötüye kullanılması yasağı) anlamı dâhilinde bir fiil teşkil ettiğini ve bu yüzden başvuranın Sözleşme'nin 10. maddesi (ifade özgürlüğü) kapsamında koruma talep edemeyeceğine karar vermiştir.

Türkiye ve Bangladeş açısından konuyu değerlendirdiğimizde iki husus göze çarpmaktadır. Öncelikle, çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte Türkiye'de Suriyelilere yapılan nefret söyleminde dini nefret söylemi unsurlarına rastlamak mümkündür. İkinci olarak ise, Bangladeş'te dini nefret söylemi Müslüman olmayan gruplara yönelmekte ve yaygın olarak şiddete varabilmekte, Müslüman imajı ise verilen alt mesajlarla terörizmle ve radikallikle bağdaştırılmaktadır.

1.2.2.4. Siyasal nefret söylemi

Siyasal nefret söylemi, Vardal'ın (2015: s. 150) tanımına göre; siyasal bir düşünceyi ve bu düşüncenin takipçilerini hedef alan söylem olup, bazen bir ideolojinin tamamını, bazen yalnızca bir veya birkaç siyasi partiyi, bazen ise çok daha küçük grupları hedef alabilmektedir. Bu çerçevede, siyasal nefret söyleminin; siyasi partilere, kişiliklere, düşüncelere, görüşlere ve bu siyasi görüş ve düşüncelere sempati duyan seçmen kitlesine yönelen nefret söylemi olduğunu belirtmek mümkündür.

Vardal'a (2015: s. 153) göre Türkiye açısından yeni medya, laiklik ve İslam dini çerçevesinde tartışılan ikiliğin yaygınlaşması ve keskinleşmesi açısından etkin bir alan olmuştur. Siyasi görüşler çerçevesinde internet ortamında yapılan paylaşımlar ve kullanıcı yorumları, çoğu zaman karşılıklı ağır hakaretler ve ithamlar içermektedir. Bu açıdan tespitleri Dirini (2010) ile örtüşmektedir. Mizahi unsurlara da yer verilerek paylaşımı yaygınlaşan sözkonusu içerikler, nefret söylemini beslemektedir. Toplumun her kesiminden kişiler tarafından bu söylemler kolaylıkla içselleştirilmekte ve paylaşılmaktadır. Benzer şekilde, din de özellikle sosyal medyada kişisel bir vicdan ve inanç meselesi dışında siyasi kimlik çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Siyasal nefret söyleminin toplumsal huzur açısından ortaya koyduğu tehdit önemlidir. Bu açıdan, Bulunmaz'ın (2015: s. 84-85) araştırmasında ortaya çıkan bir husus tehditin boyutunu gözler önüne sermektedir. Son zamanlarda siyasi konularla ilgili toplumda ayrışmalar olmuş, aile ve arkadaşlık ilişkileri bozulmuş, parti

tarafgirliğı yolsuzluk gibi hususları gözardı etmeye neden olmuş ve medyadaki nefret söylemleri yüzünden insanlar tanımadıkları insanlara karşı dahi nefret duymaya başlamışlardır.

Siyasal nefret söylemi açısından bir diğer önemli husus da siyasilerin eylem ve söylemleridir. Siyasi tartışmaların içinde bulunan herkes ifade özgürlüğünün genel sınırlamalarına tabidir. Bununla birlikte, kamu yararı amacıyla parlamento üyelerine yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığı şeklinde bağışıklık ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Yasama bağışıklığı, milleti temsil eden milletvekillerinin siyasi faaliyetleri nedeniyle bir baskı altına alınmalarını önleme amaçlıdır (Özbudun, 2005, s. 109). Bununla birlikte, siyasi beyanlara da bazı durumlarda sınırlar getirilebilmektedir. Her türlü söylemde olduğu gibi, siyasi söylemlerin de herhangi bir ayrımcı, ırkçı ya da hoşgörüsüzlük içermesi, demokratik toplumlardaki özgürlük anlayışıyla bağdaşmamaktadır (Ozulu, 2014, s. 21). Temsil ettikleri kitle bakımından ayrı bir sorumluluğu bulunan siyasi kişiliklerin siyasi nefret söyleminin doğmasına neden olmaları halinde yasama bağışıklıkları da kaldırılabilir.

BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, 35 No’lu Genel Tavsiyesi çerçevesinde; akademik tartışmalarda, siyasi toplantılarda ya da benzeri etkinliklerde nefreti, aşağılamayı, şiddeti ya da ayrımcılığı körüklemekten dile getirilen fikir ve düşüncelerin – görüşler tartışmalı olsa dahi – ifade özgürlüğü hakkının meşru kullanımı olarak değerlendirilmesi görüşündedir (İHOP, 2013).

Çınar’ (2013: s. 139) göre, modern kapitalist toplumlarda hâkim olan ideoloji üzerinde, çoğu zaman Muhafazakâr sağ ideolojilerin etkisi yüksektir ve yukarıdan ayrımcılığın toplumsallaşması, temeline ötekine yönelik düşmanlığı koyan bu tür ideolojilerin hâkim ideoloji haline geldiği zamanlarda hız kazanmaktadır. Uluslaşma süreçleri sancılı geçen ülkelerde de yaygın ayrımcılık türlerinin kökeninde de çoğu zaman siyasi iktidar, diğer bir deyişle devlet yer almaktadır. Basın da başından bu yana iktidarla olan bağı ve ilişkisi çerçevesinde, resmî kimliğin arzu edilen özellikleri dışında kalan tüm değerleri dışarıda bırakan bir resmî tutum benimsemektedir. Dolayısıyla, siyaset kurumunun ve bu çerçevede medyanın siyasi nefret söylemine katkısı, bu analizle anlam kazanmaktadır.

Yeni medya araçlarında medya mensupları ya da kullanıcıların çoğu zaman anlayıştan uzak davranarak kutuplaştıkları ve kimi zaman hakarete dönüştüğü

görülmektedir. Yukarıda belirtilen Dirini'nin (2010: s. 70) çalışması bu konuyu gözler önüne sermektedir. Bu ise, topluma hizmet etmesi beklenen siyaset mekanizmasının tabiri caizse rayından çıkmasına ve kutuplaştırıcı bir nitelik taşımasına yol açmaktadır. Yukarıda da tartışıldığı gibi, siyasi partilerin temsil ettikleri dini, cinsiyetçi, milliyetçi ya da diğer konulardaki görüşler çerçevesinde, siyasi nefret söyleminin aynı zamanda dini, cinsiyetçi ya da ırkçı nefret söylemleriyle de birlikte kullanıldıkları da görülmektedir.

Vardal'ın çalışmasındaki tespitleri de bu çerçevede önemlidir. İncelenen kullanıcı yorumlarında bir kısım kullanıcı, Suriyeli mülteciler konusunda olayı, AK Parti Hükümeti'ne ve hükümete oy veren kişilere yönelik siyasal nefret yöntemine dönüştürmüştür (Vardal, 2015, s. 147). Bu noktada asıl önem taşıyan husus, yorumların önemli bir çoğunluğunun hükümetten ziyade hükümete oy veren kişilere yönelik nefret söyleminden oluşmasıdır (Vardal, 2015, s. 151). Bu söylemlerin doğrudan iktidar partisini hedef alması da yorum yapanların siyasi görüşlerinden ayrı düşünülemez.

Sonuç olarak, siyasal nefret söylemi de etnik, dini ya da cinsiyetçi nefret söylemi kadar önemlidir ve daha da önemlisi, çoğu zaman bu nefret söylemleri aynı anda çeşitli nefret söylemlerini bir arada bulundurmaktadır. Siyasilerin faaliyetleri esnasında birbirlerini hedef almaları siyasi rekabet çerçevesinde görülse bile, yukarıda belirtilen çalışmalar çerçevesinde asıl etkinin seçmenler bazında ortaya çıktığı görülmektedir. Bu da toplumda ayrışmalara neden olmaktadır. Sorun, göçmenler bağlamında daha ciddi bir hal almaktadır. Etnik ve siyasi nefret söylemleri bir arada bulunduğu, göçmenlere yönelik nefret söylemi de artmaktadır.

II. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1. Örneklem

Tez çalışmasında, Türkiye’de ve Bangladeş’te çevrimiçi yayın yapan haber sitelerinde 2018 ve 2019 yıllarında yer alan haberler inceleme konusu yapılmıştır. Bu çerçevede, SimilarWeb internet sitesinin 1 Şubat 2020 tarihli sıralaması çerçevesinde Türkiye’de ilk iki sırada yer alan Hürriyet ve Sabah gazetelerinin internet sitelerinde yer alan haberler incelenmiştir (SimilarWeb, 2020).

Bangladeş’te ise, önde gelen İngilizce haber siteleri olarak, Bangladeş’in ilk internet haber sitesi www.bdnews24.com ve Bangladeş’in en yüksek tirajlı internet haber sitesi www.thedailystar.net internet sitelerinde yer alan haberler incelenmiştir.

2018 ve 2019 yıllarında Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında yer alan haberlerin sayısı binlerle ifade edildiğinden, her bir haber sitesinden onar tane olmak üzere toplam kırk haber seçilmiş ve Teun van Dijk’in eleştirel haber çözümlemesi çerçevesinde bu haberler incelenmiştir. Seçilen haberler, nefret söylemi unsurlarını barındırmaları bağlamında seçilmiştir.

2.1.1. Türkiye Basını

Bu bölümde ilk olarak, Türkiye medyasında seçilen haber kaynaklarının haberleri, Teun van Dijk’in sistematığı çerçevesinde analiz edilecektir. Bu da makro ve mikro yapılar olarak iki ana çerçevede yapılacaktır.

2.1.1.1. Makro yapı

Van Dijk’e göre, haber söylemleri, söylem içinde yapılandırılan temalardan oluşan makro önermelerden oluşmaktadır. Söz konusu önermelerde; eksik bilgi,

genelleme, kurgulama gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Haber başlığında yer, dönem ve zaman gibi bilgilere yer verilmemesi eksik bilgidir. Genelleme; belirli bir gruba ya da konuya ait özelliklerin yalnızca tek bir kavramla açıklanmasıdır. Kurgulama ise, eylemlerin genelleştirilmesi yoluyla bir terimin altında birden fazla eylemin özetlenmesidir. Keza, haberin şematik özelliği de önem taşımaktadır. Haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlardan önce gelen başlıklar haberin değerlendirilmesinde ilk incelenecek hususlardır. Başlıkların yanı sıra, haber girişleri, haber metninin ilk paragrafı olan spotlar, ana olay, haber kaynakları, ardalan ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri ve fotoğraflar gibi unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır.

Tematik yapı: Tematik yapı, haberin ana fikrini oluşturan unsurlardan ibarettir. Bahsekonu unsurlar, haber başlıkları, haber girişleri ya da giriş cümleleri gibi unsurlardır. Tematik yapı incelemesinin önemi, habere ilişkin anafikrin anlaşımını sağlamalarıdır. Gerek Türk medyasında gerekse Bangladeş medyasında haber başlıkları ve girişlerine başvurulduğu görülmektedir. Bu açıdan incelemeler, ilgili unsurlar bağlamında gerçekleştirilmektedir.

Başlıklar: 2018 ve 2019 yıllarındaki haberlerde incelenen başlıklarda eksik bilgi kullanıldığı; yer ve zaman gibi bilgilerin bulunmadığı görülmüştür. Bazı başlıklarda belirli bir kurgulama yapılarak eylemler özetlenmiştir. Haberlerde tekil zamirler kullanılmakla birlikte, Suriyeli kimliği vurgulanarak mülteciler ön plana çıkarılmıştır. Kimi zaman olayla ilgili doğrudan bilgi verilen başlıklarda genellikle olayla ilgili ana bilgi sunulmamaktadır. Buna güzel bir örnek, bir numaralı başlık ve alt başlıkta görülmektedir (Hürriyet, 27 Ağustos 2018). Başlığa bakıldığında yine Suriyeli kadınların Türkçe konuşamamaları kendi suçlarıymış algısına sebebiyet verilmektedir. Keza, “Suriyeli kadınlar” ifadesiyle de cinsiyetçi bir yaklaşım öne çıkarılmaktadır.

2018 ve 2019 yıllarına ilişkin seçilen başlıklar aşağıdaki gibidir:

- Başlık: “Türkiye’deki Suriyeli kadınlar:” (Hürriyet, 27 Ağustos 2018)
- Alt Başlık: “Yüzde 70’i Türkçe konuşamıyor” (Hürriyet, 27 Ağustos 2018)
- Başlık: “Suriyeli, kaçak eşyalarla yakalandı” (Hürriyet, 12 Eylül 2018)

- Başlık: “Eşini fuhuş yapmaya zorlayan Suriyeli gözaltına alındı” (Hürriyet, 14 Temmuz 2018)
- Başlık: “Suriyeli cinayetinde 'yüksek sesli müzik' ve 'küfürleşme' iddiası” (Hürriyet, 17 Mayıs 2018)
- Başlık: “Bıçaklanarak öldürülen Suriyeli Dima'nın amcası gözaltında” (Hürriyet, 20 Haziran 2018)
- Başlık: “64 yaşında Suriyeli eş peşine düştü, iki kere aynı şekilde dolandırıldı” (Hürriyet, 19 Şubat 2018)
- Başlık: “Kahvehanede Suriyeli kadınlara fuhuş yaptırıldığı iddiası” (Sabah, 25 Eylül 2018)
- Başlık: “Suriyelilerin kavgası güvenlik kamerasına işte böyle yansıdı” (Sabah, 7 Mart 2018)
- Başlık: “Taksim'de Filistinli kadının bileziğini çalan Suriyeli yakalandı” (Sabah, 29 Ekim 2018)
- Başlık: “Dini nikâhla evlendiği Suriyeli kız tarafından dolandırıldığını iddia etti” (Sabah, 6 Haziran 2018)
- Başlık: “Suriyeli anne-kız cinayetinin altından 'yasak aşk' çıktı” (Sabah, 10 Mayıs 2018)
- Başlık: “Evinde eşiyle yakaladığı arkadaşını bıçaklayan Suriyeli'ye 17 yıl hapis istemi” (Hürriyet, 18 Aralık 2019)
- Başlık: “Tarım işçisi çift cinayetinde 3 Suriyeli tutuklandı” (Hürriyet, 9 Mart 2019)
- Başlık: “‘Kafa keserim’ demişti... O Suriyeli sınır dışı edilecek” (Hürriyet, 30 Mayıs 2019)
- Başlık: “Suriyeli tarım işçileri kavga etti: 2 kardeş yaralı” (Hürriyet, 25 Haziran 2019)
- Başlık: “Reyhanlı'dan 6 ayda, 6 bin 283 Suriyeli sınır dışı edildi” (Sabah, 24 Temmuz 2019)

- Başlık: “Suça karıştığı tespit edilen Suriyeliler sınır dışı edildi” (Sabah, 9 Temmuz 2019)
- Başlık: “1'i görme engelli 3 Suriyeli tarihi Tevrat'ı satmaya çalışırken yakalandı” (Sabah, 31 Mayıs 2019)
- Başlık: “Ankara'da Suriyeli üç DEAŞ şüphelisi tutuklandı” (Sabah, 4 Kasım 2019)
- Başlık: “Sultangazi'de Suriyeli uyuşturucu satıcılarına operasyon” (Sabah, 19 Temmuz 2019)

Başlıklardan görüleceği üzere, incelemeye konu yapılan haber başlıklarının tamamında Suriyeli vurgusu ön plandadır. Örneğin, üç DEAŞ şüphelisi tutuklanmasına ilişkin haber başlığında Suriyeli ifadesi de belirtilmiştir. Keza, sınır dışı etme vurgusu da oldukça fazladır ve bir tehdit unsuru oluşturmaktadır.

Haber Girişleri: Olay hakkında bilgi veren haber girişleri olayı özetler mahiyettedir. İncelenen haberlerin neredeyse tamamında haber girişi verildiği görülmektedir:

1. BM tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadınların büyük bölümü Türkçe bilmiyor. Barınma en büyük sorun. Sadece yüzde 15’i gelir getiren işlerde çalışıyor. Kızların yaşı büyüdükçe okullaşma oranı düşüyor. 15 yaş üstü kızların yüzde 23’ü okula gidiyor. (Hürriyet, 27 Ağustos 2018)
2. Tekirdağ'da yurda kaçak elektronik eşya sokan Suriye uyruklu M.E., evinde 250 bin lira değerindeki kaçak telefon ve telefon malzemesiyle evinde yakalandı. (Hürriyet, 12 Eylül 2018)
3. Malatya'da eşi Suriyeli Rabarın A.'yı (23) para karşılığı fuhşa zorladığı, karşı çıkınca da dövdüğü iddia edilen Yasser A. (34) ile fuhuş yapmak için eve gelen Ahmet El H. (32) gözaltına alındı. (Hürriyet, 14 Temmuz 2018)
4. Antalya'da, Suriyeli Muhammed Abuşer'in geçen yıl çıkan kavgada öldürülmesi ve 2 kişinin yaralanmasıyla ilgili tutuklu 2 sanığın yargılanmasına 6'ncı Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Sanık

Alihan Erdeğer, savunmasında kavganın, yüksek sesli müzik ve küfürleşmeden kaynaklandığını ileri sürdü. (Hürriyet, 17 Mayıs 2018)

5. Gaziantep'te 64 yaşındaki Mehmet Ceylan, evlenme vaadiyle tanıştırıldığı 2 Suriyeli kadın tarafından dolandırıldı. Ceylan, kadınlar evi terk edince, jandarmaya şikâyetinde bulundu. (Hürriyet, 19 Şubat 2018)
6. Mersin'de ruhsatsız işlettiği bir kahvehane özel bölüm açarak, 3 Suriyeli kadına fuhuş yaptırdığı iddia edilen zanlı yakalandı. Fuhuş yaptırdığı iddia edilen A.G. adliye sevk edildiği sırada gazetecilere, "Hakkımdaki iddialar yalan. Onlar misafirdir. Suçsuz yere kelepçe taktılar" dedi. (Sabah, 25 Eylül 2018)
7. İstanbul İkitelli'de Suriyeli iki grubun kavgasında 1 kişi bıçaklanarak ağır yaralandı. Hastaneye kaldırılan ağır yaralı kurtarılamadı. (Sabah, 7 Mart 2018)
8. Taksim'de Suriyeli 3 kadın, metrodan çıkan 6 Filistinli kadının çantalarından yankesicilik yöntemiyle bir altın bilezik çaldı. Olayın ardından zanlılardan biri yakalandı. (Sabah, 29 Ekim 2018)
9. Nevşehir'in Derinkuyu ilçesinde çiftçilik yapan Özgür Şen (27), perşembe günü Hatay'a gidip, ailesine 8 bin lira başlık parası ödediği Cevher (21) isimli Suriyeli kız ile cumartesi günü dini nikâh kıydı. Genç kız, aynı gün, düğün için alınan 15 bin liralık takıyla kaçıp, ortadan kaybolurken, polise şikâyetinde bulunan Özgür Şen, "Bu dolandırıcıların yakalanıp, cezalandırılmasını istiyorum" dedi. (Sabah, 6 Haziran 2018)
10. Kayseri'de kendisini yatak odasında elbise dolabında saklanırken yakalayan arkadaşı Zekeriye E.'yi (27) bıçaklayıp, onun eşiyle kayıplara karışan firari Suriye uyruklu Waaled Alsalm (19) hakkında, 17 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. (Hürriyet, 18 Aralık 2019)
11. Çorum'un Alaca ilçesinde, tarım işçisi Yusuf Sezgin (28) ve Suriye asıllı eşi Fatma Sezgin'i (28) evlerinde bıçakla öldürdükleri iddiasıyla gözaltına alınan Suriye uyruklu 8 şüpheliden 3'ü tutuklandı. Suriye'deki aile meclisinde alınan infaz kararının ardından işlendiğini öne sürülen

çifte cinayetle ilgili Fatma Sezgin'in kardeşi S.D. ise aranıyor. (Hürriyet, 9 Mart 2019)

12. Bursa'da, internetten yayın yapan yerel kanalın muhabirine verdiği röportajda "Kafa keseceğim" dediği gerekçesiyle gözaltına alınan ve mahkemece adli kontrol şartıyla serbest bırakılan Suriyeli A.A.F. (24), yarın sınır dışı edilecek. Yeniden evinde gözaltına alınan A.A.F., Bursa İl Göç İdaresi'ne teslim edildi. (Hürriyet, 30 Mayıs 2019)
13. Karaman'da, Suriyeli tarım işçileri arasında çıkan demir çubukların kullanıldığı kavgada 2 kardeş yaralandı. Birinin durumu ağır olan kardeşler, hastanede tedaviye alındı. (Hürriyet, 25 Haziran 2019)
14. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde, son 6 ayda aranan ya da çeşitli suçlara karıştıkları belirlenen 6 bin 283 Suriyeli güvenlik kuvvetlerince yakalanarak Cilvegözü Gümrük Kapısı'ndan sınır dışı edildi. (Sabah, 24 Temmuz 2019)
15. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 6 ayda Genel Bilgi Toplama (GBT) kontrolü yapılan 60 bin 669 Suriyeliden, aranan ve suça karıştığı tespit edilen 283'ünün sınır dışı edildiği öğrenildi. Ekipler, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahalle, ev, iş yerleri ve cami önlerinde GBT kontrolü yapılıyor. (Sabah, 9 Temmuz 2019)
16. Adana'da tarihi Tevrat'ı satmayı planlayan 1'i görme engelli 3 Suriyeli, yakalandı. (Sabah, 31 Mayıs 2019)
17. Ankara'da terör örgütü DEAŞ'a yönelik operasyonda gözaltına alınan altı kişiden üçü tutuklandı. (Sabah, 4 Kasım 2019)
18. Sultangazi'de uyuşturucu hap satışı yapan Suriye uyruklu iki kişi mahalle bekçilerinin kimlik kontrolü sırasında yakalandı. Operasyon devamında şüphelilerle bağlantılı oldukları tespit edilen 4 şüpheli ile birlikte 6 kişi tutuklandı. (Sabah, 19 Temmuz 2019)

Haber girişlerinde 5N1K (ne, ne zaman, nerede, nasıl, neden, kim) sorularının cevaplarının olup olmadığı da incelenmiş ve 5N1K sorularının kısmen cevaplandığı görülmüştür. Ne ve nerede soruları tüm haber girişlerinde cevabını bulurken, ne zaman, nasıl ve neden soruları kısmen cevaplandırılmıştır. Kim

sorusunun cevabında ise haber başlığıyla tutarlı olarak “Suriyeli” kimliği ön planda tutulmuştur. Failin bir Türk de olabileceği suç olaylarında özellikle haber başlığında failin Suriyeli olduğunun özellikle vurgulanması, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz algıyı pekiştirici niteliktedir. Mağdurun Suriyeli olduğu durumda da yine Suriyeli kimliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum belki de normalde gözardı edilebilecek haberlerin daha cazip hale getirilmesine yönelik bir tutumdur.

Hürriyet gazetesinin haber girişlerinde genellikle habere ilişkin detaylı bilgi yer almaktadır. Yalnızca bir haberde haber girişi kullanılmamıştır. Sabah gazetesindeki haberlerde de yine bir adet haberde haber girişi bulunmazken diğerlerinde ise haber girişlerinin çok kısa tutulduğu ve başlıktan öteye gitmediği görülmektedir.

Şematik Yapı: Şematik yapıda, haberlerin sunumu, ardaan bilgisi bağlamında incelenmektedir. Şematik yapı bağlamında haberler ele alındığında, haberleştirilen olaylara ilişkin göçmenler özelinde ortaya çıkan ortak özellikler dikkat çekmektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberlerde genellikle hayatın içinden olaylar seçilmiştir. Haberlerde genellikle suç olayları haberleştirilmiştir. Gazeteler ana olayı haber girişlerinde vermiştir. Gazetelerde haber girişlerinde ve ana olayın sunuş biçiminde neredeyse ortak bir tutum bulunmaktadır. Failin ya da mağdurun Suriyeli olduğu durumda bu durum başlıkta ve haber girişinde özellikle belirtilmektedir. Yaşanan olayın bireysel bir suç olduğu ve mültecilerin geneline yansıtılamayacağı gibi ifadeler de kullanılmamaktadır. Dolayısıyla, isteyerek ya da istemeyerek, suç olaylarının bireysel bir sorun olmaktan ziyade mültecilere has nitelikte olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Örneğin, Sabah gazetesinin 31 Mayıs 2019 tarihli “1'i görme engelli 3 Suriyeli tarihi Tevrat'ı satmaya çalışırken yakalandı” başlıklı haberinde bir tarihi eser kaçakçılığı haberleştirilmekle birlikte Suriyeli vurgusu hem başlıkta hem de haber girişinde kullanılmıştır. Tarihi eser kaçakçılığı bir suçtur ve Türk vatandaşları da gerçekleştirebilmektedir. Ancak bu haberin Suriyeli vurgusuyla yapılmış olması Suriyeliler özelinde bu suçun yaygın olduğu izlenimi oluşturmaktadır. Benzer bir şekilde, Hürriyet gazetesinin 25 Haziran 2019 tarihli “Suriyeli tarım işçileri kavga etti: 2 kardeş yaralı” başlıklı haberinde de haber tarım işçilerinin kavgasına ilişkindir

ve bu kavgaların her an çıkması muhtemeldir. Ancak burada da sadece olayın haberleştirilmesine gidilmemiş, başlıkta ve haber girişinde Suriyeli vurgusu yapılarak Suriyelilerin kavgacı oldukları gibi bir imaj ortaya konulmuştur. Her iki haberde de haber metinlerinde aynı şekilde Suriyeli vurgusu sıklıkla yapılmaktadır.

Hürriyet gazetesinin 14 Temmuz 2018 tarihli “Eşini fuhuş yapmaya zorlayan Suriyeli gözüaltına alındı” haberinde de aynı gözlem geçerlidir. Eşini fuhuş yaptırmaya zorlayan kişinin Suriyeli olması özellikle ön plana çıkarılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, göçmenlerin özellikle kadınlar açısından karşı karşıya bulundukları büyük bir tehdit de fuhuştur. Ancak bu suç yalnızca mültecilere has olmayıp, ev sahibi toplum üyeleri de bu gibi fiilleri işleyebilmektedir. Haberde Suriyeli vurgusu yapılırken, arkaplanda göçmen ve fuhuş ilişkisi de bir şekilde hissettirilmektedir. Ayrıca haber metninde yer alan ifadelerle bakıldığında:

“Olay, sabah saatlerinde Cevherizade Mahallesi Cengiz Topel Caddesi'nde meydana geldi. Bir apartmanın bodrum katında oturan 2 çocuk annesi Rabarın A.'yı dün gece telefonla arayan eşi Yasser A., iddiaya göre Suriye uyruklu Ahmet El H.'nın eve geleceğini söyledi. Bir süre sonra eve gelen Ahmet El H.'nin, para karşılığı ilişkiye girmek istediği Rabarın A., buna karşı çıktı. Bunun üzerine Ahmet El H. telefonla Yasser A.'ya haber verdi. Eve gelen Yasser A., eşi Rabarın A.'yı tartakladı. Kadının çığlıkları duyan komşularının ihbarı üzerine olay yerine polis ekipleri sevk edildi. Rabarın A.'nın şikâyeti üzerine Yasser A. ve Ahmet El H. gözüaltına aldı. Kadın ve 2 çocuğu ise ifade işlemleri için polis merkezine götürüldü.”

“3 yıl önce 2 çocuğuyla Malatya'ya yerleşen Rabarın A.'nın ifadesinde eşi Yasser A.'nın baskısıyla daha önce de para karşılığında bazı kişilerle ilişkiye girdiğini söylediği belirtildi. Suriyeli kadın, ifadesinin ardından çocuklarıyla evine dönerken, şüphelilerin sorgusu ise sürüyor.”

Yukarıdaki haber metnine bakıldığında, ilgisiz iki yerde Suriyeli vurgusunun yapıldığı görülmektedir. İlkinde, fuhuş için eve gelecek şahsın Suriyeli olduğu belirtilmektedir. Burada suçun failinin milleti farketmemekte ve bunun bir suç olmasını değiştirmemektedir. Aynı şekilde, ikinci paragrafta da Olayın mağdurundan ‘Suriyeli kadın’ olarak bahsedilmiştir. Sadece Kadın ya da adı-soyadı yazılabilecekken yine Suriyeli vurgusu yapılmıştır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Ardalan bilgisi, olayların toplumsal, siyasal ve tarihsel yönlerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda haberlerde yeterli ölçüde ardalan bilgisinin sağlanması esas olmalıdır. Olayın

detaylarını anlaşılacak ölçüde bilmek olayı daha anlaşılır hale getirmekte ve habere ilişkin neden sonuç ilişkisi kurarak haberdeki gömülü ideolojinin anlaşılabilir olarak anlamlandırılmasını kolaylaştırmaktadır.

İncelenen haberlerde ardalın ve bağlam bilgisi bulunmamaktadır. Olayların en basit halleriyle ve yalnızca belirli bir çerçevede verildiği haberlerde, öne çıkan tek husus olayın bir tarafının, failin ya da mağdurun Suriyeli olmasıdır.

Hürriyet gazetesinin 27 Ağustos 2018 tarihli “Türkiye’deki Suriyeli kadınlar: Yüzde 70’i Türkçe konuşamıyor” başlıklı haberinde başlık araştırmayı doğru bir şekilde yansıtmaktan uzak olsa da haber metni araştırmaya ilişkin daha detaylı bilgiler paylaşmaktadır. Haber metnine baktığımızda, Suriyeli kadınların karşı karşıya bulundukları eşitsiz durumlar ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Ancak haber dili bu durumu tam olarak ortaya koyma bakımından yetersizdir. Suriyeli erkeklerin Türkçeyi konuşamama yüzdesi paylaşıldığında anlamlı bir karşılaştırma İmkânı sağlanacaktır. Keza, farklı milletlerden mültecilerin Türkçe konuşma oranları paylaşıldığında yine anlamlı bir karşılaştırma İmkânı sağlanacaktır.

BİRLEŞMİŞ Milletler Kadın Birimi, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği iş birliğiyle, mülteci kadın ve kız çocuklarının mevcut ihtiyaçlarını, hizmetlere erişimde yaşadıkları sıkıntıları ve geliştirilmesi gereken alanları belirlemek amacıyla yaptığı araştırma Suriyeli kadınların sıkıntılarının görünmeyen yüzünü ortaya koyuyor. İzlanda hükümeti tarafından finanse edilen araştırma için yedi farklı şehirde toplam 1291 Suriyeli kadın ve kız çocuğuyla görüşmeler yapıldı. Araştırmaya göre yüzde 70’i Türkçe konuşamazken, barınma koşulları en önemli sorunların başında geliyor.

Keza, Hürriyet gazetesinin 19 Şubat 2018 tarihli ve “64 yaşında Suriyeli eş peşine düştü, iki kere aynı şekilde dolandırıldı” başlıklı haberinde yine ardalın bilgisi tam olarak verilmemektedir. Yine ırkçı ve cinsiyetçi bir söylemin kullanıldığı haber metninde, Gaziantep’li bir vatandaşın evlenme vaadiyle tanıştırıldığı 2 Suriyeli kadın tarafından dolandırıldığı öne çıkarılmaktadır. Burada olaylar tek bir taraftan haberleştirilmiştir. Olaya ilişkin farklı bir ardalın bilgisi bulunması da muhtemeldir ve bu durum okuyucu tarafından bilinmemektedir. Olayda öne çıkarılan hususlar olayın zanlısının Suriyeli ve kadın olmasıdır. Yine benzer bir haber Sabah gazetesinde 6 Haziran 2018 tarihli olarak yayınlanmış ve yine bir Suriyeliyle evlenmek isteyen bir vatandaşın başlık parası ödediği ve takılar verdiği bir kadın tarafından dolandırıldığı iddiası haberleştirilmiştir. Burada da yine benzer şekilde olaylar tek yanlı ve ardalın bilgisi bulunmadan sunulmuştur.

Edinilen bilgiye göre, Oğuzeli ilçesinde yaşayan Mehmet Ceylan, bazı tanıdıklarının aracılığı ile ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli N.N sahte isimli bir bayan ile tanıştırıldı. Ceylan, yakınlarının talep ettiği 5 bin lirayı ödedikten sonra dini nikâh kıyarak Suriyeli_kadını evine getirdiği ve kadının yaklaşık bir ay sonra kendisinden ayrılmak istediğini söyleyerek gittiğini kaydetti. Evlenmek isteyen Mehmet Ceylan, başka bir tanıdığı aracılığıyla N.C sahte isimli başka bir Suriyeli_kadın ile tanıştı. Bu kadın için ise 6 bin 500 TL yakınlarına para verdi.

İkinci Suriyeli kadının da 20 gün sonra kendisini terk ettiğini söyleyen Ceylan, "İkinci Suriyeli kadın için yakınlarının talep ettiği 6 bin 500 lirayı ödedim. Daha sonra köye geldik imam da bize nikâh kıydı. O da 20 gün yanımda kaldı. Daha sonra ise 'ben gitmek istiyorum' dedi ve gitti. Sonradan öğrendim ki bunlar dolandırıcılık yapıyorlarmış. Yakınları da kadına fuhuş yaptırıyorlarmış. Şimdi ise görmek istiyorsan gel otelde gör diyorlar" diye konuştu.

Haber Kaynakları: İncelenen haberlerde ana kaynak muhabirin kendisidir. Muhabirler, resmî kurumlardan temin ettikleri bilgiler yoluyla bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Muhabirler bazı durumlarda resmî kurumların raporlarına, duruşma zabıtlarına, sanık ve tanık ifadelerine ve mağdur beyanlarına dayanmaktadır.

Bazı haberlerde muhabir olayın gerçekleştiğinin iddia edildiğini belirtmektedir. Bu şekilde olayların ardalan bilgisinin bir ölçüde haber metninden farklı olabileceği ihtimali de dışlanmamıştır. Yani iddialara dayalı haber metninin aksine gerçekler, ardalan bilgisi bağlamında haberde aktarılanların tam tersi de olabilecektir.

2.1.1.2. Mikro Yapı

Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriği çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması, basit ya da karmaşık olması, cümleler arası nedensel ve işlevsel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri mikro çözümlemede dikkat edilmesi gereken noktalaradır.

Sentaktik çözümleme: Van Dijk'in çözümleme modeli uyarınca sentaktik çözümleme, cümlelerin uzunluğu ve kısalığı, basitli ve karmaşıklığı, aktif ya da pasif olması gibi cümle yapısına ilişkin durumların incelenmesidir. İncelenen haberlerde görüldüğü üzere, haberlerin aktarılmasında cümleler pasif yapıda verilmiştir. Örneğin;

MALATYA'da eşi Suriyeli Rabarın A.'yı (23) para karşılığı fuhşa zorladığı, karşı çıkınca da dövdüğü iddia edilen Yasser A. (34) ile fuhuş yapmak için eve gelen Ahmet El H. (32) gözaltına alındı.

BURSA'daki evinde, bıçaklanarak öldürülmüş bulunan Suriye uyruklu Dima Aşaelim'in (18) katil zanlısı olduğu iddiasıyla tekstil işçisi amcası Bakrı A. (27) gözaltına alındı.

Mersin'de ruhsatsız işlettiği bir kahvehanede özel bölüm açarak, 3 Suriyeli kadına fuhuş yaptırdığı iddia edilen zanlı yakalandı.

Cümlelerin bu şekilde pasif yapıda verilmesi olayı meşrulaştırmaktadır. Zanlıların, mağdurların ya da tanıkların ifadeleri ve olayları anlatış biçimleri ise aktif yapıda verilmiştir. Cümleler genel itibari ile basit yapıdadır. Örneğin;

Ceylan her iki kadın ve yakınları hakkında Oğuzeli Jandarma Komutanlığı'na giderek, şikâyetçi olduğunu belirterek, "Kadınlardan ve yakınlarından şikâyetçi oldum. Onları mahkemeye verdim. Ya paramı verecekler ya da cezalarını çecekler" diye konuştu.

Ceylan, "İkinci Suriyeli kadın için yakınlarının talep ettiği 6 bin 500 lirayı ödedim. Daha sonra köye geldik imam da bize nikâh kıydı. O da 20 gün yanımda kaldı. Daha sonra ise 'ben gitmek istiyorum' dedi ve gitti. Sonradan öğrendim ki bunlar dolandırıcılık yapıyorlarmış. Yakınları da kadına fuhuş yaptırıyorlarmış. Şimdi ise görmek istiyorsan gel otelde gör diyorlar" diye konuştu.

Öte yandan A.G. adliyeye sevk edildiği sırada gazetecilere, "Ben bir şey demiyorum. Allah'a havale ediyorum. Hakkımdaki iddialar yalan. Onlar çalışan değil, misafirdir. Suçsuz yere kelepçe taktılar. Davacıyım" dedi.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bazı haberlerde pasif yapı kullanılırken olayın gerçekleştiğinin iddia edildiği belirtilmektedir. Bu durum olayın temelinin sorgulanabilmesine neden olmaktadır.

Kelime seçimleri: Haberlerde kullanılan kelime seçimleri, benimsenen ideolojik yapının ana noktasını oluşturması bakımından büyük öneme sahiptir. Haberlerde kullanılan kelimelerin seçimi, toplumsal aktörlerin sahip oldukları yaygın inançları ile habercinin ve haber sitelerinin dünya görüşünü ortaya koymaktadır. Haber metninde, aynı olaya ilişkin olarak bazı yerlerde terörist ifadesi kullanılırken, bazılarında ise özgürlük savaşçısı terimi tercih edilebilmektedir. Bu örnekte de açıkça görüldüğü üzere, aynı olaya ilişkin olarak aynı kişi için kelimelerin farklı kullanımı anlamı tamamıyla değiştirmektedir. İncelenen haberlerde Suriyeli kelimesine özellikle vurgu yapılmaktadır. Keza, Suriyeli kelimesinin yanı sıra,

“cinayet”, “kaçakçılık”, “dolandırıcılık”, “kavga” ve “fuhuş” kelimeleri de özellikle kullanılmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi, özellikle başlıklarda “Suriyeli” kelimesine sıklıkla başvurulmaktadır.

İş yerinde fuhuş yapan 1 kişi ile orada çalışan 3 Suriyeli kadın ve iş yeri sahibi A.G. Ahlak Büro Amirliğine getirildi. İş yeri sahibi olan A.G.'yi 'fuhuş, fuhuşa yer ve İmkân sağlamak' suçundan gözaltına aldı. Suriye uyruklu kadınlar İl Göç İdaresine teslim edilirken, A.G. isimli şahıs ise adliyeye sevk edildi.

Örneğin yukarıdaki haberde, fuhuş yapanlar olarak kadınların Suriyeli oldukları açıkça vurgulanmış, ancak “fuhuş yapan 1 kişi”den bahsedilirken milliyetinden bahsedilmemiştir.

Benzer şekilde, aşağıdaki haber metninde de bir paragrafta üç defa Suriyeli vurgusu yapılmıştır. Fail denmemekte, failin Suriyeli kadın olduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde, Fatma Süleyman olarak failin isminin belirtilmesiyle yetinilmemiş, Suriyeli vurgusu da yapılmıştır.

Olay, Taksim metrosu merdivenlerinde akşam saatlerinde yaşandı. Metro istasyonunda yürüyen merdivenlerden çıkan Filistinli 6 kadını takibe alan 3 Suriyeli kadın, ağzı açık olan çantadan bir kutuyu çaldı. Kalabalığın içinde yaşanan hırsızlık olayı bazı vatandaşlar tarafından fark edilince Suriyeli kadınlardan 2'si kaçtı. Hırsızlık olayına karıştığı iddia edilen ve hamile olduğu için kaçamayan Suriyeli Fatma Süleyman ise, olay yerine gelen polis ekipleri tarafından gözaltına alındı.

Haberlerde karşılaşılan bir diğer kelime grubu “sınırdışı etmek”tir. Bu durum Suriyeliler algısına olumsuz etkide bulunmaktadır. Örneğin;

Güvenlik güçleri tarafından, farklı zamanlarda yapılan çalışmalar kapsamında 60 bin 669 Suriyelinin kimlik kontrolü yapıldı.

Sorgulamalarda aranan ve suça karıştığı tespit edilen 283 Suriyelinin sınır dışı edildiği belirtildi.

BURSA’da, internette yayın yapan yerel kanalın muhabirine verdiği röportajda “Kafa keseceğim” dediği gerekçesiyle gözaltına alınan ve mahkemece adli kontrol şartıyla serbest bırakılan Suriyeli A.A.F. (24), yarın sınır dışı edilecek. Yeniden evinde gözaltına alınan A.A.F., Bursa İl Göç İdaresi’ne teslim edildi.

Hayatın olağan akışında, failin ya da mağdurun her türlü etnik kökenden bağımsız olarak, birey özelinde değerlendirilmesi gereken vahim hadiselerin “Suriyeli” kimliğiyle birlikte, bu kimlik öne çıkarılarak haberleştirilmesi ve sınırdışı edilme tehlikesinin sürekli olarak pompalanmakta olması, hem mültecilere

evsahipliği yapan toplumun üyeleri, hem de mülteciler bakımından olumsuz etkiye bulunmaktadır. Bilinmektedir ki “kafa keserim” sözü Türkiye’de bir zamanlar en çok izlenen dizilerden birisinde de geçmişti ve izleyiciler tarafından da sıkça kullanılmıştı. Burada sözü söyleyen kişinin kimliği, gözüaltına alınmasında ve sınırışı edilmesinde etkili olmuştur.

Haberlerin retoriği: Haberin nasıl sunulduğıyla ilgili olan haber retoriği, haberin ortaya konuluş tarzını oluşturmaktadır. Haber tarzı ise, verilmek istenen ve sahip olunan ideoloji ile tasarlanarak ve çeşitli haber öğeleri ile desteklenerek oluşturulmaktadır. Haberin ikna süreci bu şekilde başlamakta ve haber söylemi iknanın aracı olarak kullanılmaktadır. Haber fotoğrafları, istatistiki bilgiler ve kaynak alıntıları gibi unsurlar ikna sürecinin bir parçası olarak haberde karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada incelenen haberlerin genel anlamda bağlamlarından kopararak ve normalleştirici unsurlarla inşa edildiği ifade edilebilir. Bu inşanın bir ögesi olarak haber fotoğrafları kullanılmaktadır. Hürriyet gazetesinde incelenen haberlerin çoğunda yalnızca birer tane haber fotoğrafına yer verilmiştir. Fotoğraflarda, fail, mağdur ya da suç aleti fotoğraflarına yer verilmiştir. Bazı durumlarda her bir unsura ait çok sayıda fotoğraf ya da unsurların birleştirilmesiyle oluşturulan tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraflar metnin içeriğiyle uyumlu ve destekler görünmektedir. Buna ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır.

Gündem DHA | Haber Giriş: 30.05.2019 - 19:15 | Son Güncelleme: 30.05.2019 - 19:31

'Kafa keserim' demişti... O Suriyeli sınır dışı edilecek

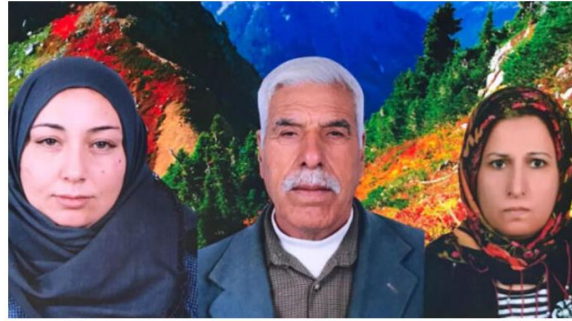
Abone Ol Google News

TURKCELL

%22	%72
3400 TL 2.699 TL	Calixtine Freeboxer Manta S Tayınar (şarj cihazı 5000 mAh)
%5	%24
Casper S38 Plus	Xiaomi Mi Note 10
%21	%6

64 yaşında Suriyeli eş peşine düştü, iki kere aynı şekilde dolandırıldı

Abone Ol Google News

Suriyeli tarım işçileri kavga etti: 2 kardeş yaralı

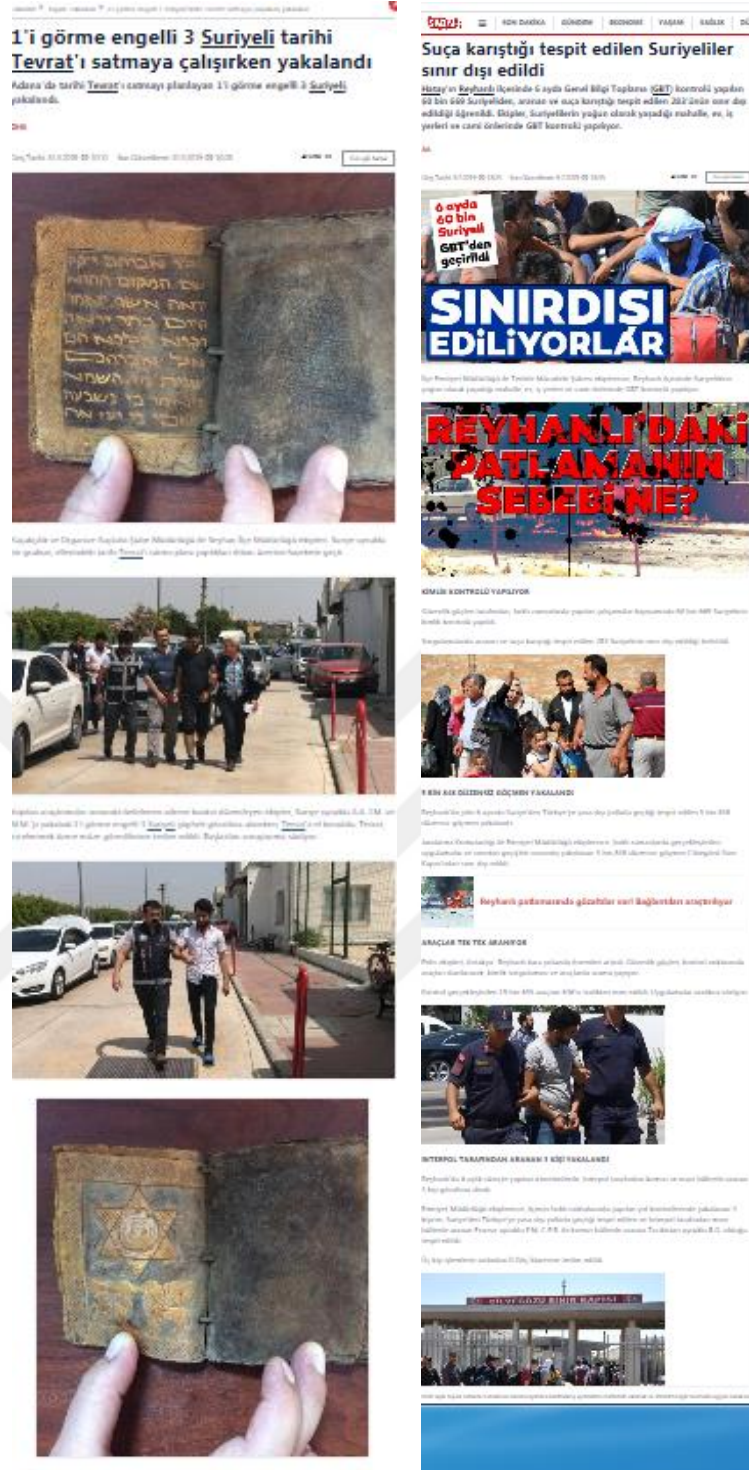
DHA

25.06.2019 - 11:23 || Son Güncelleme : 25.06.2019 - 11:32

DHA

Sabah gazetesinin haberlerinde ise genellikle çok sayıda fotoğrafla haberler zenginleştirilmiştir. Bu durum bir ölçüde haberin devamının okunması amacıyla haberin fotogaleri şeklinde düzenlenmesine de bağlıdır. Örneğin;

Görüldüğü üzere, Sabah gazetesi, haberlerinde fotoğraflarla zenginleştirme yolunu tercih etmiştir.

2.1.2. Bangladeş Basını

Türk basınına ilişkin yapılan incelemeye paralel olarak, Bangladeş basınından aynı ilke ve yöntemlere göre seçilen haber metinleri de aşağıda incelenmektedir.

2.1.2.1. Makro yapı

Makro yapıya ilişkin genel bilgiler yukarıda sunulduğundan burada açıklamalara girilmeden yalnızca ilgili kriterler çerçevesinde haber metnlerinin incelemesi yapılacaktır.

Tematik yapı: Tematik yapıya ilişkin genel bilgiler yukarıda belirtildiğinden, genel açıklamalarda bulunulmadan doğrudan haberlerin incelenmesine geçilecektir.

Başlıklar: Bangladeş internet medyasında 2018 ve 2019 yıllarındaki haberlerde incelenen başlıklarda da Türk medyasında olduğu gibi eksik bilgi kullanıldığı; yer ve zaman gibi bilgilerin bulunmadığı görülmüştür. Bazı başlıklarda belirli bir kurgulama yapılarak eylemler özetlenmiştir. Haberlerde tekil zamirler kullanılmakla birlikte, yine Türkiye’de olduğu gibi Rohingyalı kimliği vurgulanarak mülteciler ön plana çıkarılmıştır. Kimi zaman olayla ilgili doğrudan bilgi verilen başlıklarda genellikle olayla ilgili ana bilgi sunulmamaktadır. Buna güzel bir örnek, on numaralı başlıkta görülmektedir (bdnews, 27 Eylül 2019). Başlığa bakıldığında yine Rohingyalı mültecilerin sınır muhafızlarınca öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Haber girişinde öldürülenlerin uyuşturucu kaçakçılığı şüphelileri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak haber metnine bakıldığında ise uyuşturucu kaçakçılığı şüphelisi olarak öldürülenlerin Rohingyalı olduklarının düşünüldüğü belirtilmektedir. Ancak haber başlığı bunu kesin bir yargı olarak ortaya koymaktadır.

2018 ve 2019 yıllarına ilişkin seçilen başlıklar aşağıdaki gibidir:

- Başlık: “Rohingyalılar Bangladeş’teki kamplarda 2017 Ağustos’tan bu yana 15 cinayet ve 148 farklı suç işledi” (bdnews24, 16 Nisan 2018)
- Başlık: “Rohingyalıların Bangladeş’teki kamplardan Myanmar’a geri dönmeyi reddetmeleri üzerine geri gönderme durdu” (bdnews24, 16 Kasım 2018)
- Başlık: “Bangladeş genel seçimlerde Rohingya mülteci kamplarına giriş çıkışı yasakladı” (bdnews24, 22 Aralık 2018)
- Başlık: “Rohingyalı çocuklar dünyanın sorumluluğunda: Priyanka Chopra” (bdnews24, 24 Mayıs 2018)

- Başlık: “Çalışma yasaklı Rohingya mültecileri Bangladeş işgücü piyasasını yeyip bitirdi: Çalışma” (bdnews24, 25 Temmuz 2019)
- Başlık: “Rohingyalılar bölgesel güvenliğe bir tehdittir: Hasina” (bdnews24, 11 Kasım 2019)
- Başlık: “Hasina COP25’te Rohingya krizinin Bangladeş çevresine zarar verdiğini söyledi” (bdnews24, 2 Aralık 2019)
- Başlık: “Cox’s Bazar’daki Bangladeşliler Rohingya mültecilerine karşı sabırlarını yitiriyor” (bdnews24, 24 Ağustos 2019)
- Başlık: “Bangladeş Rohingya mültecileri için keskin silahlar “yapmaktan” STK projelerini askıya aldı” (bdnews24, 29 Ağustos 2019)
- Başlık: “Teknaf’ta Bangladeş Sınıf Muhafızlarının (BGB) atışlarıyla iki ‘Rohingyalı’ öldü” (bdnews24, 27 Eylül 2019)
- Başlık: “Aşırı kalabalık Bangladeş kamplarında 2018 yılında 48.000 Rohingya bebek doğacak” (The Daily Star, 6 Ocak 2018)
- Başlık: “Rohingya Akını: Etkilenen vatandaşların ihtiyaçları ‘gözardı edildi” (The Daily Star, 13 Mayıs 2018)
- Başlık: “Teknaf’taki Nayapara kampındaki çatışmada 12 Rohingya yaralandı” (The Daily Star, 19 Haziran 2018)
- Başlık: “Rohingya kamplarındaki suçlar” (The Daily Star, 15 Eylül 2018)
- Başlık: “Kamplarda cinayet” (The Daily Star, 14 Eylül 2018)
- Başlık: “BM: Bangladeş’teki Rohingya kamplarında günde yaklaşık 60 bebek doğdu” (The Daily Star, 17 Mayıs 2018)
- Başlık: “Rohingyalılar Myanmar’a dönecekler mi?” (The Daily Star, 24 Mayıs 2019)
- Başlık: “Mülteci kampları: Rohingya’lar umutsuz, suç artıyor” (The Daily Star, 17 Mayıs 2019)
- Başlık: “Dışişleri Bakanlığı: Bangladeş ormanları Rohingya’lar için yok ediliyor” (The Daily Star, 24 Şubat 2019)

- Başlık: “Başbakan: Rohingya’lılar Bangladeş için büyük bir yük” (The Daily Star, 19 Eylül 2019)

Başlıklardan görüleceği üzere, incelemeye konu yapılan haber başlıklarının tamamında Rohingya’lı vurgusu ön plandadır. Örneğin, “Cox’s Bazar’daki Bangladeşliler Rohingya mültecilerine karşı sabırlarını yitiriyor” haber başlığında mültecilere karşı tepki anlatılmaya çalışılmakla birlikte, böyle bir tepkiye haklılık zemini de oluşturulmaktadır ve istenmeyen olayların fitilini ateşleyebilecektir. Benzer şekilde, “Hasina COP25’te Rohingya krizinin Bangladeş çevresine zarar verdiğini söyledi” başlığında da Bangladeş’in çevre sorunlarının tek sebebi Rohingya’lı mülteciler olarak yansıtılmıştır. Türkiye’dekine benzer bir şekilde, “Rohingyalılar Bangladeş’teki kamplarda 2017 Ağustos’tan bu yana 15 cinayet ve 148 farklı suç işledi” başlıklı haberde de mülteciler ile suçluluk bir arada gösterilerek mülteciler potansiyel suçlu ilan edilmektedir.

Haber girişleri: Olay hakkında bilgi veren haber girişleri olayı özetler mahiyettedir. İncelenen haberlerin neredeyse tamamında haber girişi verildiği görülmektedir:

1. Polis kaynaklarına göre, Rohingya’lılar, en son toplu göçün gerçekleştiği geçen yılın 25 Austos tarihinden bu yana geçen 8 aylık sürede, Bangladeş’teki mülteci kamplarında 15 cinayet ve farklı türlerde 148 saldırı gerçekleştirdi. (bdnews24, 16 Nisan 2018)
2. Geçtiğimiz yılın çabalarının takiben geçen hazırlık günlerinin ardından Rohingya’lıları Bangladeş’ten Myanmar’a geri göndermeyi başlatma planı, mültecilerin anavatanlarına dönmeyi ısrarla reddetmeleri üzerine askıya alındı. (bdnews24, 16 Kasım 2018)
3. Seçim Komisyonu, Myanmar vatandaşlarının oylamaya ya da şiddete yönelik suiistimallerini önlemek amacıyla, parlamento seçimleri sırasında üç gün boyunca Rohingya’lıların mülteci kamplarını terk etmelerine izin verilmemesi talimatını verdi. (bdnews24, 22 Aralık 2018)
4. Hintli aktris ve UNICEF iyiniyet elçisi Priyanka Chopra, Rohingya mültecilerine daha fazlasını vermek konusunda duygusal bir ricayla dünyaya çağrıda bulundu. (bdnews24, 24 Mayıs 2018)

5. Bir çalışmaya göre, Bangladeş'te resmî bir şekilde çalışmalarına izin verilmeyen Rohingya'lar, Cox's Bazar'da evsahibi toplumun işgücü piyasasını yeyip bitirmektedirler. (bdnews24, 25 Temmuz 2019)
6. Başbakan Şeyh Hasina, anavatanlarını terketmeye ve Bangladeş'e sığınmaya zorlanan Rohingya'lar sorununun çözümü konusunda, krizi bölgesel güvenliğe bir tehdit olarak tanımlayarak, uluslararası topluma bir araya gelme çağrısında bulundu. (bdnews24, 11 Kasım 2019)
7. Başbakan Şeyh Hasina, süregiden Rohingya konusunun, kapıdaki iklim değişikliği tehdidiyle mücadele etme noktasında Bangladeş'in karşı karşıya olduğu zorlukları arttırdığını söyledi. (bdnews24, 2 Aralık 2019)
8. Yaşları 10 ile 15 arasında değişen, yüzlerinde açık bir öfke okunan ve ellerinde sopalar bulunan gençler, Cox's Bazar'daki bir Rohingya mülteci kampında farklı hükümet dışı kuruluşların tabelalarına ve reklam panolarına zarar veriyorlardı. (bdnews24, 24 Ağustos 2019)
9. Hükümet, Rohingya mültecileri için keskin silahlar yaptığı iddia edilen Mukti Cox's Bazar adlı bir STK'nın altı projesini askıya aldı. (bdnews24, 29 Ağustos 2019)
10. İki uyuşturucu kaçakçılığı şüphelisi Bangladeş Sınır Muhafızları (BGB) tarafından olduğu iddia edilen atışlarla Cox's Bazar Teknaf Upazila'da öldürüldü. (bdnews24, 27 Eylül 2019)
11. Bangladeş'te bu yıl, 48.000'den fazla Rohingya bebeğin doğması bekleniyor. Yaşamları kamplarda ve yerleşim birimlerinde başlayacak bu bebeklerin aileleri, hayatta kalabilmek amacıyla kuponla gıda temin etmekten plastik ve bambudan yapılmış dayanıksız çadırlarda kalmaktadırlar. (The Daily Star, 6 Ocak 2018)
12. Cox's Bazar'daki Teknaf'ta yer alan Nayapara kampında iki Rohingya grup arasındaki çatışmada en az 12 kişi yaralandı. (The Daily Star, 19 Haziran 2018)
13. Birleşmiş Milletler'e bağlı çocuk birimi UNICEF'in Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Myanmar'dan kaçan Rohingya Müslümanlarının çoğunluğu oluşturduğu Bangladeş'teki kalabalık mülteci kamplarında

günde yaklaşık 60 bebek doğduğu belirtilmektedir. (The Daily Star, 17 Mayıs 2018)

14. Dışişleri Bakanı Dr. AK Abdul Momen bugün yaptığı açıklamada, ülkenin Cox's Bazar bölgesinde 1,2 milyondan fazla Rohingyalı yaşadığı için Bangladeş'teki ormanlarını çoğunun yok olduğunu ve çevresel felaketler yarattığını belirtti. (The Daily Star, 24 Şubat 2019)

15. Başbakan Şeyh Hasina, bugün yaptığı açıklamada, Bangladeş için büyük bir yük teşkil eden Rohingyalıları Myanmar'ın geri alması gerektiğini ifade etti. (The Daily Star, 19 Eylül 2019)

Haber girişlerinde 5N1K (ne, ne zaman, nerede, nasıl, neden, kim) sorularının cevaplarının olup olmadığı da incelenmiş ve yine Türk medyasına benzer şekilde 5N1K sorularının kısmen cevaplandığı görülmüştür. Cevaplanan soruların kapsamı ise farklı haber girişlerinde farklı şekillerde gerçekleştirilmiştir. Örneğin 1 numaralı haber girişinde soruların neredeyse tamamı cevabını bulurken, 10 numaralı haber girişinde cevaplanan sorular oldukça sınırlıdır ve haber metnine inildiğinde cevapların kesinlik taşımadığı anlaşılmaktadır. Haber girişlerinin çoğunda bu sorular kısmen cevaplandırılmıştır. Haber girişlerinde Türk medyasında olduğu gibi haber başlığıyla tutarlı olarak "Rohingyalı" kimliği ön planda tutulmuştur. Seçilen haberlere bakıldığında Türkiye'dekinden farklı olarak mülteci sorunu adi olaylardan değil genel olarak mülteci sorunu bağlamında ele alınmıştır. Ancak adi olaylardaki yaklaşım Türk medyasından farklı değildir. Failin bir Bangladeşli de olabileceği suç olaylarında özellikle haber başlığında failin Rohingyalı olduğunun özellikle vurgulanması, Rohingyalı mültecilere yönelik olumsuz algıyı pekiştirici niteliktedir. Mağdurun Rohingyalı olduğu durumlarda da yine Rohingyalı kimliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum belki de normalde gözardı edilebilecek haberlerin daha cazip hale getirilmesine yönelik bir tutumdur.

The Daily Star internet sitesinde ise haber girişlerine her zaman yer verilmediğini görmekteyiz. 5N1K soruları kısmen cevaplanmaktadır ve çoğu zaman haber girişi gerekli bilgileri sunmaktan uzaktır.

Şematik yapı: Şematik yapıya ilişkin genel bilgiler yukarıda belirtildiğinden, genel açıklamalarda bulunulmadan doğrudan haberlerin incelenmesine geçilecektir.

Ana olay ve sunuş biçimleri: Bangladeş medyasına bakıldığında, Türk medyasından farklı olarak, haberlerde genellikle hayatın içinden olaylardan ziyade genel olarak mülteci sorunu işlenmiştir. Bazı durumlarda ise suç olayları haberleştirilmiştir ancak bu münferit olaylardan ziyade genel olarak ele alınmıştır. Gazeteler ana olayı haber girişlerinde bazen tamamen bazen kısmen vermiştir. Gazetelerde haber girişlerinde ve ana olayın sunuş biçiminde neredeyse ortak bir tutum bulunmaktadır. Failin ya da mağdurun Rohingya olduğu durumda bu durum başlıkta ve haber girişinde özellikle belirtilmektedir. Yukarıdaki örnekte belirtildiği gibi fail ya da mağdurun Rohingya olduğunun kesin olmadığı durumlarda dahi bu ihtimal bir kesinlik içerisinde verilmiştir. Türk medyasında olduğu gibi Bangladeş medyasında da yaşanan olayın bireysel bir suç olduğu ve mültecilerin geneline yansıtılamayacağı gibi ifadeler de kullanılmamaktadır. Ancak farklı haberlerde mültecilere karşı olumlu tutum sergilendiği de görülmüştür. Bangladeş medyasında ise münferit olaylardan ziyade ele alınan genel mülteci politikasında Rohingya mültecilerin karşı karşıya oldukları zorluklar ve uluslararası topluma bu konuda yapılan yardım çağrıları daha sık ifade edilmektedir. Ancak münferit olaylar ilişkin haberlerde, isteyerek ya da istemeyerek, suç olaylarının bireysel bir sorun olmaktan ziyade mültecilere has nitelikte olduğu algısı da oluşturulmaktadır.

The Daily Star'ın 24 Şubat 2019 tarihli ve "Dışişleri Bakanlığı: Bangladeş ormanları Rohingyalılar için yok ediliyor" başlıklı haberinin başlığında ve haber girişinde, Rohingyalılar'ın Bangladeş ormanlarının yok olmasında temel etken olduğu belirtilmektedir. Ancak haber metninin tamamına bakıldığında haberin tematik bir toplantıya ait olduğu ve Dışişleri Bakanı'nın asıl vurgusunun, Bangladeş'in iklim değişikliğiyle mücadelede olan başarısı olduğu görülmektedir. Hal böyle iken başlıkta ve haber girişinde Rohingyalıların ormanların tahribatından sorumlu tutulmaları farklı bir algıya yol açmaktadır.

Yine The Daily Star'ın tarihli haberinde, aşağıdaki haber metninden de görüleceği üzere, objektif olarak Rohingyalıların durumu ele alınmaya çalışılırken haber arasında yine suç potansiyelleri dile getirilmektedir:

Teknaf bölgesinde toplanan Rohingyalı mülteciler ya Bangladeş'ten çıkmak ya da Bangladeş halkına asimile olmak için kamplardan çıkmaya çalışıyor. Polisin Rohingyalıların Bangladeş havaalanlarında ve Bengal Körfezi'ndeki teknelerde tutukladığına dair haberler var. Yapacak hiçbir şeyleri olmayan bu mülteciler, her türlü suç faaliyetine

giderek daha fazla dahil oluyor; uyuşturucu kaçakçılığı, kadın kaçakçılığı ve her şeyden önce radikalleşmeye yatkın hale geliyor.

The Daily Star’ın iki farklı haberinde ise (“Rohingya kamplarındaki suçlar”, (The Daily Star, 15 Eylül 2018) ve “Kamplarda cinayet” (The Daily Star, 14 Eylül 2018)) mülteci kamplarındaki suç olgusu incelenmiştir. Ancak halihazırda evsahibi toplumlarda mülteci ve suç kavramları çoğu zaman birlikte değerlendirilmektedir. Bu açıdan, mülteci sorunu suç olgusuyla birlikte sunulduğunda toplumun bu konudaki kanaatlerini pekiştirici bir rol oynayacaktır.

Ardalan ve bağlam bilgisi: İncelenen haberlerde ardalan ve bağlam bilgisi kısmen yer almaktadır. Bu konuda, Bangladeş medyasında yer alan haberlerin Türk medyasındakilere kıyasla daha detaylı bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Olayların en basit halleriyle ve yalnızca belirli bir çerçevede verildiği haberlerde ise, Türk medyasına benzer şekilde, öne çıkan tek husus olayın bir tarafının, failin ya da mağdurun Rohingya olmasıdır.

Bdnews 24 haber sitesinin 27 Eylül 2019 tarihli “İki uyuşturucu kaçakçılığı şüphelisi Bangladeş Sınır Muhafızları (BGB) tarafından olduğu iddia edilen atışlarla Cox's Bazar Teknaf Upazila’da öldürüldü” başlıklı haberinde, başlıkta iki Rohingyalının öldürüldüğü belirtilmektedir. Haber girişinde ise ölenlerin uyuşturucu kaçakçılığı şüphelileri oldukları ifade edilmektedir. Haber metnine bakıldığında ise, öldürülenlerin sınır muhafızlarınca teşhis edilemedikleri, ancak Rohingyalı olduklarından şüphelenildiği bildirilmektedir. Haberde olaya ilişkin detaylı bilgi sunulmaktadır, ancak sunulan bilgi başlıktan ve haber girişinden anlaşılmamakta, bu konunun ispata muhtaç olduğu belirtilmeden başlıkta tam bir kesinlik ile ölenlerin Rohingyalı oldukları vurgulanmaktadır.

Sınır koruma gücü ölenlerin kimliğini hemen tespit edemedi, ancak Rohingya topluluğunun üyeleri olduklarından şüpheleniyor.

Benzer şekilde, Bdnews24’ün 16 Nisan 2018 tarihli, “Rohingyalılar Bangladeş’teki kamplarda 2017 Ağustos’tan bu yana 15 cinayet ve 148 farklı suç işledi” başlıklı ve “Polis kaynaklarına göre, Rohingyalılar, en son toplu göçün gerçekleştiği geçen yılın 25 Ağustos tarihinden bu yana geçen 8 aylık sürede, Bangladeş’teki mülteci kamplarında 15 cinayet ve farklı türlerde 148 saldırı gerçekleştirdi” giriş metnli haberinde de detaylı bir ardalan ve bağlam bilgisi sunulmaktadır. Haberin metnine bakıldığında, işlenen suçlar arasında tecavüz, adam

kaçırma, kaçakçılık ve gasp girişiminin bulunduğu görülmektedir. Yine haber metninde, Chittagong Polis Genel Müfettiş Yardımcısına atıfla, Rohingya'lılar arasında suç oranının alarm verici düzeylere ulaşmadığı ve artış trendinin önemli düzeyde olmadığı belirtilmektedir. Ancak başlık, kamplardaki suç oranlarının sayısı yoluyla farklı bir algı ortaya koymaktadır.

Ancak polis, çok sayıda mülteci göz önüne alındığında, Rohingya'lar tarafından işlenen suçların sayısının 'endişe verici' olmadığını düşünüyor.

Kapalı bir yerden geldiler. Ancak suçlar henüz alarm vermedi. "

Haberlerde suç olgusu da sıklıkla vurgulanmaktadır. Özellikle belirli suçlar (gasp, fuhuş, yaralama, öldürme, dolandırıcılık ve kaçakçılık gibi) bağlamında Rohingya'lı ve suç olguları birlikte ele alınmaktadır. Benzer suç oranlarının evsahibi toplum ya da farklı mülteci grupları nezdinde de incelenmesi daha doğru bir karşılaştırmaya İmkân tanıyacaktır. Nitekim yukarıdaki habere ilişkin incelemede de görüldüğü üzere, başlıkta suç sayısının çokluğu ciddi bir konu olarak verilirken resmî kaynaklar bu hususu doğrulamamaktadır.

Haber kaynakları: İncelenen haberlerde ana kaynak muhabirin kendisidir. Ancak muhabirler çoğu zaman, resmî kurumlardan, açıklamalardan ya da çalışmalardan temin ettikleri bilgiler yoluyla bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Muhabirler bazı durumlarda resmî kurumların raporlarına, açıklamalarına ve yürütülen farklı çalışmaların sonuçlarına yer vermektedir.

UNDP'nin bu yılın başlarında yaptığı bir anket, Cox's Bazar sakinlerinin üçte ikisinin, Teknaf'ın tamamı ve Ukhia'nın yüzde 80'inin Rohingya akını nedeniyle zarar gördüğüne inandığını ortaya koydu.

bdnews24'ün 24 Mayıs 2018 tarihli ve "Rohingyalı çocuklar dünyanın sorumluluğunda: Priyanka Chopra" başlıklı haberinde ise, kaynak olarak doğrudan uluslararası düzeyde meşhur bir unsura yer verilmiştir.

Chopra, UNICEF'in çocuklar için bir "sığınak" olan çocuk dostu alanına odaklandı. "Çocuklar, mola vermelerini ve çocuk olmalarını sağlayan günde iki saat boşlukta kalıyorlar; Yaşadıkları katliamı unutmak için" dedi. Chopra, mermi sıkran bir helikopterin resmini çeken bir çocuğa dikkat çekti.

Bazı haberlerde muhabir olayın gerçekleştiğinin iddia edildiğini belirtmektedir. Başlıklarla haberlerin metni ve ardaan bilgisi ise farklılık arzedeilmektedir.

Örneğin, bdnews24'ün 29 Ağustos 2019 tarihli ve “Bangladeş Rohingya mültecileri için keskin silahlar “yapmaktan” STK projelerini askıya aldı” başlıklı haberinde, başlıkla STK’ların özellikle mülteciler için silah ürettikleri anlaşılmaktadır. Potansiyel olarak suçlu ilan edilen mülteciler, yine potansiyel tehdit olarak görülen STK’larla özdeşleştirilmiştir. Ancak haberin metnine baktığımızda, silah olarak kullanıldığı iddia edilen aletlerin çeşitli projelerde kullanılan tarım ve el aletleri olduğu anlaşılmaktadır.

Mukti yetkilileri, bunların silah olmadığını, keskin bahçe nesneleri olduğunu ve mülteciler için olmadığını söyledi.

İcra Kurulu Başkanı Bimal Chandra Dey Sarker, mülteciler arasında keskin silahlar dağıtıldığı iddiasını reddederek, 200.000 Tk tarım aletleri yapma işini taşeron olarak kullandıklarını ve müteahhidin bunları Ukhia'da ürettiğinden habersiz olduğunu söyledi.

2.1.2.2. Mikro yapı

Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriği çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması, basit ya da karmaşık olması, cümleler arası nedensel ve işlevsel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri mikro çözümlemede dikkat edilmesi gereken noktalaradır.

Sentaktik Çözümleme: Haberlerin aktarılmasında cümleler pasif yapıda verilmiştir. Ancak resmî kurumların, görevlilerin ya da farklı çalışma sonuçlarının aktarılmasında aktif cümle yapısına yer verilmiştir. Örneğin;

BGB Teknaf-2 Taburu Yüzbaşı Yarbay Md. Faisal Hossain Khan, olayın Upazila Hnıla Birliği'ndeki Naf Nehri kıyısında Cuma günü erken saatlerde meydana geldiğini söyledi.

BGB yetkilisi Faisal, Cuma sabahı erken saatlerde yaklaşık dört ya da beş uyuşturucu kaçakçısının Bangladeş sularına Myanmar'ın yanından nehrin Jaliyapara Noktası'ndan geçen bir tekneyle girmekte olduğunu söyledi.

Zanlıların, mağdurların ya da tanıkların ifadeleri ve olayları anlatış biçimleri ise aktif yapıda verilmiştir. Cümleler genel itibari ile basit yapıdadır. Örneğin:

50'li yaşlarındaki adam şimdi Friendship adlı bir STK tarafından kurulan geçici bir okulda gece bekçisi olarak çalışıyor. Cuma günü bdnews24.com ile yaptığı konuşmada, gelirin ailesini idare etmeye yetmemesinden şikâyet etti. “Bizim için her şey yolundaydı. Ama artık tamam değil. Küçük bir işi başardım, ancak diğerlerinin hiçbir şeyi yok”dedi.

Teknaftaki Hnıla'dan Jasim Uddin Rohingya akını sonrasında 5 dönümlük bir araziyi kaybetti. Şimdi günlük ödeme esasına göre bir STK için çalışıyor, ancak gelirin beş kişilik ailesini idare etmek için "yetersiz" olduğunu söyledi. “Rohingya iyi vakit geçirirken geldi. Onları barındırmaktan başka yolumuz yoktu. Myanmar'a ne zaman döneceklerini bilmiyoruz ama ne kadar erken olursa o kadar iyi” dedi.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bazı haberlerde pasif yapı kullanılırken olayın gerçekleştiğinin iddia edildiği belirtilmektedir. Cümlelerin bu şekilde pasif yapıda verilmesi olayı meşrulaştırmaktadır. Ancak bu durum olayın temelinin sorgulanabilmesine neden olmaktadır. Örneğin:

Hükümet, Rohingya mültecileri için keskin silahlar ürettiği iddiasıyla bir STK olan Mukti Cox's Bazar'ın altı projesini askıya aldı.

Yerel hükümet temsilcileri ve bölge yetkilileri dün, Cox's Bazar'daki yerel halkın Rohingyaların yoğun akını nedeniyle sosyo-ekonomik ve çevresel zararların yükünü çekerken, ihtiyaçlarının büyük ölçüde göz ardı edildiğini söyledi.

OC, iki Rohingya mülteci grubunun kampta üstünlük kurma konusunda bastonlar, sopalar ve keskin silahlarla çatışmaya girdiğini söyledi.

Kelime seçimleri: İncelenen haberlerde Rohingya kelimesine özellikle vurgu yapılmaktadır. Türk medyasında olduğu gibi, Bangladeş medyasında da Rohingya kelimesinin yanı sıra, “cinayet”, “uyuşturucu”, “kaçakçılık”, “dolandırıcılık”, “gasp”, “kavga”, “ülkelerine dönme” ve “fuhuş” kelimeleri de özellikle kullanılmaktadır. Türk medyasında olduğu gibi başlıklarda “Rohingyalı” kelimesine sıklıkla başvurulmaktadır. Bu durum, failin ya da mağdurun kimliğinin şüpheli olduğu hallerde bile kesinlik içerisinde kullanılabilir.

Sınır koruma gücü ölenlerin kimliğini hemen tespit edemedi, ancak Rohingya topluluğunun üyeleri olduklarından şüpheleniyor.

Teknaf bölgesinde toplanan Rohingya mülteciler ya Bangladeş'ten çıkmak ya da Bangladeş halkına asimile olmak için kamplardan çıkmaya çalışıyor. Polisin Rohingyaları Bangladeş havaalanlarında ve Bengal Körfezi'ndeki teknelerde tutukladığına dair haberler var. Yapacak hiçbir şeyleri olmayan bu mülteciler, her türlü suç faaliyetine giderek daha fazla dahil oluyor; uyuşturucu kaçakçılığı, kadın kaçakçılığı ve her şeyden önce radikalleşmeye yatkın hale geliyor.

Türk medyasındaki haberlerde karşılaşılan bir kelime grubu olan “sınırdışı etmek”, Bangladeş basınında Rohingyalıların “ülkelerine geri dönüşleri/gönderilmeleri” olarak ele alınmaktadır. Bu durum Rohingyalılar algısına olumsuz etkide bulunmaktadır. Türkiye’de olumsuz durumlarda tehdit mesajı olarak

algılanabilecek olan “sınırdışı etmek” kelime grubu, Bangladeş’te “ülkelerine dönmek” şeklinde kullanılmaktadır ve Rohingya’lar genellikle ısrarla buna karşı çıkmaktadır. Ayrıca, Başbakan’ın Rohingya’ların yük olduğundan bahsetmesi ve sıklıkla kamplarda doğan çocuk sayısının gündeme getirilmesi de geri dönüşle bağlantılıdır. Örneğin;

(Başbakan Hasina) "Rohingya’lar Bangladeş için büyük bir yük. Cox’s Bazar’ın yerel halkı onlar (Rohingya’lar) yüzünden acılarla yüzleşmek zorunda... Myanmar vatandaşlarını geri almalı" dedi.

UNICEF Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Bangladeş’teki geniş mülteci kamplarında günde yaklaşık 60 bebeğin doğduğunu ve Myanmar’dan kaçan yüzbinlerce Rohingya Müslümanı barındırdığını söyledi.

“Rohingya’lar biz iyi vakit geçirirken geldi. Onları barındırmaktan başka yolumuz yoktu. Myanmar’a ne zaman döneceklerini bilmiyoruz ama ne kadar erken olursa o kadar iyi” dedi.

Bu durum, olumsuz hallerde Bangladeş toplumunun geri dönmelerini bekledikleri mültecilerin ısrarla kalma taleplerine karşı olumsuz bir algı yaratabilmektedir.

Haberlerin retoriği: Çalışmada incelenen ve Bangladeş medyasında yer alan haberlerin de genel anlamda bağlamlarından koparılarak ve normalleştirici unsurlarla inşa edildiğini ifade etmek mümkündür. Buna ilişkin örnekler yukarıda verilmişti. Yine Türk medyasına benzer şekilde bu insanın bir ögesi olarak haber fotoğrafları kullanılmaktadır. Ancak Bangladeş medyasında yer alan fotoğrafların daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Yine haberlerde kullanılan fotoğraflarda, bilgilendirici altyazılara da yer verilmiştir. Fotoğraflar metnin içeriğiyle uyumlu ve destekler görünmektedir. Türkiye’ye benzer şekilde, The Daily Star genellikle tek fotoğrafla geçerken, bdstar daha fazla fotoğraf kullanmaktadır ve fotoğraf yanındaki oklarla sunum tarzında bir haber yapmaktadır. Ayrıca, The Daily Star mülteci konusunu editöryel tarzda da ele almış, genel haber metninin yanısıra konuya ilişkin çok sayıda görüş yazısı da yazmıştır. Bunlarda ise fotoğraf kullanılmamıştır.

Rohingyas, a big burden for Bangladesh: PM

UNB, Dhaka

Prime Minister Sheikh Hasina today said Myanmar should take the displaced Rohingyas back as they have emerged as a big burden for Bangladesh.

"Rohingyas are a big burden for Bangladesh. Local people of Cox's Bazar have to face sufferings because of them (Rohingyas)... Myanmar should take their citizens back," she

Visiting Chair of UK All-Party Parliamentary Group (APPG) Anne Main-headed UK Conservative Friends of Bangladesh (CFoB) and the delegation of UK APPG on Population, Development and Reproductive Health jointly meet Prime Minister Sheikh Hasina at the latter's official residence Gono Shaban in Dhaka on September 19, 2019. Photo: AP

36 Shares

TOP NEWS

- Land of fortune!
- Hefajat leader Shafi dies
- Refugees settle down far away from camps
- India to permit export of 25k tonnes of onion to Bangladesh
- Paturia Ghat: Disruption in ferry service triggers chaos
- Human Trafficking Case: Kuwait court denies bail to MP Shahid

VIEW MORE

Bangladesh's forest getting destroyed for Rohingyas: FM

A Rohingya Muslim refugee collects sand and soil of Balukhali refugee camp in Ukhiya district of Bangladesh on November 20, 2017. An estimated 618,000 Muslim Rohingyas have fled mainly to Bangladesh since a military crackdown was launched in Myanmar in August triggered an exodus, straining resources in the impoverished country. Photo: AFP

1 Shares

TOP NEWS

- Land of fortune!
- Hefajat leader Shafi dies
- Refugees settle down far away from camps
- India to permit export of 25k tonnes of onion to Bangladesh
- Paturia Ghat: Disruption in ferry service triggers chaos
- Human Trafficking Case: Kuwait court denies bail to MP Shahid

VIEW MORE

Rohingyas are a threat to regional security: Hasina

Staff Correspondent, bdnews24.com

Published: 11 Nov 2019 03:22 PM BdST | Updated: 11 Nov 2019 04:19 PM BdST

Prime Minister Sheikh Hasina has urged the international community to come together in resolving the issue of Rohingyas, who were forced to leave their homeland and take shelter in Bangladesh, describing the crisis as a threat to the regional security.

Bangladeshi hosts in Cox's Bazar running out of patience with Rohingya refugees

Masum Billah, Cox's Bazar, bdnews24.com

Published: 24 Aug 2019 04:19 AM BdST | Updated: 24 Aug 2019 04:19 AM BdST

Aged between 10 and 15, with signs of anger clear in their faces and sticks in hands, the boys were vandalising signboards and billboards of different nongovernment organisations inside a Rohingya refugee camp in Cox's Bazar.

İncelenen haberler ışığında genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, yukarıdaki incelemelerden görülebileceği üzere, her iki ülkedeki haber sitelerinin mülteci haberlerine ilişkin olarak ortaya çıkan husus, bilinçli ya da bilinçsiz bir

şekilde haberlerde nefret söylemine yol açacak unsurlara yer verildiğidir. Suçun şahsiliği ilkesi geride bırakılmış, toptancı bir yaklaşımla mülteciler suçlu, yerleşik halk mağdur şeklinde bir konumlandırma yapılmıştır. Haberlerin sunumunda, başlıklarda ve kelime seçimlerinde mülteci olgusu özellikle vurgulanmıştır. Türk ve Bangladeş medyasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. Her ne kadar ardaan bilgisi, fotoğraf gibi unsurlarda bazı farklılıklar ortaya çıksa da genel olarak mülteci konusunda ortak bir tutum sergilenmiştir. Buna örnek olarak da başlıklarda mülteci olgusunun vurgulanması, şüpheli durumların kesin olarak yansıtılması ve mültecilerin geçici oldukları, gönderilecekleri gibi vurgularda bulunulmuş olması önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kitle iletişim araçlarında yer alan haberler, kamuoyu oluşturulması bakımından büyük önem arz etmektedir. Sözkonusu haberlerde yer alan söylemler, geniş kitlelerde eylemsel karşılık bulabilmektedir. Bu açıdan oldukça dikkatli davranmaları gereken medya organları, bilinçsiz ya da daha kötüsü bilinçli bir şekilde haber dilleriyle istenmeyen sonuçlara yola açabilmektedir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, geleneksel medyanın yerini yeni medya almaya başlamıştır. Geleneksel medya araçları hala önemini koruyor olsalar da hitap ettikleri kitle giderek daralmaktadır. Aksine, yeni medya araçları günden güne önem kazanmaktadır. Geldiğimiz noktada, teknolojik gelişmeye bağlı olarak gazeteler daha basıldıkları anda bile güncelliğini yitirebilmektedir. Bilgi çağında hızlı ve güncel bilgi önem taşımaktadır. Artık kimse akşam saatlerinde televizyon karşısına geçerek ana haber bültenlerini dinlemek zorunda değildir. Güncel bilgi, yeni medya araçları sayesinde istenilen her an kolaylıkla ulaşılabilir niteliktedir.

Bununla birlikte, bilgi çağındaki dönüşümlere ve yeni medya araçlarına ilişkin bazı sorunlar da mevcut bulunmaktadır. Yeni medya araçları hızlı bilgi sunma yarışındadır. Bunu yaparken, maddi kaygılarla haber metinlerini bağlamından saptırma ve hızı, doğruluk ile güvenilirliğe tercih etme anlayışı açıkça görülebilmektedir. Bu durumda, belki de öngörülemeyen sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir.

Bu çerçevede, bu tez araştırmasında, yeni medya araçlarında göçmenlere yönelik yer alan haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi yöntemine dayalı bir analizi gerçekleştirilmiştir. Yukarıda belirtilen hususlar, bu bağlamda haber metinleri üzerinde araştırılmıştır. Sistematik bir şekilde, Türkiye'deki Suriyelilere ve Bangladeş'teki Rohingya'lara ilişkin seçme haberler örnek olarak alınmıştır. 2018 ve 2019 yıllarında yayınlanan haberlere bağlı olarak yapılan araştırmada, yeni medya

gerçeklerine bağlı olarak binlerce haberle karşılaşmış ve taranmıştır. Ancak konuyu daha iyi ifade edebilmek amacıyla her ülkeden ikişer önemli haber kaynağı seçilerek belirli sayıda haber örneği detaylı incelenmiştir. Haber kaynaklarının seçiminde, yayınladıkları ülkelerdeki etki düzeyleri belirleyici olmuştur. Onun haricinde, siyasi ya da başka bir eğilim araştırmasına gidilmemiştir.

Haber örnekleri seçilirken, tez araştırmasının dayandığı nefret söylemi bağlamında seçimler yapılmıştır. Elbette ki araştırmaya konu edilen dönemde mülteciler hakkında çok sayıda olumlu haber ve analiz de yer almaktadır. Aslında temel sorun, medya araçlarında yansıtılan haberlerde kullanılan dil ile okuyucu kitlesinde olumlu veya olumsuz bir düşünce oluşturma sürecinin normalleşmesi ve doğal bir süreç haline dönüşmesidir. Objektif haberciliğin yerini belirli bir görüş ya da ideolojinin kamuoyuna diktesi almaktadır.

Örnek olarak seçilen haberlerde, özellikle olumsuz bir şekilde mülteci imajına katkıda bulunan unsurlar yer almaktadır. Her ne kadar haber metinleri objektif olarak görünse de metnin detaylı çözümünden okuyucuya aktarılan olumsuz unsurlar seçilebilmektedir. Adi suç olayları, mağdurun ya da özellikle failin mülteci olması halinde metinlerde ayrıca vurgulanmaktadır. Mülteci olgusu; gasp, fuhuş, tecavüz, cinayet, kavga, hırsızlık gibi suçlarda ayrıca öne çıkarılmaktadır. Etnik kökene dayalı, ırkçı ya da cinsiyetçi nefret söylemi unsurları haber metinlerinde kendisini hissettirebilmektedir. Haber başlıkları ile metinleri ya da ardağan bilgisi bağlamında bazı tutarsızlıklar da görülebilmektedir ve bu durum da yine mültecilerin aleyhine kendisini hissettirmektedir.

Tezin ilgili bölümünde de belirtildiği üzere, nefret söyleminin doğrudan doğruya şiddete çağırın bir içeriğe sahip olması gerekmemektedir. Hedef kişi veya gruba farklı oldukları, reddedildikleri, toplumun diğerk kesimiyle eşit şekilde yaşamayacakları şeklinde verilen mesajlar da nefret söylemi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla seçilen haberlerdeki nefret söylemi kendisini okuyucuya hissettirmektedir.

Türkiye ve Bangladeş'te örnek olarak incelenen haber kaynakları, genel olarak bahsekonu hususlarda paralel bir yaklaşım göstermektedirler. Her bir ülkedeki farklı haber kaynakları arasındaki benzerlikler daha fazladır. Örneğin bir yandan mültecilerin dost, kardeş ve misafir oldukları vurgulanırken diğerk taraftan sınırdışı

etme ya da geri gönderme konusu gündemde tutulmaktadır. Mülteciler arasında suç oranlarının yüksek olduğu konusu gündemde tutulmakta; özellikle fuhuş, hırsızlık, cinayet gibi belirli suçlar özellikle mültecilerle ilişkilendirilmektedir. Haberlerde Suriyeli ya da Rohingya'lı vurgusu özellikle yapılmaktadır. Bu açıdan alternatif hipotezimizin geçerliliği de ortaya konulmuştur.

Bu çerçevede, tez çalışmasında ortaya konulduğu üzere, medya araçlarında nefret söylemi, bilinçli ya da bilinçsiz, sıklıkla karşılaşılan bir husustur. Nefret söylemi, nefret suçunu da beraberinde getirmesi bakımından önemlidir. Özellikle yeni medya araçlarıyla birlikte haberlerin yayılım hızı ve etki alanı eskiye nazaran oldukça yüksektir. Medyada yer alan haberler sosyal medya araçları yoluyla artan bir hızla yayılmaktadır. Yeni medyanın çok sayıda olumlu özelliği bulunmasına karşılık, nefret söylemine ve nefret suçuna yol açması, örnekler yoluyla ortaya konulmuştur. Bu açıdan Türkiye ve Bangladeş medyası aynı tutumu paylaşmaktadır. Bu da her iki ülkede de mülteci algısına olumsuz katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasındaki haberleri incelediğimizde, 40 örnek çerçevesinde medyada mültecilere yönelik genel bir nefret söyleminin varlığı tespit edilmiştir. Bu her ne kadar bilinçli olarak adlandırılmasa da medyadaki hâkim söylemin bu doğrultuda olduğunu ifade edebiliriz.

Genel Değerlendirme:

Nefret söyleminin varlığının tespiti amacıyla Türkiye ve Bangladeş çevrimiçi medyasında yer alan haberlerin incelendiği bu tez çalışmasında, her iki ülkede yayın yapan ve önemli sayıda okuyucuya ulaşan haber siteleri seçilmiştir. Burada amaçlanan, yaygın haber dilinin kullanımında nefret söylemini çağrıştıracak öğelerin var olup olmadıklarının tespitini yapmaktır. Okuyucuların ağırlıkla Türkiye'den oldukları düşüncesiyle, Türkiye medyasında Türkçe haberler incelenirken, Bangladeş medyasında haber metinleri İngilizce metinlerden seçilmiştir. Bunu yapmamızdaki en temel amaç, okuyucular arasında bilinme oranının yüksek olduğunu varsaydığımız İngilizce haberlere okuyucuların erişiminin daha kolay olmasıdır. Burada karşımıza çıkabilecek en önemli engel, Bengalce ve İngilizce metinler arasında farklılıkların olmasıdır. Bununla birlikte, karşılaştırmalı incelemede Bengalce ve İngilizce metinler arasında haber dilinde önemli farklılıklara rastlanmaması nedeniyle bu engel de bertaraf edilmiş ve okuyucular göz önünde

bulundurularak İngilizce haber metinleri kullanılmıştır. İlgilenen okuyucular, kolaylıkla haber metinlerine erişim sağlayabileceklerdir.

Başlangıç hipotezimizin her iki ülke çevrimiçi medyasında haber dilinde nefret söyleminin varlığına ilişkin önemli farkların olduğu, alternatif hipotezimizin ise ülkelerin medya araçlarındaki haber dilinde önemli farklılıkların olmadığı şeklinde kurulduğu bu tez çalışması sonucunda görülmüştür ki, her iki ülkedeki ana akım haber dilinde nefret söyleminin varlığı bağlamında önemli farklılıklar bulunmamaktadır, eğilim aynı yöndedir. Dolayısıyla alternatif hipotezimiz doğrulanmıştır. Mültecilerin temel olarak yüksek suç potansiyeline sahip oldukları, toplumda huzursuzluk çıkardıkları, uyum konusunda sorun yaşadıkları, belirli suçlarla özdeşleştirildikleri ve bir gün evsahibi toplumdan ayrılmak durumunda olacak geçici misafirler oldukları gibi hususlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Haber başlıklarında, girişlerinde ve metinlerinde bu hususlar sıklıkla kullanılmış, bir şekilde okuyucuların bu haberlerden etkilenmeleri sağlanmıştır.

Nefret söylemi esasen nefret suçunu da beraberinde getirecek büyük bir tehlike potansiyeline sahip olduğu için üzerinde özenle durulması gereken bir konudur. Burada kesinlikle medyada bilinçli bir şekilde nefret söylemine başvurulduğu gibi bir iddiada bulunmamamaktayız. Kaldı ki medya organlarının tespitinde belirli kriterler bağlamında rastgele bir seçime gidilmiş, genel bir durum araştırılmaya çalışılmıştır. Buradaki temel kriter, okuyuculara ulaşma gücüdür. Esasen yapmaya çalıştığımız şey, haberlerde nefret söylemi unsurlarının var olup olmadığını tespiti ile bu konuda gerekli özenin gösterilmesi açısından bir incelemede bulunmaktadır. Bilinçli olmasa dahi nefret söylemi unsurlarının varlığı okuyucuları önemli ölçüde etkilemektedir ve önlem alınması gereklidir.

Tez çalışmasında görüldüğü üzere, her iki ülke medyasında çok sayıda nefret söylemi unsuru bulunmaktadır. Bazı detaylar haricinde, genel çerçevede her iki ülke medyası benzeşmektedir ve haber dili birbirine paraleldir.

KAYNAKLAR

- AB Türkiye Delegasyonu. (2019, Mart 21). *İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması günü münasebetiyle Yüksek Temsilci tarafından Avrupa Birliği adına yapılan açıklama*. Eylül 14, 2020 tarihinde AB Türkiye Delegasyonu: <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/irk-ayrimciliginin-ortadan-kaldirilmasi-gunu-munasebetiyle-yukse-temsilci-tarafindan> adresinden alındı
- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abdin, J. (2016, Mart 16). *The Nature and Evolution of Capitalism in Bangladesh* . SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2752969 adresinden alınmıştır
- Adıgüzel, Y. (2013). Dayanışma Ağları Üzerinden Eskişehir'de Siyaset ve Göçmenlik Algısı. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 73-94.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 173-196). İstanbul: WALD.
- AİHM. (2015). *Nefret Söylemi: Tematik Bilgi Notu*. Strazburg: AİHM.
- AİHM. (tarih yok). *Tematik Bilgi Notu – Nefret Söylemi*. Şubat 12, 2020 tarihinde AİHM: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_TUR.pdf adresinden alındı
- Akçiçek, A. (2015). Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyum. *Liberal Düşünce Dergisi*(80), 51-61.
- Akgül, A., Kaptı, A., & Demir, O. Ö. (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. *The GLOBAL: A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.

- Akkoyunlu Ertan, K., & Ertan, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(2), 7-39.
- Akter, K. K. (2015, Eylül 1). *Addressing Hate Crime in Bangladesh*. Eylül 14, 2020 tarihinde The Daily Star: <https://www.thedailystar.net/law-our-rights/addressing-hate-crime-bangladesh-135883> adresinden alındı
- Alam, M. (2018, Şubat 12). *How the Rohingya crisis is affecting Bangladesh — and why it matters*. Ocak 29, 2020 tarihinde The Washington Post Web Sitesi: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/02/12/how-the-rohingya-crisis-is-affecting-bangladesh-and-why-it-matters/> adresinden alındı
- Albert, E., & Maizland, L. (2020, Ocak 2020). *The Rohingya Crisis*. Ocak 28, 2020 tarihinde Council of Foreign Relations: <https://www.cfr.org/backgrounder/rohingya-crisis> adresinden alındı
- Alp, H. (2016). Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük'te Yeniden Üretilmesi. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 3(2), 143-172.
- Alp, H. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 22-37.
- Anadolu Ajansı. (2019, Ağustos 24). *INFOGRAPHIC - Top Rohingya-hosting countries*. Ocak 28, 2020 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sayfası: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/infographic-top-rohingya-hosting-countries/1563674> adresinden alındı
- Anik, S. S. (2020, Ağustos 24). *Three years on, Rohingya repatriation still uncertain*. Eylül 13, 2020 tarihinde Dhaka Tribune: <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/rohingya-crisis/2020/08/24/three-years-on-rohingya-repatriation-still-uncertain> adresinden alındı
- Aslantürk, O., & Tunç, Y. E. (2018). Türkiye'de Yabancıların Çalışma İzinleri: Türkiye Örneği. *Ombudsman Akademik*, 5(9), 141-180.
- Ata, F., & Tamer, M. (2018). Yeni Medyada Yer Alan Göç Haberleri Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 726-733.
- Atasü Topcuoğlu, R. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Aydoğan, F., & Kırık, A. M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. *Akdeniz İletişim Dergisi*(18), 58-69.

- Aygül, E. (2010). Facebook'ta Nefret Söyleminin Dolaşıma Sokulması. T. Çomu içinde, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 95-140). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Aziz, A. (2018, Mayıs 31). *Hate speech and the risks: Understanding risks of social media in Bangladesh*. Eylül 14, 2020 tarihinde Our Time: <http://www.ourtimebd.com/beta/2018/05/31/hate-speech-and-the-risks-understanding-risks-of-social-media-in-bangladesh/> adresinden alındı
- Bag, M. (2018, Aralık 30). *Bangladeş'te genel seçimleri yine iktidar partisi kazandı*. Eylül 13, 2020 tarihinde Euronews: <https://tr.euronews.com/2018/12/30/banglades-te-genel-secimleri-yine-iktidar-partisi-kazandi> adresinden alındı
- Balibar, E., & Wallerstein, I. (2000). *İrk Ulus Sınıf* (3. b.). İstanbul: Metis.
- Bangladesh Parliament. (tarih yok). *List of 11th Parliament Members*. Eylül 11, 2020 tarihinde Bangladesh Parliament: <https://www.parliament.gov.bd/index.php/en/mps/members-of-parliament/current-mp-s/list-of-11th-parliament-members-english> adresinden alındı
- Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Bayraklı, E., & Keskin, K. (2015). *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*. Ankara: SETA.
- BBC. (2018, Ocak 7). *Myanmar Rohingya militants Arsa vow to fight on after attack*. Eylül 13, 2020 tarihinde BBC: <https://www.bbc.com/news/world-asia-42595275> adresinden alındı
- BBC. (2020, Ocak 23). *Myanmar Rohingya: What You Need to Know About the Crisis*. Ocak 28, 2020 tarihinde BBC Web Sitesi: <https://www.bbc.com/news/world-asia-41566561> adresinden alındı
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Bhatia, A., Mahmud, A., Fuller, A., Shin, R., Rahman, A., Shatil, T., et al. (2018). The Rohingya in Cox's Bazar: When the Stateless Seek Refuge. *Health and Human Rights*, 20(2), 105-122.
- Bhatti, M. (2020, Temmuz 6). *Are we confusing hatred with freedom of speech?* Eylül 14, 2020 tarihinde Dhaka Tribune: <https://www.dhakatribune.com/opinion/op-ed/2020/07/06/op-ed-are-we-confusing-hatred-with-freedom-of-speech> adresinden alındı

- Bhaumik, S. (2017, Ekim 18). *Why do China, India back Myanmar over the Rohingya crisis?* Eylül 13, 2020 tarihinde SCMP: <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2115839/why-do-china-india-back-myanmar-over-rohingya-crisis> adresinden alındı
- Bilecen, T. (2018). Geri Dönüş Göçüne Etki Eden Faktörler: Göç Literatürüne Eleştirel Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 138-144.
- Binark, M. (2010). Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi. T. Çomu içinde, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 11-53). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Birleşmiş Milletler. (2019, Mayıs). *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech*. Ocak 30, 2020 tarihinde Birleşmiş Milletler Web Sitesi: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf adresinden alındı
- BMMYK. (2016, Mart). Mülteci ve Göçmen? Lefkoşa, KKTC.
- BMMYK. (2020, Ocak 9). *Syria Regional Refugee Response*. Ocak 28, 2020 tarihinde BM Mülteciler Yüksek Komiserliği: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> adresinden alındı
- BMMYK. (tarih yok). *Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar*. BMMYK Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden alınmıştır
- Bojarska, K. (2018). *The Dynamics of Hate Speech and Counter Speech in the Social Media*. Ocak 30, 2020 tarihinde Centre for Internet and Human Rights Web Sitesi: https://cihr.eu/wp-content/uploads/2018/10/The-dynamics-of-hate-speech-and-counter-speech-in-the-social-media_English-1.pdf adresinden alındı
- Bostan, H. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.
- Brass, P. R. (2010). *Routledge Handbook of South Asian Politics*. Oxford: Routledge.
- Bulunmaz, B. (2015). Yeni Medyada Nefret Söylemi ve Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 73-88.
- Burkay, A. T. (2017). *Hate speech in new media: analysis of hate speech against Syrian refugees in digital participatory dictionaries*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve İletişim Sistemleri, İstanbul.

- Cebeci, M. (2015). Sosyolojik Açıdan Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları: Kavramsal Bir Çalışma. K. Canatan, M. Birinci, İ. Çağlar, Y. Kryvenko, S. Öksüz, & F. Altun içinde, *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (s. 135-158). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Chambers, I. (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. (İ. Türkmen, & M. Beşikçi, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Chowdhury, S. I. (2020, Şubat 11). *Riyadh asks Dhaka to take back 50,000 Rohingyas*. Eylül 12, 2020 tarihinde New Age Bangladesh: <https://www.newagebd.net/article/99242/riyadh-asks-dhaka-to-take-back-50000-rohingyas-adresinden-alindi>
- CIA. (2020, Şubat 7). *Bangladesh*. Şubat 10, 2020 tarihinde The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html> adresinden alındı
- Cookson, F. (2017, Ekim 10). *Impact of the Rohingya crisis on Bangladesh (PART-II)*. Eylül 13, 2020 tarihinde The Independent: <http://www.theindependentbd.com/post/118117> adresinden alındı
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), 67-91.
- Çakar, V. (2018). Rohingya Müslümanları ve Arakan Soykırımı. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 38-56.
- Çambay, S. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Dijital Gazetelerdeki Temsil Sorunu. *Turkish Studies*, 14(1), 157-180.
- Çelik, E. (2013). Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde? *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 205-240.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Çınar, M. (2013). Habercilik ve Nefret Söylemi. M. Çınar içinde, *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar* (s. 137-154). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Çobaner, A. A. (2015). Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili. *Marmara İletişim Dergisi*(24), 27-54.
- Çomu, T., & Binark, M. (2013). Yeni Medya Ortamlarında Nefret Söylemi. M. Çınar içinde, *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar* (s. 199-218). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

- Demirbaş, T. (2017). Nefret Söylemi ve Nefret Suçları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(Özel Sayı: Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan), 2693-2701.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). *"Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu" Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı: Antep-Kilis Çevresi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2010). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu: Türkiye 2010*. Ankara.
- Dirini, İ. (2010). Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi. T. Çomu içinde, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 55-93). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Durakçay, F. A., & Gülal, A. G. (2017). Fransa'da Yükselen Nefret Söylemi ve Nefret Suçu: Tematik Bir Çözümleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 126-145.
- Dünya Bankası. (2019). *Göç ve Beyin Göçü: Göç ve Beyin Göçü Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu*. Washington: World Bank Group.
- Dünya Bankası. (tarih yok). *GDP per capita (current US\$) - Bangladesh*. Ocak 30, 2020 tarihinde Dünya Bankası Web Sitesi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=BD> adresinden alındı
- Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 16-27.
- Ekşi, N. (2017). 18 Mart 2016 Tarihli AB-Türkiye Zirvesi Bildirisinin Hukuki Niteliği. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(1), 47-85.
- Elliott, R. (1996). Discourse analysis: exploring action, function and conflict in social texts. *Marketing Intelligence & Planning*, 65-68.
- Ellis-Petersen, H. (2019, Mart 1). *Rohingya crisis: Bangladesh says it will not accept any more Myanmar refugees*. Eylül 25, 2020 tarihinde The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/01/rohingya-crisis-bangladesh-says-it-will-not-accept-any-more-myanmar-refugees> adresinden alındı
- Ellis-Petersen, H., & Rahman, S. A. (2018, Ekim 31). *UN criticises Rohingya deal between Myanmar and Bangladesh*. Eylül 13, 2020 tarihinde The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/31/un-criticises-rohingya-deal-between-myanmar-and-bangladesh> adresinden alındı
- Erder, S. (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum* (1. Baskı b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ersoy, U. (2018). Çağımızın Pandemisi: Nefret Suçları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(35), 111-174.
- Erşen, E. (2016). Suriye Sorunu Gölgesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinde Normalleşme Süreci. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 153-171.
- European Commission. (2018). *International Migration Drivers: A quantitative assessment of the structural factors shaping migration*. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2019). *Migration Profile: Bangladesh*. Şubat 15, 2020 tarihinde https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC115023/mp_bangladesh_2019_online.pdf adresinden alındı
- Fair, C. C., & Oldmixon, S. (2015, Ağustos 13). *Think Again: Islamism and Militancy in Bangladesh*. Eylül 13, 2020 tarihinde The National Interest: <https://nationalinterest.org/feature/think-again-islamism-militancy-bangladesh-13567> adresinden alındı
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis*. New York: Routledge.
- [GTO] Gaziantep Ticaret Odası. (2014). *Gaziantep Ortak Akıl Raporu: Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Gaziantep: GTO.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020, Ocak 24). *İstatistikler: Geçici Koruma*. Ocak 30, 2020 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (tarih yok). *Göç Tarihi*. Şubat 10, 2020 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> adresinden alındı
- Gökçen, S. (2015). Anadolu ve Balkanlar'a Romanların Göçü. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 35-46). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göksel, G. U. (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi*. (M. Kızıltuğ, Çev.) İstanbul: PinhanYayınları.

- Gönüllü, G. (2015). Siyaset ve kültür ekseninde göç ve gecekondü ilişkisinin tahlili: 1950-1980 İstanbul örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 133-162.
- Gül, C. (2019). AİHM Kararlarında İfade ve Medya Özgürlüğünün Sınırlandırılması Kriterleri. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 105-126.
- Gül, C., & Çakan, S. (2018). AİHM Kararları Işığında Nefret, Şiddet Ve Müstehcen İçerikli Söylemler Bakımından İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 365 - 410.
- Güleryüz, N. A. (2015). Geçmişten Günümüze Anadolu'ya Yahudi Göçü. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 47-74). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Haidar, S. (2017, Eylül 8). *Bali action puts India on other side of the Rohingya debate*. Eylül 13, 2020 tarihinde The Hindu: <https://www.thehindu.com/news/national/bali-action-puts-india-on-other-side-of-the-rohingya-debate/article19646341.ece> adresinden alındı
- Hasan, M. (2012). The Geopolitics of Political Islam in Bangladesh. *Harvard Asia Quarterly*, 14, 60-69.
- Hoekstra, A. (2017, Eylül 25). *Rohingya crisis: overpopulated Bangladesh bearing the burden*. Eylül 13, 2020 tarihinde DW: <https://www.dw.com/en/rohingya-crisis-overpopulated-bangladesh-bearing-the-burden/a-40673062> adresinden alındı
- Idris, I. (2017). *Rohingya refugee crisis: impact on Bangladeshi politics*. London: Department for International Development of the United Kingdom.
- İhlamur-Öner, S. G. (2012). Ulus Ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler. S. G. İhlamur-Öner, & A. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 309-335). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İHOP. (2013, Eylül 26). *İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi Genel Tavsiye No: 35*. Eylül 14, 2020 tarihinde İnsan Hakları Ortak Platformu: <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/items/show/798> adresinden alındı
- IMPR Humanitarian Global. (2014). *Türkiye 'de Bulunan Suriyeli Mülteciler*. İstanbul: IMPR.
- İnceoğlu, Y., & Sözeri, C. (2012). Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: 'Ya sev ya terk et ya da... Y. İnceoğlu içinde, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s. 23-37). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (tarih yok). *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*. Eylül 14, 2020 tarihinde İnsan Hakları Hukuku Bilgi Bankası:
<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/116-her-turlu-irk-ayrilmclggnn-ortadan-kaldrlmasna-iliskin-uluslararası-sozlesme/#:~:text=Her%20T%C3%BCr%20Irk%20Ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1n%C4%B1n%20Ortadan%20Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1na%20> adresinden alındı
- İşçi, D., & Uludağ, E. (2019). Sosyal Medyada Suriyeliler Algısı: Youtube Sokak Röportajları Üzerine Bir İnceleme. *Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Işıklar, G. (2017). Yeni Medya ve İnternet Dolayımı Sosyal Yaşam. S. Gezgini, & A. E. İralı içinde, *Yeni Medya Analizleri* (s. 99-118). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Joehnk, T. F. (2017, Ekim 6). *How the Rohingya Crisis Is Changing Bangladesh*. Eylül 13, 2020 tarihinde The New York Times:
<https://www.nytimes.com/2017/10/06/opinion/rohingya-bangladesh-myanmar.html> adresinden alındı
- Joppke, C. (1996). Multiculturalism and immigration: A comparison of the United States, Germany, and Great Britain. *Theory and Society*(25), 449–500.
- Kanat, K. B., Michalke, K. L., & Hannon, J. (2017). *Türkiye-ABD İlişkileri ve Yeni ABD Yönetimi*. Ankara: SETA.
- Kap, D. (2014, Aralık). *Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları*. Ocak 30, 2020 tarihinde İKV Akademik Perspektif:
[https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35(1).pdf) adresinden alındı
- Karabulut, R., & Açıkan, M. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti (2011-2017). *Birey ve Toplum*, 8(15), 131-144.
- Karaduman, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 31-46.
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. N. Bostancı (Dü.) içinde, *İletişim ve Diplomasi* (s. 131-56). Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü.
- Karamete, F. (2019). *Twitter'da suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Söğüt, Eskişehir.

- Kardeş, S., Banko, Ç., & Akman, B. (2017). Sosyal medyada Suriye’li sığınmacılara yönelik algı: bir sözlük değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 4(2), 185-200.
- Karim, R., & Huda, K. N. (2012). Price control, Government intervention and regulations Vs Business environment: An analytical review. *International Academic Research Journal of Economics and Finance*, 1(1), 1-17.
- Karpat, K. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş.
- Kaya, C., & Akıncı, A. (2018). Türkiye'de İslamofobinin Yansımaları. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 7(13), 82-89.
- Kılıç, D. (2016). E-Gazetecilik. T. V. Yüzer, & M. E. Mutlu içinde, *Yeni İletişim Teknolojileri* (s. 66-99). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kırık, A. (2017). Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 230-261.
- Koç, Ç. T. (2018). Yeni Medyada İslamofobik Söylemin Üretimi: Facebook Örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 211-242.
- Korkmaz, A., & Baran, S. (2018). Irkçılık ve Ayrımcılık Bağlamında Sosyal Medyada #oscarsowhite. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 194-210.
- Koyuncu, A. (2018). Türkiye toplumunda Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü ve dışlanması. B. Kartal, & U. Manço içinde, *Beklenmeyen Misafirler Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği* (s. 271-294). Londra: Transnational Press London.
- Kudrat-E-Khuda, B. (2020). The impacts and challenges to host country Bangladesh due to sheltering the Rohingya refugees. *Cogent Social Sciences*, 6(1), 1-16.
- Kurt, G. (2019). Yeni Medyada Nefret Söylemi: Youtube’da Suriyeli Mültecilere Karşı Üretilen Nefret Söylemi Üzerine Bir Araştırma. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(1), 1-20.
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Levi-Strauss, C. (1995). *İrk, Tarih ve Kültür* (2. b.). İstanbul: Metis.
- Lewis, D. (2011). *Bangladesh: Politics, Economy and Civil Society*. New York: Cambridge University Press.
- Lintner, B. (2017, Eylül 27). *The world will soon have a new terror hub in Myanmar if the Rohingya crisis isn't tackled well*. Eylül 13, 2020 tarihinde Quartz

India: <https://qz.com/india/1088213/the-world-will-soon-have-a-new-terror-hub-in-myanmar-if-the-rohingya-crisis-isnt-tackled-well/> adresinden alındı

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouei, A., Pellegrion, A., & Taylor, E. J. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.

Mitra, D. (2017, Eylül 10). *Exclusive: Public Anger Brews in Bangladesh Over India's Stance on Rohingya Crisis*. Eylül 13, 2020 tarihinde The Wire: <https://thewire.in/diplomacy/bangaldesh-rohingya-crisis-myanmar-india> adresinden alındı

MOFA Bangladesh. (2017, Eylül 26). *Bangladesh - An Introduction*. Eylül 12, 2020 tarihinde Ministry of Foreign Affairs of Bangladesh: <https://mofa.gov.bd/site/page/6dde350b-1ca6-4c69-becd-a3f12cf14ac1/Bangladesh--An-Introduction> adresinden alındı

Muhammad, A. (2006). Globalisation and Economic Transformation in a Peripheral Economy: The Bangladesh Experience. *Economic and Political Weekly*, 41(15), 1459-1464.

Müller, K., & Schwarz, C. (2018, February 19). *Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime*. Şubat 15, 2020 tarihinde EconPapers: <https://econpapers.repec.org/paper/cgewacage/373.htm> adresinden alındı

Myat, L. (2018). *The Rohingya Refugee Crisis: Social, Economic and Environmental Implications for the Local Community in Bangladesh*. Flinders University.

Oğuz, M. C. (2008). Söylem Analizi. *Sosyoloji Notları*, 52-57.

Orhan, O., & Şenyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri (Rapor No: 195)*. İstanbul: TESEV.

ORSAM. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM.

Ozulu, S. (2014). Nefret Söyleminin Engellenmesinde Siyaset Kurumu. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(7), 15-29.

Öner, A. Ş. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. S. G. İhlamur-Öner, & A. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.

Özbudun, E. (2005). Yasama Sorumsuzluğu ve Yasama Dokunulmazlığı: Hukuki Mahiyetleri ve Farkları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(59), 109-115.

Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.

- Özipek, B. B. (2018). Ekonomi Temelli Ayrımcılık ve Önyargı Karşıtı Argümantasyona Katkı: “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi” Raporu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(90), 125-146.
- Öztürk, F. E. (2017). *Yeni medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema, İstanbul.
- Öztürk, S., & Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 188-198.
- Parnini, S. N., Othman, M. R., & Ghazali, A. S. (2013). The Rohingya Refugee Crisis and Bangladesh-Myanmar Relations. *Asian and Pacific Migration Journal*, 22(1), 133-146.
- Pedersen, O. K. (2009). Discourse Analysis. Frederiksberg, Copenhagen, Denmark.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Petersen, W. (1978). International Migration. *Annual Review of Sociology*, 4, 533-575.
- Piore, M. J. (1979). *Birds of Passage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rahman, U. (2010). The Rohingya Refugee: A Security Dilemma for Bangladesh. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 8(2), 233-239.
- Ravenstein, E. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Reidy, K. (2020, Şubat 10). *Expanding education for Rohingya refugee children in Bangladesh*. Eylül 12, 2020 tarihinde UNICEF: <https://www.unicef.org/rosa/stories/expanding-education-rohingya-refugee-children-bangladesh> adresinden alındı
- Reuters. (2017, Eylül 13). *Al Qaeda warns Myanmar of 'punishment' over Rohingya*. Eylül 13, 2020 tarihinde Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya-alqaeda/al-qaeda-warns-myanmar-of-punishment-over-rohingya-idUSKCN1BO0NI> adresinden alındı
- Richmond, A. H. (1994). *Global Apartheid: Refugees, Racism, and the New World Order*. Toronto: Oxford University Press.
- Salt, J. (1992). The Future of International Labor Migration. *International Migration Review*, 26(4), 1077-1111.

- Sam, D. L., & Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 472-481.
- Sarkar, S. (2015). The Role of the Left in Bangladesh's Democracy: Challenges and Prospects. S. Dasgupta içinde, *Democratic Governance and Politics of the Left in South Asia* (s. 228-244). New Delhi: Aakar Books.
- Sassen, S. (1992). Why Migration? *Report on the Americas*, 26(1), 14-47.
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.
- Sayımer, İ., & Derman, M. R. (2017). Syrian Refugees as Victims of Fear and Danger Discourse in Social Media: A Youtube Analysis. *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), 384-403.
- Sen, G. (2017, Şubat 28). *Bangladesh and the Rohingya: Implications of Refugee Relocation to Thengar Char Island*. Eylül 13, 2020 tarihinde IDSA: https://idsa.in/idsacomments/bangladesh-and-the-rohingya_gsen_280217 adresinden alındı
- Sert, D. Ş. (2012). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. G. Ihlamur-Öner, & A. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 29-47). İstanbul: İletişim Yayınları.
- SimilarWeb. (2020, Şubat 1). *Top sites ranking for News And Media in Turkey*. Şubat 25, 2020 tarihinde Top Websites Ranking: <https://www.similarweb.com/top-websites/turkey/category/news-and-media> adresinden alındı
- Singh, J., & Haziq, M. (2016). *The Rohingya Crisis: Regional Security Implications*. Singapur: RSIS Commentary No:293.
- Sjaastad, L. A. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70(5), 80-93.
- Sobhan, R. (2004). Structural Dimensions of Malgovernance in Bangladesh. *Economic and Political Weekly*, 39(36), 4101-4108.
- Southeastern University. (2016, Şubat 15). *What Is New Media?* Ocak 30, 2020 tarihinde Southern University Web Sitesi: <https://online.seu.edu/articles/what-is-new-media/> adresinden alındı
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma.
- Spicer, A., & Fleming, P. (2011). Making Constructivism Critical: Structure, Text and Contestation. *Alternative modes of Investigation in Organization Studies*:

Opportunities for Critical Research Stream. Manchester: Critical Management Studies, UMIST.

- Sütçü, C. S., & Bayrakçı, S. (2014). Sosyal Medya Gazeteleri Nasıl Etkiliyor? Haberlerin Twitter'da Yayılması Üzerine Bir Araştırma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(2), 40-52.
- Şaul, M. (2015). Geçmişten Bugüne Siyah Afrika'dan Türkiye'ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 75-118). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şen, Y. F., & Özkorul, G. (2016). Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 86-119.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2016, Nisan 3). No: 83, 3 Nisan 2016, Türkiye'nin Bazı Suriyelileri Zorla Ülkelerine Geri Gönderdiği İddiaları Hk. Ocak 30, 2020 tarihinde T.C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: http://www.mfa.gov.tr/no_-83_-3-nisan-2016_-turkiye_nin-bazi-suriyelileri-zorla-ulkelerine-geri-gonderdigi-iddialari-hk_.tr.mfa adresinden alındı
- Talimciler, A. (2012). Ötekine Yönelik Nefretin Fark Edilmediği ya da Kanıksandığı Alan: Türkiye'de Futbol Medyası. Y. İnceoğlu içinde, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s. 247-287). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taş, E. (2017). Yeni Medyada Nefret Söylemi. *e-Journal of New Media*, 1(1), 60-71.
- Taş, T. (2018). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Farkındalık Yaratmayı Amaçlayan Fotoğraflardaki Görsel Şiddet. *Fe Dergi* 10(2), 13-24.
- Taştan, C., Haklı, S. Z., & Osmanoğlu, E. (2017). Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler. Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı.
- TBMM. (2002, Nisan 9). Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. Ankara.
- Tekeli, İ. (2011). *Göç ve Ötesi* (3. Baskı b.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- The Daily Star. (2018, Ocak 6). *48,000 Rohingya babies set to be born in overcrowded Bangladesh camps in 2018*. Mart 21, 2020 tarihinde The Daily Star Web Sitesi: <https://www.thedailystar.net/rohingya-crisis/48000-rohingya-refugee-babies-set-be-born-bangladesh-camps-in-2018-myanmar-1515775> adresinden alındı
- The World Bank. (2017, July 30). *In Bangladesh, Migrant Workers Can Dream of a Better Life with Access to Better Resources*. Şubat 20, 2020 tarihinde The

World Bank: However, one of the persistent challenges is that more than half the migrant workers from Bangladesh are classified as less-skilled. With little education and poor access to information, the desperation to rise out of poverty can cloud basic awareness and adresinden alındı

The World Bank. (2020, Eylül 12). *GDP per capita (current US\$) - Bangladesh*. The World Bank Data:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=BD>
 adresinden alınmıştır

The World Bank. (tarih yok). *GDP (current US\$) - Bangladesh*. Eylül 12, 2020 tarihinde The World Bank Data:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=BD>
 adresinden alındı

The World Bank. (tarih yok). *GDP growth (annual %) - Bangladesh*. Eylül 12, 2020 tarihinde The World Bank Data:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=BD>
 adresinden alındı

The World Bank. (tarih yok). *GDP per capita, PPP (current international \$) - Bangladesh, Pakistan*. Eylül 12, 2020 tarihinde The World Bank Data:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=BD-PK>
 adresinden alındı

The World Bank. (tarih yok). *GDP, PPP (current international \$) - Bangladesh*. Eylül 12, 2020 tarihinde The World Bank Data:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?locations=BD>
 adresinden alındı

Todaro, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138-148.

Toprak, M. (2018). *Sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi: Twitter örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri, Malatya.

Tuncel, G., & Ekici, S. (2019). Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 48-72.

Tutar, H., & Özyakışır, D. (2013). TRA2 Bölgesinden İstanbul'a Göç Hareketlerinin nedenlerine İlişkin Bir Araştırma. *Sosyoloji Konferansları*, 2013-1(47), 31-58.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2019, Mart 1). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2018*. Ocak 28, 2020 tarihinde TÜİK Web Sitesi:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30698> adresinden alındı

- Ullah, A. A. (2011). Rohingya Refugees to Bangladesh: Historical Exclusions and Contemporary Marginalization. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(2), 139-161.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı b.).
- United Nations Human Rights. (2020, Eylül 14). *Ratification of 18 International Human Rights Treaties*. Status of Ratification Interactive Dashboard: <https://indicators.ohchr.org/> adresinden alınmıştır
- USAID. (2012). *Violent Extremism and Insurgency in Bangladesh: A Risk Assessment*. Washington: USAID.
- Ünür, M. Z. (2018). *Suriyeli sığınmacı algısı ve Türkiye'de milliyetçilik: Ekşi Sözlük örneği*. Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Ankara.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- van Dijk, T. A. (2004). *The Semantics and Pragmatics of Functional Coherence in Discourse*. Eylül 15, 2020 tarihinde Discourse in Society: <http://www.discourses.org/OldArticles/The%20semantics%20and%20pragmatics%20of%20functional%20coherence%20in%20discourse.pdf> adresinden alındı
- Vardal, Z. B. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 132-156.
- Wallerstein, I. (1976). *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.
- Wallerstein, I. (2004). *Amerikan Gücünün Gerileyişi: Kaotik Bir Dünyada ABD*. İstanbul: Metis.
- Wazed, S. (2018, Ocak 19). *Why Bangladesh Cannot Accept All the Rohingya*. Eylül 12, 2020 tarihinde The Diplomat: <https://thediplomat.com/2018/01/why-bangladesh-cannot-accept-all-the-rohingya/> adresinden alındı
- Weber, A. (2009). *Nefret söylemi el kitabı*. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.
- WHO. (2017, Aralık 13). *Diphtheria – Cox's Bazar in Bangladesh*. Eylül 12, 2020 tarihinde Emergencies preparedness, response: <https://www.who.int/csr/don/13-december-2017-diphtheria-bangladesh/en/> adresinden alındı

- Yardım, G., & Doğruel, H. (2019). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 137-148.
- Yardım, M., & Dalkılıç, M. M. (2018). Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü Tartışmaları Çerçevesinde İslamofobya: L'Express Dergisi Örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 89-109.
- Yayboke, E. (2018, Ocak 29). *The Rohingya in Bangladesh: Playing Politics with a People in Crisis*. Eylül 13, 2020 tarihinde CSIS: <https://www.csis.org/analysis/rohingya-bangladesh-playing-politics-people-crisis> adresinden alındı
- Yiğitoğlu, M., & Yalçınkaya, Z. (2016). Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri v Deyimler Üzerine Bir Deneme. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 5(26), 1659-1669.
- Yıldız, E. (2018). Twitter'da ve Çevrimiçi Bir Gazetede Yer Alan Nefret Söylemlerinin Karşılaştırılması: Suriyeli Mülteciler Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 760-793.
- Yılmaz, M. L., & Talukder, I. A. (2019). Economic Impact of Rohingya Exodus on Bangladesh. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 111-129.

EKLER

Ek 1: Suriyelilerin İllere Dağılımı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİNDAĞILIMI (24.01.2020 ALFABETİK)								
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.571.175	82.003.882	4,35%		TOPLAM	3.571.175	82.003.882	4,35%
1	ADANA	243.933	2.220.125	10,99%	42	KAHRAMANMARAŞ	93.682	1.144.851	8,18%
2	ADIYAMAN	21.280	624.513	3,41%	43	KARABÜK	1.010	248.014	0,41%
3	AFYON	9.312	725.568	1,28%	44	KARAMAN	821	251.913	0,33%
4	AĞRI	1.117	539.657	0,21%	45	KARS	171	288.878	0,06%
5	AKSARAY	3.292	412.172	0,80%	46	KASTAMONU	3.251	383.373	0,85%
6	AMASYA	816	337.508	0,24%	47	KAYSERİ	74.212	1.389.680	5,34%
7	ANKARA	95.993	5.503.985	1,74%	48	KIRIKKALE	1.735	286.602	0,61%
8	ANTALYA	2.000	2.426.356	0,08%	49	KIRKLARELİ	1.038	360.860	0,29%
9	ARDAHAN	118	98.907	0,12%	50	KIRŞEHİR	1.424	241.868	0,59%
10	ARTVİN	37	174.010	0,02%	51	KİLİS	115.491	142.541	81,02%
11	AYDIN	7.786	1.097.746	0,71%	52	KOCAELİ	55.216	1.906.391	2,90%
12	BALIKESİR	4.715	1.226.575	0,38%	53	KONYA	112.136	2.205.609	5,08%
13	BARTIN	298	198.999	0,15%	54	KÜTAHYA	1.517	577.941	0,26%
14	BATMAN	15.313	599.103	2,56%	55	MALATYA	28.594	797.036	3,59%
15	BAYBURT	22	82.274	0,03%	56	MANİSA	13.017	1.429.643	0,91%
16	BİLECİK	604	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.960	829.195	10,61%
17	BİNGÖL	1.059	281.205	0,38%	58	MERSİN	207.700	1.814.468	11,45%
18	BİTLİS	1.179	349.396	0,34%	59	MUĞLA	11.161	967.487	1,15%
19	BOLU	3.004	311.810	0,96%	60	MUŞ	1.529	407.992	0,37%
20	BURDUR	7.701	269.926	2,85%	61	NEVŞEHİR	9.893	298.339	3,32%
21	BURSA	176.288	2.994.521	5,89%	62	NİĞDE	5.059	364.707	1,39%
22	ÇANAKKALE	5.611	540.662	1,04%	63	ORDU	879	771.932	0,11%
23	ÇANKIRI	617	216.362	0,29%	64	OSMANİYE	49.690	534.415	9,30%
24	ÇORUM	2.836	536.483	0,53%	65	RİZE	1.045	348.608	0,30%
25	DENİZLİ	11.697	1.027.782	1,14%	66	SAKARYA	15.050	1.010.700	1,49%
26	DIYARBAKIR	23.111	1.732.396	1,33%	67	SAMSUN	6.542	1.335.716	0,49%
27	DÜZCE	1.815	387.844	0,47%	68	SIĞIRCI	4.226	331.670	1,27%
28	EDİRNE	1.064	411.528	0,26%	69	SİNOP	173	219.733	0,08%
29	ELAZIĞ	13.214	595.638	2,22%	70	SİVAS	3.559	646.608	0,55%
30	ERZİNCAN	105	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	423.600	2.035.809	20,81%
31	ERZURUM	1.114	767.848	0,15%	72	ŞİRİNAK	14.984	524.190	2,86%
32	ESKİŞEHİR	5.239	871.187	0,60%	73	TEKİRDAĞ	12.734	1.029.927	1,24%
33	GAZİANTEP	452.533	2.028.563	22,31%	74	TOKAT	1.047	612.646	0,17%
34	GİRESUN	191	453.912	0,04%	75	TRABZON	3.355	807.903	0,42%
35	GÜMÜŞHANE	87	162.748	0,05%	76	TUNCELİ	44	88.198	0,05%
36	HAKKARİ	5.199	286.470	1,81%	77	UŞAK	2.490	367.514	0,68%
37	HATAY	438.330	1.609.856	27,23%	78	VAN	2.183	1.123.784	0,19%
38	İĞDIR	86	197.456	0,04%	79	YALOVA	3.878	262.234	1,48%
39	ISPARTA	5.428	441.412	1,23%	80	YOZGAT	4.813	424.981	1,13%
40	İSTANBUL	482.483	15.067.724	3,20%	81	ZONGULDAK	621	599.698	0,10%
41	İZMİR	147.018	4.320.519	3,40%					

Ek 2: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.927.073	1.644.102	3.571.175
0-4	247.518	231.766	479.284
5-9	267.368	251.466	518.834
10-14	204.270	190.247	394.517
15-18	140.941	118.801	259.742
19-24	295.104	217.486	512.590
25-29	208.180	150.612	358.792
30-34	163.740	118.555	282.295
35-39	120.368	94.935	215.303
40-44	84.104	73.725	157.829
45-49	57.487	55.496	112.983
50-54	46.742	44.811	91.553
55-59	33.410	33.420	66.830
60-64	23.662	24.422	48.084
65-69	14.913	15.497	30.410
70-74	9.311	10.251	19.562
75-79	4.709	5.751	10.460
80-84	2.857	3.685	6.542
85-89	1.425	1.938	3.363
90+	964	1.238	2.202

*24.01.2020 itibarıyla